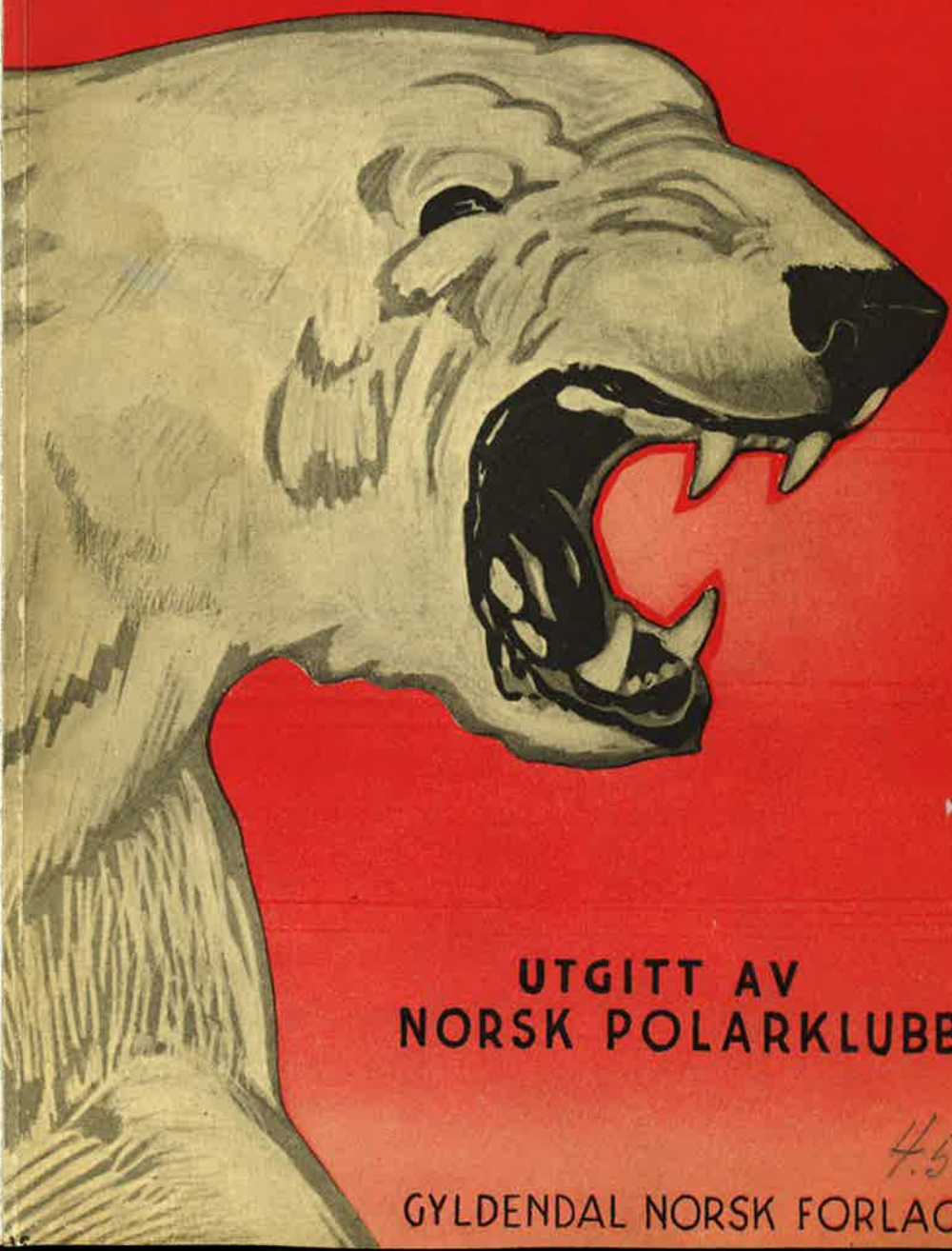


POLAR - ÅRBOKEN 1935



UTGITT AV
NORSK POLARKLUBB

4.55
GYLDENDAL NORSK FORLAG

Flathen

POLAR-ÅRBOKEN

1935



Var det spørsmål om TOBAKK
for utrustningen, blev det alltid

TIEDEMANN'S

NANSEN: Til Fram-ferden 1893—96 hadde vi fra Tiedemanns Tobaksfabrik rikelig forsyning av røketobakk og skrå som blev høit skattet. Tobakken holdt sig fortreffelig hele tiden og var like god den siste dag av ferdens 3 år som den første.

AMUNDSEN: Tobakken var som nypakket efter et fravær av 4 år. Gjentagne utsatt for kulde og varme (+ 30° til + 60° C), fuktighet og tørke — — var den like god.

SVERDRUP: Tiedemanns Tobakk er den mest holdbare og velsmakende jeg kjenner. Efter et fravær på over 4 år tok vi den siste rest. Den var like frisk og god.

POLAR-ÅRBOKEN

1935

UTGITT AV
NORSK POLARKLUBB

GYLDENDAL NORSK FORLAG

OSLO 1935

REDIGERT AV ODD ARNESEN
PRINTED IN NORWAY
AS REISTAD & SØNNS BOKTRYKKERI
KLISJÉENE ER LEVERT AV
AS «CLICHÉ», OSLO

POLAR-HUMOR

AV H. U. SVERDRUP

Der er noe som kan kalles polarhumor og der er noe man kaller polarhumør. Det siste kan ytre sig slik: Ved kveldsbordet sier en: «Idag har vi da hatt fint vær.» «Fint vær,» sier en annen, «kaller du det for fint vær når det er så kaldt at tobakken ikke vil brenne i snadden!» og før en vet ordet av det er der opstått en drabelig strid om hvorvidt man i det hele kan snakke om fint vær, når kvikksølvet forlengst er frosset og man må gni sig i kindene og varme nesen i hånden hvert øieblikk. Snart utarter diskusjonen, de to tar fatt på de respektive personlige egenskaper og levner hverandre ikke ære i livet for to skilling.

Efterpå går det dager uten at de to veksler et ord, men hvis dette er et av de første sammenstøtene så skammer de sig, og om en tid prøver en sig forsiktig frem. Han tør ikke komme inn på om været har vært godt eller ikke, for dette med godvær når det er kaldt er blitt et ømtålelig emne man ikke er kommet til enighet om, og det må derfor undgås, men kanskje spør han den annen om han ikke synes det har blåst svært idag, og dermed får han innledet en ny prat.

Men, om ikke lenge støter de to sammen igjen og perioden med taushet efterpå blir lenger. De skammer sig ikke mere, de går og skuler til hverandre, de vokter på hverandre og i hvert lite ord til en tredjemann og hvert øiekast



ser de nye fornærmelser som gir ny næring til naget mot den annen.

Jeg vil nøie mig med å antyde hvorledes polarhumøret kan ytre sig, for jeg har, heldigvis, ikke oplevd å se det komme til utvikling. Det slapp vi ombord i «Maud», men vi hadde jo tilløp til det. Av og til kunde det komme i stand voldsomme ordvekslinger om rene bagateller, om en bakke kunde kalles en skibakke dersom der ikke var sne i den, om svensk punsj inneholdt så meget alkohol at den måtte kalles sterk, og diskusjonene kunde bli så hissige at partene blev opfordret til å gå på isen og gjøre op sitt mellemværende der. En slik opfordring var altid nok til å bringe dem til taushet, og tausheten varte undertiden noen dager, men ved neste lørdagstoddi var alt glemt.

Når vi slapp polarhumøret ombord i «Maud» skyldtes det ikke minst at vi alltid hadde fullt op å gjøre samtidig med at arbeidet kunde bli slik fordelt at vi slapp å trække hverandre på tærne under det. Vår eneste ferie hadde vi mellom jul og nyttår. Da spiste vi frokost klokken 9 hver



dag istedenfor klokken 8, da kunde vi sitte hele formiddagen sammen i salongen med tankelåser, spill eller lesning. Men da ferien i julen 1922 nærmet sig slutten, lot Dahl falle en bemerkning om at nu kunde det være godt å komme i arbeide igjen, hvortil Syvertsen svarte: «Ja, alt første juledag var jeg så lei av å se dig at jeg tålte det nesten ikke.» Det var sagt i spøk, men der lå alvor bak.

Når vi slapp polarhumøret skyldtes det også den tone av fordragelighet og hensynsfullhet som Roald Amundsen hadde innført og som fortsatte å herske i de årene Wisting var chef ombord, og det skyldtes at vi tilfeldigvis passet bra sammen, hadde litt sans for humor alle, og det var humoret jeg vilde fortelle om.

Det er mange former for humor, men det er ikke alle som passer på en polarekspedisjon, dels fordi enkelte emner forbyr sig selv, dels fordi selskapet ofte er ulike sammensatt. La mig straks nevne at tvetydige historier hører ikke hjemme på polarferder. De historier som blev fortalt ombord i «Maud» i årenes løp kunde alle gjentas i barnesel-

skap, ethvert forsøk på å gå over streken blev frosset ihjel. La mig også nevne at humor med et ironisk anstrøk, med en personlig brodd, må anvendes med stor forsiktighet. Dette er ikke så å forstå at man er helt avskåret fra å more sig over sine kameraters svake sider, nei, hver enkelt vil ha noen som han vedkjenner sig og som man kan ta frem til almen forlystelse. Men man skal vokte sig vel for å more sig over andre sider, som kanskje kan være mere påfallende. Polarhumoret må være forsiktig når det gjelder personligheter, og det må derfor i stor utstrekning benytte situasjonene, undertiden utnytte dem til det groteske — undertiden på en måte som virker rørende, fordi man merker at humoret har til hensikt å dekke over dypere følelser.

Vinteren 1920—21 lå «Maud» innefrosset ikke langt fra Beringstredet, vi visste at neste sommer måtte «Maud» seiles sydover for å reparere og først i 1922 kunde vi gjøre det fjerde forsøk på å komme inn i den elendige drivisen. Tre år hadde vi vært hjemmefra, tre lange år hadde vi ligget nordpå uten å få ta fatt på den opgave vi var reist ut for å prøve oss på, og nu måtte der enda et år før neste forsøk kunde gjøres. Den vinteren var det Roald Amundsen med innett humor sluttet hver grammofonkonsert lørdag aften med: «It's a long way to Tipperary». — I den form tjener humoret til å verne mot motløsheten, det blir et av de midler som, kanskje ubevisst, blir tatt i bruk for å hevde sin vilje når naturen holder på å maktstjele en.

Jeg skal ikke fortsette med almindelige betraktninger, men heller gi en del eksempler på humoret ombord i «Maud», så kan man selv dømme om dets karakter.

La mig først nevne «Maud»-sagaen. Den blev skrevet til nyttår 1919, og efterat vi hadde ligget nordpå i bare et halvt år. Dengang hadde vi enda ikke vært sammen i årevis, og dette forklarer til dels at i «Maud»-sagaen går det



nokså meget ut over personene, ikke minst over Roald Amundsen, som mere enn noen annen kunde more sig over en spøk, selv om denne gikk ut over ham selv.

Jeg kan ikke gjengi hele sagaen, men skal bare ta med skildringen av de uhell Amundsen hadde vært ute for om høsten. Det heter:

«En morgen Roald Polfarer skulde ned på isen, skubbet den største av alle hunder til ham. Han stupte fremover og falt slik at den høire armen brakk i tre stykker. Dette tyktes alle ille. Men Oscar Bueskytte, som var meget lægekundig, la bind om armen og føiet stykkene så vel sammen, at da bindet blev tatt av var armen like hel.

Da armen hadde grodd i 4 uker, men enda var i bindet, kom Roald Polfarer på nytt ille ut. En morgen som han står fremme ved stevnen hører han lyd bak sig. Han snur sig raskt og blir vår en binne med unge. Der blev da et stort kappløp mellem ham og binnan. Roald Polfarer nådde landgangen først, men da var binnan like bak ham og strakte ham nesegrus med ett slag.

Roald Polfarer var da klædd slik, at nedentil hadde han skinnbrok, men oventil hadde han skinnvams med rumpestykke. Binnen slo så hårdt at klørne gikk gjennom rumpestykket og skinnbroken og langt inn i kjøttet.

Da binnen hadde slått Roald Polfarer over ende, tykte den dette var vel gjort og vendte tilbake til ungen. Han reiste sig raskt, sprang inn og ropte at nu var det bjørn ute, som måtte felles.

Oscar Bueskytte og Harald Boklærd grep hver sitt våben og ilte ut. Da satte binnen rett på Oscar Bueskytte, men han felte den i nærkamp, og Harald Boklærd skjøt så ungen.

Neste dag var Roald Polfarer uglad og fåmælt og ille ved. Da man spurte ham hvorfor, kvad han:

Bæst av binne
ristet runer bak
og ei i bringen.
Lite kan jeg bryste
mig med arr av bjørneklo.

— Det tyktes alle at dette var vel talt.»

*

I de lange årene ute i drivisen fra 1922 til 1925, var det de månedlige almanakker som var en uuttømmelig kilde til moro. Vi trengte jo en almanakk inne i salongen for å følge med i tiden, men siden vi ikke kunde få slike ferdige for en del år fremover, måtte vi lage dem selv. Tidligere hadde jeg blandt mine mange gjøremål også påtatt mig å være chef for almanakkredaksjonen, og for å gjøre disse almanakkene litt mindre kjedelige var jeg begynt med å ut-



styre dem med bilder, som på en eller annen måte stod i forbindelse med vedkommende måned. Nu var og er jeg en dårlig tegnemester men mitt publikum var ikke meget kritisk, så mine innfall blev vel mottatt. I 1922 hadde vi imidlertid fått to nye med: Malmgren og Dahl, som begge var flinke tegnere, — særlig Malmgren, og disse påtok sig avvekslende å levere almanakkene.

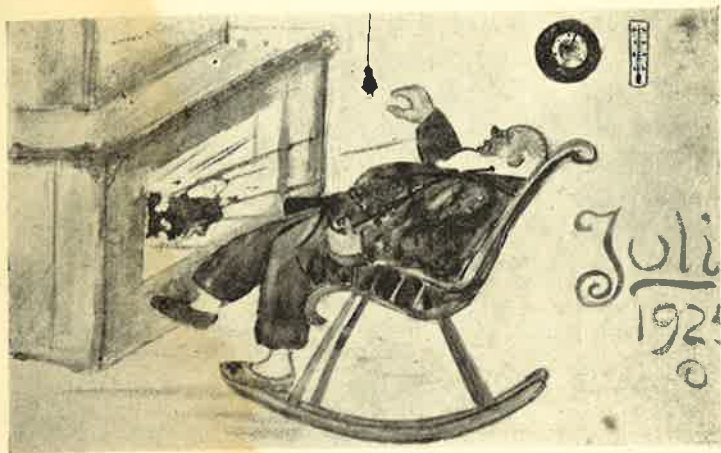
Inntil utgangen av 1922 greide vi oss med en medført, men fra nyttår 1923 av måtte de to tegnere vise sin dyktighet og i 32 måneder fortsatte de med stadig nye påfunn. Vi så alltid frem til den nye almanakken, billedene blev kritisert, både hvad idé og utførelse angikk, og vi hadde ofte moro av billedet på almanakken hele måneden igjennem.

Jeg har fått gjengitt noen av billedene, men dessverre kan reproduksjoner i sort og hvitt bare gi et avbleket inntrykk av de praktfulle originaler, som utmerket sig ved enestående farvesammensetninger så lenge Malmgrens skrin med vannfarver og Dahls farveblyanter varte.



Først har vi mars 1923. I februar hadde vi hatt stadig nordenvind som hadde satt oss sydover og utsiktene for mars var ikke de beste. Malmgren var pessimist og lot nordenvinden blåse «Maud» sydover. Vi var nettop bare nådd 0,4 kvartmil nordover på en hel uke og hadde funnet ut at skulde vi fortsette med den farten, vilde vi bruke 30 år før vi kom i nærheten av Spitsbergen. Wisting vilde være en mimrende gamling, og mens han famlet for å kveike morgensnadden, vilde han spørre om hvordan mon været var idag. En gråskjegget kall vilde streve sig op av stolen, stavre ut og komme inn igjen: «Det er nordvest og snefokk idag igjen.» «Ja, ja,» vilde gamlingen ved bordenden nikke, «nordvest og snefokk.»

På almanakken for desember 1923 dominerer julebordet, med juletre og kaker, og hele ekspedisjonen samlet. Fra venstre kommer først Karl Hansen med sitt praktfulle røde skjegg og Malmgren med snebriller. Han var en kveld kommet i skade for å ta snebrillene på sig istedenfor sine lesebriller. Han syntes brillene måtte være upussede og tok



dem av og gned dem stillferdig. Det hjalp lite, men da han så beklaget sig høilytt over at lampen lyste dårlig, blev der jubel. Så kommer tjuktsjergutten vår, Kakot, med sin svære tanngar, Olonkin og kunstneren Odd Dahl. Til høire står Wisting og jeg.

Wisting var ikke bare chef. Som Amundsen fylte han de to viktigste stillinger ombord, stillingene som chef og kokk. Han fylte begge to like godt, og særlig var han en mester i å lage bløtkaker. I julen levde vi i det hele over-dådig, det var vår ferie- og luksusuke og da januar 1924 kom fremstilte Dahl «julemetta» på almanakken.

I februar 1924 sendte Amundsen oss ordre pr. trådløs om at vi om mulig skulde søke ut av isen og seile «Maud» til San Francisco. Der står «Gjøa» i Golden Gate park. Dahl benyttet almanakken for mars til et fremtidsperspektiv: Til venstre står «Gjøa» og til høire for den er «Maud» anbragt. Lengst til høire har vi «The Golden Gate» (innseilingen til San Francisco) som på originalen stråler som en sol.

Vi kom ikke ut i 1924, men våren 1925 var vi nokså

sikre på at nu skulde vi kunne vende hjemover. Nu kunde vi tillate oss å snakke litt om hvordan det vel kunde bli å komme ut av isen og på almanakken for mai slapp Malmgren sig løs. Lengst til høire står en stakkars polarfarer og følger en ballong i kikkert, men han ser ikke ballongen! Til høire har Malmgren skrevet noen linjer, som knapt kan leses i reproduksjonen der står:

Wer nicht liebt Weib, Wein und Gesang
Der bleibt am Pol sein Leben lang!

Martin Luther.

Den siste almanakk, almanakken for juli 1925 er også tegnet av Malmgren. Da vi spurte ham om hvad han mente med det billede, forklarte han at dette skulde vise polarfarernes alderdom. Han har ikke mistet interessen for vær og vind, og det er toddien han regner efter.

Dette er bare blitt noen små glimt bak kulissene, men noen glimt som kanskje kan forklare at vi som var sammen på «Maud», noen i 6—7 år, andre i 3 år, skiltes som venner. Og spør noen mig om hvad jeg anser for å være det mest verdifulle av det vi opnådde, så hender det at jeg svarer: «At vi skiltes som venner for livet.»

Harald U. Sverdrup.

HVAD MAN KAN OPLEVE UNDER EN KAJAKKTUR I POLAREGNEN

AV GENERALMAJOR O. C. DIETRICHSON

Under Nansens Grønlandsekspedisjons overvintring i Godthaab 1887—88 blev selvfølgelig kajakkroing en av våre hovedfornøielser. Da Balto, den yngste av ekspedisjonens to lapper, så våre til en begynnelse noe usikre bevegelser under øvelsene i å bruke disse smale og grunne farkoster, mente han at for ham som var vant til å kjøre i pulk vilde det være en lett sak, og meget selvsikker satte han sig i en kajakk, tok et par åretak, og dermed bar det over ende med ham. Da han var vel trukket i land, erklærte han: «Nei, kajakk er det samme som djevelens fartøi,» men adret, freidig og rask som han var oppgav han ikke forsøkene, og blev snart likeså god kajakkroer som oss andre.

Da våren nærmet sig og dagene blev lengere og lysere, fikk jeg lyst til å foreta en litt lengere kajakkstur enn de vanlige i Godthaabs umiddelbare nærhet. Balto vilde gjerne være med, og i slutningen av mars drog vi så til Umanak, 9 mil inn i Godthaabsfjorden.

Ved middagstid første dag nådde vi frem til en eskimoplass hvor vi stoppet op.

Den påfølgende morgen tok vi fatt på hjemreisen, som vi aktet å klare på én dag. Det var derfor bare et ganske flyktig besøk vi denne gang avla hos våre venner fra turens første dag. Ca. en times tid efter at vi hadde forlatt dette



Balto. Kristiansen. Sverdrup. Nansen. Dietrichson.
Ekspedisjonens medlemmer i kajakk.

bosted ropte Balto, som da var saktet litt akterut: «Kajakken min lekker. Jeg synker.» Jeg stoppet øieblikkelig. Noe påfallende lavere enn vanlig syntes kajakken ikke å ligge, men var den først blitt lekk kunde det ikke vare så svært lenge innen dens bæreevne vilde svikte. Hvad skulde vi gjøre? Så langt vi kunde se gikk en isbre langs det land vi fulgte loddrett ned i sjøen, så landing var foreløbig umulig. Å overføre Balto til min kajakk og fortsette reisen to mann på denne var nesten likeså håpløst. Da kajakkens åpning er meget trang, er det ikke gjort i en håndvending å komme ut av den. Her ute i åpen sjø å klare dette og derpå komme over på en annen kajakk vilde Balto neppe klare, og selv om dette lyktes ham, vilde én kajakk neppe ha bæreevne for to voksne personer, og om enn så var tilfellet vilde en mann plasert foran eller bak kajakkroeren temmelig utvilsomt bringe kajakken til å senke for eller bakenden under vann. En sånn utvei måtte derfor

være den siste vi burde gripe til. Jeg opfordret ham derfor til å sette full fart på kajakken i håp om å slippe forbi isbreen innen det vilde være for sent. Holdende oss tett ved siden av hinannen padlet vi av alle krefter, men isbreen syntes ikke å ta ende. Jeg kunde nu se at Baltos kajakk lå lavere enn vanlig. Situasjonen var så kritisk at jeg stod i begrep med å foreslå for Balto at vi fikk forsøke den fortvilede utvei med to mann på én kajakk, men så opdaget jeg ikke langt foran oss et bare et par kvadratmeter stort skjær like i vannskorpen. Her var redningen. Da vi var nådd frem til skjæret, og Balto hevet sig for å smyge ut av kajakken, rente vannet hurtig inn i den, så da vi vel var kommet op på skjæret, var kajakken halv av vann. Vi fikk den op og tørret. Den hadde fått et temmelig stort hull midt under setet, formodentlig foranlediget av en skarp sten eller et skjell da Balto ved siste bosted satte sig i den. Ja, hvad var nu å gjøre? Reparasjonsmateriell av noen som helst art hadde vi ikke, men en utvei måtte vi finne og det hurtig, da skjæret ifall vannet var stigende, snart vilde bli overskylt. Vi puttet et ullhalstørkle i



I høi sjø. (Tegnet av A. Bloch.)

åpningen, og for at dette ikke skulde trekke for meget vann, klinte vi en ordentlig porsjon smør over tørklætet på undersiden av kajakken. Til slutt plaserte Balto sig med stor forsiktighet således i kajakken at han med sin kjøttfulleste del bidrog til ytterligere å dekke hullet.

Nu gikk det friskt videre en stund, men så ser vi det blir svart ute i fjorden. Et uvær er i rask anmarsj. Nu gjelder det hurtigst mulig å komme i land, men fremdeles er vi i høide med isbreen. Atter var det å padle for livet. Endelig tok isbreen slutt, og vi fikk så vidt karret oss i land innen stormen nådde oss. Vi søkte ly bak en sneskavl, men kaldt var det da vi ikke hadde yttertøi, verst for Balto som var våt etter å ha sittet i vann. Efter en times tid stanset stormen likeså hurtig som den var kommet, men det gikk fremdeles for høi sjø til at vi foreløbig kunde fortsette.

Først 5—6 timer senere våget vi oss atter i kajakkene efter at lekasjen i Baltos kajakk på ny var ordnet. Reisens hindringer var imidlertid ennu ikke slutt. Vi måtte tvers over en dyp bukt av fjorden. Kommet halvveis ut på denne ser jeg Balto, som befant sig et stykke ut til siden for mig, sittende ganske stille med åren hevet over vannet fullstendig som han plutselig var stivnet midt under et åretak. Jeg ropte til ham, men fikk intet svar, nok engang samme resultat. Kajakken ligger bra på vannet, så det kan ikke være galt fatt med den. Jeg tar det derfor foreløbig rolig og avventer en forandring i situasjonen. Endelig begynner han å padle videre, men til en begynnelse med stor forsiktighet. På mitt spørsmål om hvad som stod på, svarte han: «Det gikk en hvitfisk i vannskorpen på hver side av kajakken, så jeg torde ikke sette åren i vannet for da kunde den ha slått mig over ende med halen.»

O. C. Dietrichson.

HANDLINGENS DAG

TALE VED MINNEFESTEN FOR POLARFARERNE

AV PROFESSOR DR. A. W. BRØGGER

I disse dagene for 41 år siden lå «Fram» i isen på 80° og drev usigelig langsomt på den strømmen over Polhavet som Nansen hadde beregnet måtte finnes. Den 26. mars skrev han i dagboken:

«Solen stiger og bader isflaten i glans. Våren kommer, men den gjør ikke glad. Her er ensomt og kaldt som før — —. Denne uvirksomme, livløse ensformighet tynger og knuger en. Ingen kamp, ingen mulighet for kamp. Hvad gav jeg ikke for én dag i strid, bare en eneste fare! — Ennu må jeg vente, får se på driften av skuten. Men tar den feil retning, da alle broer av, da alt inn på en ferd over isen mot nord. Da er handlingens dag kommet. Det blir en vågelig ferd, det gjelder kan hende liv og død. Men har jeg valg? — — Det er ikke manns gjerning å sette et mål, og så vike, når slaget skal stå. Det er bare én vei og den heter *fram!*»

Noen dager i forveien skrev han i dagboken disse ord: «Han var visst en svært vis mann han som sa, at hvis det er noe som er skjønnere enn naturen, skjønnere enn kunsten, skjønnere enn videnskapen, så er det et menneske som er sterkere enn motgangen.»

Det er ubestridelig at storhetstiden i den norske polarforsknings historie er nøie knyttet til det 19. århundres Norge som en del av den veldige ekspansjon på alle felter,

i politikk, i kunst og videnskap, i arbeidsliv og erhverv, i en periode av riksbygging som vi må gå mange århundrer tilbake i vår historie for å finne maken til.

Men selve innholdet av polarforskningens idé fører langt videre innover. Det begynner med sjøguttens og fangstmannens yrke på hele vår lange kyst, de som lever et liv i handlingens dag, de som kjenner veien over alle hav, som opøver innsikt og generasjoners ferdigheter, uten hvilke hele vår arktiske forskning i syd og nord var intet. Det er tusen navnløse av dem i hele vår historie for én av dem som i sitt navn samler hele folkets dåd.

Det har vært perioder i dette, rytmer og svingninger som i så meget annet av vår historie. Ved siden av vår egen tid står vikingetiden med store minner og navn. For bare å nevne to, Floke Vilgerdsson fra Rogaland og Eirik Raude fra Jæren. Floke ledet den første store ekspedisjon til Island som tok tre år. Under den første overvintringen gikk han op i fjellene og der møtte han et syn han aldri før hadde sett, en fjord full av havisen så langt øiet kunde nå nordpå. Da var det han kalte landet for Island, det som det er blitt hetende i historien.

Disse navn fra gammel tid står ved siden av dem hvis minne vi i første rekke hylder iaften. Fridtjof Nansen, Otto Sverdrup, Roald Amundsen, Eivind Astrup, Carsten Borchgrevink og C. A. Larsen.

Den store bakgrunn er en gammel fangstbefolkning fra vidt skilte deler av vårt land, Vestfold, Sunnmøre, Helgeland — Nord-Norge.

— En liten båt setter ut fra et fartøi i Nordishavet en tidlig høstdag og legger opunder en annen norsk skute som er kommet. De veksler hilsener, og han som sitter ved årene sier så, stillsomt og enkelt: «Eg har funne han André.»

— En svensk Ishavsekspedisjon møter der oppe en norsk fangstskute med en Tromsø-skipper, Jens Olsen. Fra tredve

— Nu ringes den juleand skrevet
ind der hysseme, jeg kom bare tilokke
klange, mange gjennebrøsten fra
kirke, og name, hvor valde det lyde.
— Nu tænder lysene på juletræet
me, børneflokkene slæpes ind og
dansen nedad i jublende glæde.
Jeg må holde julegilde for børn, når jeg
kommer hjem. — Nu er glædens tid og det
er fest i hver bygge de hysseme. Men op
vi holder fest efter fattig lilyhet. Johan
sen har været sejerte eller uette, at
den yderste indst, og jeg har gjort
det samme min desuden byttet som
de lunde og tat på den anden, som jeg
hadde vind og været vant, og jeg
har jeg holdt propvask med det
vært vant og den aflaste underkøle
som svamp og håndkølle. Fat
kun. Nu føles jeg mig som et
myt menneske, blodene kider alle
til kroppen som for. Tildelt
vi demest fiskegrøtten vidende

En side av dagboken, skrevet i hytten på Frans Josefs land julekvelden 1895.

års fangstliv gav han dem verdifullere opplysninger om Nordostlandets geografi enn noen andre. «Med sine grove fingrer,» forteller professor Ahlmann, «tegnet han op fjorder og grunner og skjær, hvis beliggenhet han opgav like presist som han skulde vært hydrograf.» En høst for mange år siden tok isen fartøiet hans, og alene i åpen båt, i snekave og storm rodde han i atten døgn til han nådde Kings Bay. «Hans liv er et eventyr,» sier den svenske professor til slutt, «en saga om menneskets kamp mot en overmektig natur, som har i sin hånd et frykteligere våben enn de fleste, drivisen, kulden og stormen.»

Denne sagaen er ikke uvanlig for en nordmann, den er tvert om et dagligdags utslag av den kamp for tilværelsen som en del av det norske folk må føre med ansiktet mot et stort hav og måneders mørke. Denne kampen er så gammel som menneskene selv her i landet. Den er hverken tragisk eller romantisk, — menneskenaturens nesten ufattelige tilpasningsevne har av det norske veidefolk i gammel og ny tid skapt en hårdfør stamme med et overskudd av sundhet og munterhet, en blanding av fatalisme og fantasi, en rummelig livsfilosofi, som på én gang er merket av et trangt skibsdekks hårdt tilkjempede verdier og av Norskehavets utrygge gunst, av sommernattens milde lys og høststormenes veldige tyngde.

— Det har ofte vært dem som både før og nu rystet på hodet over disse polarferder, og mente de gjorde ingen nytte for alle de pengene de kostet og som det vilde vært større gagn i å bruke hjemme. Men et slikt syn er vrangt. Vi kan ikke måle betydningen av dem i penger, fordi den største og varigeste frukten av dem ligger i de store moralske verdier de har skapt, og i utbygningen av folketypen, utvidelsen av dens syn. Det er et paradoks som rummer noe sant, at vår største fattigdom i virkeligheten er vår største rikdom. Fjellet og vidde, isen og havet har gitt folkesinnet



Nansen intervjues.

dets rummelighet og dybde, de er den dag idag noe av dette folkesinnets største muligheter. Alle de arktiske ferder har utvidet grensene for denne rikdom og øket ressursene.

Men høiest og lengst rekker virkningen av de store personlighetenes innsats i de arktiske ferder i nord og syd. Det er her kapitalen av vårt folks moralske krefter er økt ved den enkeltes dåd. De har flyttet grensene for den enkeltes ydeevne og gitt vår norske kultur en høiere spennvidde enn før.

Derfor skal denne minnefest ikke bare være et tilbakeblikk over noe forgangent, en takknemlig hyldest til de store. Men også et vern om en levende virkelighet som gjennom disse navn har fått uttrykk og form. Hver fangstskute som går ut — til Kvitsjøen eller Grønland, til alle farvannene i Antarktik, — hvert skib som seiler over fremmed hav, er et vern om Norge og virkeliggjør alt det Nansen mente med en handlingens dag.

A. W. Brøgger.

HVALFANGSTENS ARISTOKRATI*

AV HANS BOGEN

Vikingetidens Vestfold hadde sine småkonger og sine stormannsætter som efter alt å dømme var rike på initiativ og glade i gods og gull og mjød. Slik som kilden til vår historie i Middelalderen arter sig, er det vanskelig å se hvorfor Vestfold fra å ha vært et tyngdepunkt plutselig veier så lett i vår rikshistorie. Gjennem århundrer levde det likesom på siden av det som skjedde. Denne negative tilværelse tai slutt med fremvoksteren av den nye norske skibsfart i begynnelsen av forrige århundre, og nu i det zode er Vestfold igjen en rik fløi på Norges riksbygning og spiller en rolle i overensstemmelse med sitt folketall og sin økonomiske innsats. I ennu høiere grad enn shippingen skyldes dette hvalfangsten, og våre dagers Vestfold har sine hvalkonger og sitt skytteraristokrati. Våre hvalkonger figurerer i avisene i tide og utide, skytterne foretrekker å intervju hvalen sydpå fremfor selv å bli intervjuet, og mens hvalkongene er særlig populære i Oslo er det alle ekte vestfoldgutters drøm å bli hvalskytter. «For det er bare å slite sig ut på hvalfangst når det ikke blir chance på en skytterjobb,» sier folk i Tønsberg og Sandefjord. Og de vet hvad de snakker om.

*) Tallene i denne artikkel er regnet ut efter mønstringslistens i Sandefjords havnekontors arkiv. Det har ikke alltid vært mulig å finne frem til henholdsvis fødsels- og bostedskommune, tallene må derfor mottas med forbehold. Hovedlinjene er dog sikre. *Tallene gjelder bare for Sandefjord.*



Hvalskytter Frithjof Toresen.



Hvalfangstbestyrer Lars Andersen.

Ingen vestfoldby har i de siste 30 år vært så sterkt preget av hvalfangsten som Sandefjord, og fra 1905 til 1930 har den sendt ut til hvalfeltene 395 skyttere, gode og dårlige, heldige og uheldige, godtemplarfolk og begersvingere, fast ansatte skyttere og prøveskyttere. 324 av disse skal ha vokset op i selve Vestfold, mens de 71 fordeler sig på landet forøvrig med hele 54 fra Østfold, 8 fra Møre, 6 fra Finnmark (med Troms), 1 fra Aa herred i Sør-Trøndelag, 1 fra Ringsaker på Hedmark, 1 fra Bærum i Aker og 1 fra Bamble i Aust-Agder. Byene Oslo, Bergen, Halden, Langesund, Namsos og Bodø har 1 hver. Fredrikstad 9 og Haugesund 3. 56 av skytterne som mønstret ut fra S.fjord skal ha vært nøtterøinger. Men skulde man regne efter bostedskommunene blev det vel ennu flere derfra. Det heter i Sandefjord «å bo på Nøtterø for å spare skatt».

Siden kommer Sandar med 52, Tønsberg 49, Stokke 33,

S.fjord og Onsøy med 28 hver, Sem 22, Tjømø 17, Tjølling 15, Råde 11 og Larvik 12.

Flere tall skal jeg ikke komme med, og de som alt står står der på redaktørens opfordring.

Selv om tallene ikke er helt pålitelige, viser de dog tydelig at det nye skytteraristokrati er et innfødt vestfoldaristokrati og vi finner ofte deres navn og familie i Lorens Bergs bygdebøker. Det samme gjelder i næsten ennu høyere grad hvalfangstdisponentene og de store skibsrederfamilier. De er næsten alle gamle vestfolddatter, ikke utenlands- eller utenbygds innflyttere. Dette at Vestfolds næringsliv i så enestående grad er blitt til uten initiativ av fremmed blod har sin geografiske, økonomiske og historiske forutsetninger, som vi ikke kan komme inn på her.

Hvalfangerdisponentene er imidlertid blitt internasjonale. Litt for internasjonale kanskje. Men skytterne er fremdeles lokalpreget, ja ingen type er i den grad blitt vestfoldtypen som hvalskytterne. Alle vet hvem han er, hvad han er og hvor stort ansvar han blir betrodd. Man kjenner merket på hans bil og vet hvad han betaler i skatt.

Riktignok har matroser, som har faret i årevis på hvalbåt og fått litt større hyre enn almindelige matroser, av og til tilranet sig skyttertitlen, men de får ikke derfor sine navn i skytternes gothakalender.

Praktisk talt alle de skyttere som nu driver aktivt i Sydishavet har også lært kunsten sydpå. Men slik var det ikke bare for en del år tilbake, og går vi til tiden før 1914, var det i hvalfangsten neppe en skytter som ikke hadde «gått skolen» på Finnmarkskysten, Svalbard, Island, Færøyene, eller Nord-Shetland. Og mange av dem hadde tjent sin verneplikt i sel- og bottlenosfangsten. De var flinke og uredde folk de gamle skytterne fra Nord-Atlanteren og Nordishavet, og godt var det, for det var vanskelige oppgaver de fikk å løse sydpå. Verst var det å skulle jage



Hvalskytter Alfred Skaantorp.



Hvalskytter Harald Hansen.

hvalen i farvann som ennu ikke var kartlagt. «Dere behøver inte se etter hvalen, se etter bånd; guttær,» sa skytterne til folkene sine når de forfulgte knølhvaler i sund og viker på Syd-Shetland. Og det hendte at hvalbåtene la op i Montevideo med naglene ute og kjølen brukket.

Også i de dager tjente skytterne godt, selv om de ikke kom op i de hyrer og parter som selvangivelsene fra 1920-årene forteller om, da nystartingen av selskaper drev konkurransen om skytterne ut i det paradiske og de beste menn næsten blev verd sin vekt i gull.

Og de fleste skyttere er tungvektige. Ikke så å forstå at de er så feite, skjønt det fins et par av dem og, heller ikke er de særlig høie, men de er «knødd». Faste, tette, kraftige skikkelser. Velnærte og rolige vagger de fremover på land (når de da ikke biler, for alle lider de av bilirium), men er så til gjengjeld kjappe nok på fangstbåten når de

løper frem og tilbake over «Nattholmbrua» (opkalt efter oppfinneren, skytter Ole Iversen fra Nattholmen) mellem kommandobroen og skytterlemmene under jakten nede på feltet. En hvalskytter i arbeid har meget til felles med en fekter. Han er spenstig, rolig og kald i blikket, stø og sikker på hånden, og samtidig såpass sensibel at det gir ham hudfølelsen med hensyn til «motstanderens» bevegelser. En skytter *skal* være selvsikker. Men ikke så rolig at han blir indolent. Det fins skyttere som lar mannen i tønna eller styrmannen purre sig først når hvalen er sett og som kryper til køis igjen ennu før byttet er lagt op langs skutesia. Men de blir ikke gamle i jobben, for det er *iherdigheten* som skaper den gode skytter. Eller som en gammel hvalfangerstuert engang da han var blitt uvenner med skytteren sin kom til mig og sa full av ondskap og galde: «En skytter mån'te ha nerver. Nei, nei. Enhver stut av en bonde kan bli skytter når'n får en changs. Og så ska'n herje og banne og sværte og skjelle ut og skyte på alting én ser bortover vannflaten. Og gjerne tre-fire bomber for hvert treff.» —

Blond — blå — middels

Brun — blå — middels

Mørk — blå — middels

er den lakoniske beskrivelse i mønstringslistene av skytterne med hensyn til hårfarve, øine og høide. Nordmenn — sjømenn — bønder — fra Vestfold.

Men det har da mønstret ut en finne som skytter også. Det var Gustave Hamalane, født i Finnland 2/12-1888 (87?). Han forliste som matros med en engelsk koffardiskute ved Kapp Horn noen år før krigen. De skibbrudne blev tatt op av «Bucentauer» (Tønsberg hvalfangeri), men da de så syntes det blev vel trangt om plassen, skuta minnet om en pingvinleir, sa Søren Berntsen til Chr. Cast-



Hvalskytter Axel Andersen.



Hvalskytter Finn Bryde.

berg: «Du må ta noen folk fra mig, det leer sig folk overalt her.» Slik kom Hamalane ombord i «Fridtjof Nansen» (S.fjords hv.selskap), blev hvalfanger og drev siden som skytter til han døde av blodforgiftning.

To svensker har også mønstret ut fra S.fjord som skyttere. Karl Wilhelm Nylén, født 24/12-1887 og J. Arvid Kjellström, født i Båhus 17/9-1894. Den siste er sønn av stenarbeider Kjellström, drev litt med makrellfiske som unggutt inntil han en dag arriverte til Sandefjord pr. sykkel. Drog som fangstarbeider sydover 1914 med «Bombay». Tok styrmannseksamen 1925, blev prøveskytter på Syd-Georgia 1926—1927 og siden skytter med «Viking».

Som almindelige fangstarbeidere har hundrevis av svensker mønstret ut fra Sandefjord. Gravsvensker, som de blev kalt, fordi de grøftet op vannsyk jord i Vestfold. Strøket nordvest for byen mellem Bugården og Lasken

gikk under navn av «Lille-Sverige». Av dansker har der bare reist ut noen ganske få, en fire-fem stykker, og som skyttere ingen.

Det vilde fylle flere bind av polarårboken å fortelle utførlig om alle de norske skytterne. Man har fortalt mig at Theodor Bernhard Hansen fra Store Bergan i Sandar, — siden bosatt i Stokke, — skal ha skutt 515 hval i sesongen 1925—1926. Det skal være rekord, men er der noen bedre så skrik ut!

Om den kjente bestyrer og skytter Lars Andersen går det et utall av historier. Som gutt var han forresten en fryktelig røver og umulius og ekspert i å løpe seier på isflak om våren. Hans mor visste til slutt ikke annet å si enn: «Jeg skulde ønske Vårherre vilde sende en sykdom på ham så han ikke blev så vill.»

For en del år siden bestyrte Lars Andersen kokeriet Ole Wegger hvis hvalbåter selvsagt blev kalt for «veggelusa». En dag telefonerte kaptein Belgan på «Fraternitas» til bestyrer og skytter Iversen og spurte om han hadde sett noen av hvalbåtene til «Ole Wegger». «Ja, det er da noen her au; men der det er veggelus er det hval, veit du.»

Selv har Lars Andersen nu lagt op som aktiv skytter og er «bare» bestyrer. Men i sesongen 1929—30 skulde han skyte elektrisk. Nu er det blåhval og finnhval man jager. Blåhvalen gir mest olje og størst part og er, som navnet viser, meget mørkere enn de lyse finnhvalene. Lars hadde bare fått blåhval og hadde ikke prøvd den elektriske harpun. Men så fikk han en dag se en stakkars finnhval og skjøt elektrisk på den. Han fikk den riktignok ikke død med det skuddet, men skjøt om igjen og fikk hvalen inn til kokeriet. Da han kom op langs «koka» og vakthavende styrmann fikk se hvalen, sa han: «Så hvalen turner bleik når den blir elektrisk.»

Hvordan blir man skytter? er et stadig tilbakevendende



Hvalskytter Aksel Akselsen.



Hvalskytter Hansen Freling.

spørsmål. Ja, noen akkorderer sig til så og så mange prøve-skudd hos en aktiv skytter, noen lurer sig til å skyte når skytteren må ha sig en hvil, andre får en chance av rederiet. Svært heldig er det å være godt likt av eller i familie med en skytter.

Går man gjennom mønstringslisten, støter man snart på det rørende samhold i sjømannsfamiliene. En skytter hadde med sig to brødre henholdsvis som stuert og matros og to sønner. Men da sa også maskinisten: Nå er det vel ikke fleire mannlige medlemmer igjen i familien din.» En skytter fra Ula hadde tre sønner som alle var skyttere med tønsbergbåter. En familie Thoresen fra Nøtterø (Arthur M. T. — Jacob M. T. — Kristian Th. T. — Oscar H. T. (fetter) har vært skyttere, fiskere og jegere i generasjoner, og snakket alt som skolegutter ikke om annet enn jakt, fiske og skyting. Fra Onsøy kommer Skontorpene (Alfred

J. S. — Edv. Olaussen S. — Hans Arnt S. — Carl Johan S. — Ole Martin Olaussen S.). En skytter fra Bjerke ved Nøtterø hadde to brødre som var hvalskyttre og to søstre, gift henholdsvis med en hvalskytter og en maskinist på hvalbåt osv. osv. i det uendelige.

Blandt de mange historier, dels sanne, dels legendariske om skytterne, deres humør, munnrapphet, snarrådighet og — ikke minst — om deres økonomiske forhold, skal vi her gjengi to av den siste slags.

En skytter var nettop kommet hjem fra feltet og hadde kjøpt sig en 24 fots snekke og bad en ung mann E. J. om å installere en 12 hesters motor i den. Da skytteren skulde betale, tok han frem en 500 lapp og sa: «Kan du veksle den?» «Ja, jeg kan da det, — du skulde vel ikke ha en til?» svarte E. J.

Men for å gi skytterne det siste ord i disse linjer om dem selv, så til slutt en replikk som en hvalskytter gav sin reder da denne sa ham op: «Ja, ja. Jeg har pænger nokk.»

Hans Bogen.

PÅ JAKT EFTER ISFJELL I ATLANTEREN

AV OLAV MOSBY

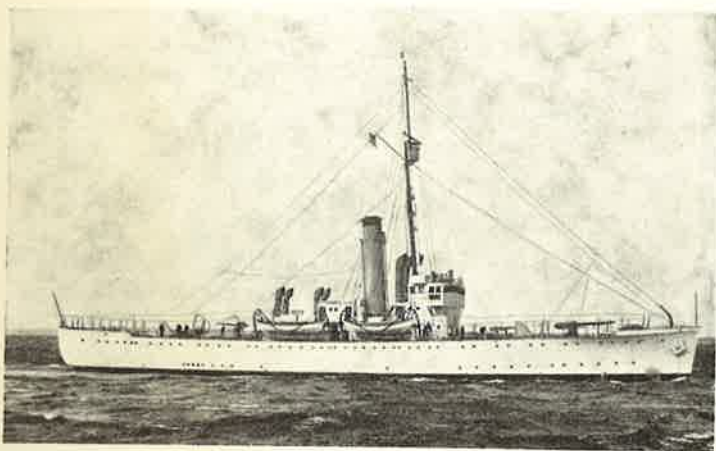
«CHIEF OCEANOGRAPHER INTERNATIONAL ICE PATROL»

Newfoundlandsfarvannet hører ikke i geografisk henseende til de polare strøk. Betrakter man et kart vil det sees at Newfoundland's hovedstad, St. Johns, ligger omtrent på samme breddegrad som Paris, og at sydspissen av de store banker («the tail of the bank», 43 ° n. br.) ligger like langt fra Nordpolen som Biscaya. Men ikke desto mindre er disse strøk influert mere av forholdene i det høie nord enn kanskje noe annet område på jorden. Her er det flytende is når sydligere breddegrader enn noe annet sted på den nordlige halvkule; og den iskolde strøm fra Davisstredet, Baffinsbukten og de nordenfor liggende distrikter — *Labradorstrømmen* — som hvert sekund fører noe som fire millioner tonn vann i sekundet sydover, blir først stanset av Golfstrømmen sønnenfor Newfoundlandsbankene. Man har anslått at der hvert år gjøres mellom 1 500 og 2 000 passasjer over det nordlige Atlanterhav i begge retninger representerende omtrent en million liv og 40 tusen millioner kroner. Av dette vil man uten å regne med de tusen fiskefartøier få et begrep om de store verdier som kommer i direkte kontakt med og er avhengige av isen og de andre forhold der bestemmes i det høie nord.

Allerede John Cabot taler i begynnelsen av det 16. århundre om den uhygge og risiko han hadde ved å passere

mellem tårnhøie ismasser i banktåken. I de gamle skipperes beretninger finner man malende skildringer av isfjellenes størrelse og fantastiske utseende, og man leser i spenning om nervepirrende situasjoner i tåke og storm i pakkisen eller mellom gigantiske iskolosser. Mange er de uhell som har tilstøtt fartøier som seilte tvers over de isfylte farvann, ulykker som dels skyldtes kollisjoner med isfjell, dels sammenstøt med skib i tåken og dels farlige strømminger som satte fartøiene på land på Newfoundlands tåkefylte og utsatte kyster. Ved midten av det 19. århundre forekom et usedvanlig skjebnesvangert forlis, idet ikke mindre enn 300 mennesker mistet livet utenfor Cape Race (sydøstspissen av Newfoundland). Denne ulykke bevirket at man opprettet særskilte seilingsruter; og i 1875 beordret «Cunard Steamship Company» sine kapteiner til å styre kurser som lå sønnenfor den normale issone. En del andre passasjerrederier fulgte Cunardlinjens eksempel, og antallet av ulykkestilfeller avtok da en del. Likevel regner man med tapet av 14 kjente fartøier i tiden mellom 1880 og 1890, og mere enn 40 skib blev alvorlig skadet i samme tidsrum. På «Transatlantic Track Conference» som holdtes i 1898 blev da alle passasjerrederiene enige om den fremdeles eksisterende ordning med syv seilingskurser som betegnes med bokstavene A, B, C, D, E, F og G. De tre første er de sydligste og gjelder for passasjertrafikken mellom Amerikas Forente Stater og Europa, de siste fire gjelder for ruter mellom Canada og Europa.

Siden innførelsen av de syv seilingskurser har antallet av ulykkestilfeller avtatt betraktelig. Men så kom det forferdelige «Titanic»-forlis, som fremdeles verden over er i frisk erindring. Natten mellom 14. og 15. april 1912 kolliderte det nybygde skib «Titanic» med et forholdsvis beskjedent isfjell. Fartøiet sank og mere enn 1 500 menneskeliv gikk tapt. Dette forlis gav støtet til opprettelsen av



En av ispatruljekutterne W. S. S. «Pontchartrain».

International Ice Patrol. Det er i denne forbindelse interessant å erindre at minister Dr. Sam. Eyde umiddelbart etter «Titanic»-ulykken fremla et forslag til ispatruljetjeneste i Atlanterhavet, og at de linjer man nu arbeider etter i patruljen for en stor del er de samme som minister Eyde trakk op i 1912.

Den amerikanske regjering sendte to marinefartøier på Bankene resten av issesongen 1912, og våren 1913 var der likeledes to amerikanske patruljeskib og en engelsk tråler. Ved nyttårsskiftet 1913—14 blev der holdt et møte i London av «Convention for Safety of Life at Sea» med representanter fra alle sjøfartsnasjoner. Det blev her bestemt at man skulde fortsette med ispatrulje i det nordvestlige Atlanterhav, og at denne skulde opprettholdes av de i transatlantisk skibsfart interesserte nasjoner. For tiden er det 14 forskjellige land som betaler utgiftene, og fordelingen er følgende: Storbritannia betaler 40 pct., Amerikas Forente Stater 18 pct., Tyskland 10 pct., Frankrike og Italia

hver 6 pct., Nederlandene 5 pct., Canada og Norge hver 3 pct., Belgia, Danmark og Sverige hver 2 pct., og Japan, Spania og Russland (Soc. Sovj. Rep.) hver 1 pct.

Det er Amerikas Forente Stater som er ansvarlig for utførelsen av ispatruljen. Mannskap, materiell og skib stilles til rådighet av *United States Coast Guard*. Der har vært benyttet 2 skib som vekselvis patruljerte de truede farvann. Hvert skib er ute ca. 14 dager ad gangen, avløses så og går i havn i Halifax for å få proviant og olje. Det viktigste arbeide er radiotjenesten, men der utføres ved siden av dette en hel del ting som har med isforholdene å gjøre: vær- og strømobservasjoner, oplodning o. s. v., og lægehjelp til fiskere på bankene. I 1929 blev det av «Convention for Safety of Life at Sea» bestemt at der også skulde anvendes et tredje skib i patruljen. Fra dette skulde alle videnskapelige målinger gjøres, samtidig som det når som helst skulde være behjelpelig med det sedvanlige ispatrulje-arbeide, isspeiding etc. Den amerikanske regjering anmodet forfatteren av denne artikkel om å overta ledelsen av dette fartøiet foruten bearbeidelsen av alle videnskapelige observasjoner. Av de resultater som foreligger fra de mange tokter jeg har foretatt med Coast Guard-kutteren U.S.S. «*General Greene*» kan det ha sin interesse å nevne et par ord om strømundersøkelsene. Ved hjelp av observasjoner av temperatur og saltgehalt i de forskjellige dybder og på de forskjellige steder («stasjoner») kan man teoretisk beregne de gjennomsnittlige strømforhold i havet og få konstruert et strømkart over angjeldende område. Et slikt strømkart ser omtrent ut som et almindelig værkart. Som bekjent skifter imidlertid forholdene i atmosfæren meget hurtig, meteorologene tegner derfor tre og kanskje flere værkart i døgnet. I havet derimot, foregår forandringene meget langsommere, og det viste sig at det var tilstrekkelig å lage et strømkart hver fjortende dag i Newfoundlandssfarvannet. Til et slikt kart

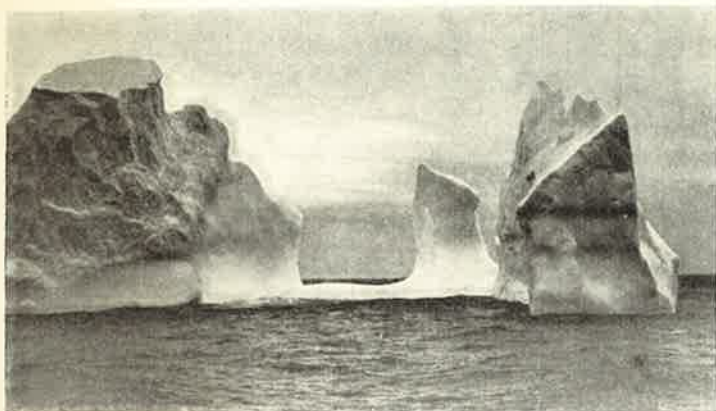


Vannprøvene tappes.

trenges 40—50 «stasjoner» beliggende på østsiden og sydsiden av de store banker. De svarer altså til meteorologenes faste observasjonssteder, og man må ha bestemmelser av temperatur og saltgehalt i de forskjellige trin fra overflaten og ned til 1 000 eller 1 500 meters dybde før beregningen og tegningen kan begynne. Å innsamle alle disse vannprøvene er et ganske hårdt arbeide særlig i issesongens første del, i mars måned. Man damper fra sted til sted så hurtig som forholdene tillater. Været er som bekjent stormfullt og rått, og den ustanselige tåken gjør navigeringen vanskelig, likesom den sterke slingring («General Greene» er 125 fot lang) gjør det tungvint å håndtere instrumenter og kjemikalier. Det hendte at nedisningen hindret oss i å få dekkwinchene til å fungere så vi måtte slå kokende vann over dem, og flere ganger frøs saltvannet i vannhenterne så vi måtte bære disse ned i oppvarmet rum før vi kunde få tappet på våre prøveflasker. Et par ganger mens vi befant oss på den nordlige del av bankene frøs sludd og regn til

is straks det kom ned på sjøen, og vi seilte døgn efter døgn gjennom den vakreste snemark; de store dønninger så ut som snedekte fjellskråninger. Vannets overflatetemperatur var da lavere enn \div 1,5 gr. Celsius. I mars måned 1931 hadde vi vind av styrke 6 Beaufort eller mere (altså kuling eller sterkere vind) i 60 pct. av den tid vi lå ute, i mars 1932 var tallet 70 pct. På den annen side kunde vi ha gunstige værforhold i slutten av mai og i juni; og når vi kom et stykke nedi Golfstrømmen benyttet alle ombord anledningen til å ta en dukkert i det mere enn 20 grader varme vann. Tåken var vel det som i grunnen genererte oss mest. For strømkartenes skyld gjaldt det å få så nøiaktige posisjoner som mulig for «stasjonene». Vi hadde da en utmerket hjelp i radiopeilinger fra Cape Race hver fjerde time i døgnet. Da tåken også ofte lå lavt kunde vi ved hjelp av kunstig horisont skaffe oss gode solhøider. Mai måned er den tid da tåken gjerne ligger tettest, efter statistikken er tåkeprocenten da ca. 80. På grunn av de store temperaturforskjeller dannes tåken usedvanlig hurtig. Selv i storm oplevde vi mange ganger at tåken opstod hurtigere enn den kunde blåses bort. I mai måned 1932 hadde vi 35 pct. tåke, i juni samme år ca. 68 pct.

For å samle inn vannprøver til bruk ved beregningen og konstruksjonen av strømkartene måtte vi selvfølgelig stadig, både natt og dag, gå over områder hvor der var mange isfjell, og selv om vi efter iskartene visste at der skulde forekomme mange, hendte det ofte at vi på grunn av tåke og mørke ikke så dem. På en almindelig klar dag kan et middelsstort Atlanterhavsisfjell (120 fot over vannet) opdages fra broen på 12—15 kvartmils avstand. På en overskyet dag er tallene 2 mindre. I tett tåke kan et isfjell ikke skjernes på større avstand enn ca. 100 yard. Hvis der samtidig ikke er overskyet og solen skinner ovenfor tåken ser det ut som en hvit masse, i motsatt tilfelle ser man det



Isfjell på Grand Bank 1931.

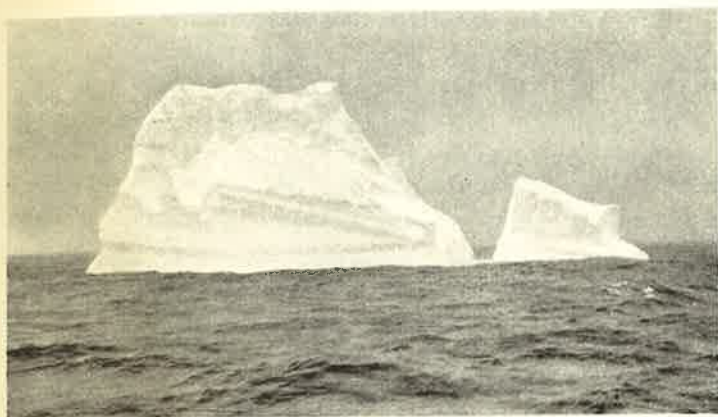
først som en sort skygge. Når man er helt oppi det blir det hvitt. For å samle inn prøvene til et strømkart i mai måned 1932 seilte vi bl. a. gjennom et areal hvor vi efter iskartet visste at der la ca. 200 større og mindre isfjell foruten en mengde «growlers». I de tre døgn det tok oss å passere dette område så vi ikke et eneste isfjell eller en eneste growler. Derimot støtte vi stadig på små isbeter som lå og fløt på vannet. Befinner man sig nede ved bankenes sydende hvor de store passasjerdampere går, er risikoen for kollisjon i tåken om natten ganske stor. Vi hadde flere opplevelser av den art. Efter de erfaringer jeg har høstet er farvannet ved Newfoundlandsbankene både farligere og hårdere i issesongens første del enn havet omkring Svalbard og området ved Jan Mayen samt i Davisstredet om sommeren.

Et strømkart over Newfoundlandshavet gir opplysning om Labradorstrømmens forløp langs østsiden av bankene og dens hastigheter, enn videre kommer nordflanken av Golfstrømmen med, samt de store og kompliserte hvirvler som

opstår når disse to veldige strømmer møtes. Det viste sig da at isfjellenes drift var i forbausende god overensstemmelse med både retninger og hastigheter som jeg beregnet og satte op fra tid til annen. En hel del isfjells drift blev nøiaktig observert fra de to regulære ispatruljekuttere, som fulgte dem på deres reise. Nogen av disse isfjell seilte med Labradorstrømmen sydover langs østsiden av bankene, blev så grepet av Golfstrømmen og ført østover til de smeltet, andre kom inn i de store hvirvler hvor de efter størrelsen og disintegrasjonsstadiet opholdt sig kortere eller lengere tid inntil de smeltet. Et av isfjellene som blev fulgt fra 10 mai 1932 til 4 juni drev i løpet av denne tid lengere enn 800 kilometer, og dette isfjells drift var den hele tid i fullstendig overensstemmelse med de strømretninger og -hastigheter som strømkartet gav. Jeg kan ikke nærmere komme inn på disse ting her, men jeg vil nevne at vi på grunnlag av strømkartet som blev laget efter observasjoner fra 13 til 19 juni 1932 med sikkerhet kunde garantere at ingen isfjell vilde komme sønnenfor en viss breddegrad (45° — 46° N. B.), slik at ispatruljen kunde avblåses for vedkommende sesong; og bruken av strømkarter er nu innført som et fast ledd i ispatruljens praktiske arbeide.

Den is som kommer ned i Atlanterhavet forbi Newfoundland er av to slags, nemlig pakkis og isfjell.

Pakkisen består dels av eldre isflak og iskoss — såkalt arktisk is — og delvis av is som er dannet lokalt i løpet av vinteren omkring og nordenfor Newfoundland. Hovedkilden til pakkisen er Baffinsbukten, og herfra beveger den sig sydover gjennom Davisstredet, og får underveis tilskudd fra Hudsonstredet. Isen når den nordlige Labradorkyst tidlig i november, først i lange og smale bånd og strimler, senere som en bred og mektig strøm. Denne skrider jevnt frem langs kysten i desember og når Newfoundland i januar. Newfoundland's havner fryser som regel i januar, men denne



Atlanterhavsfarernes skrekk.

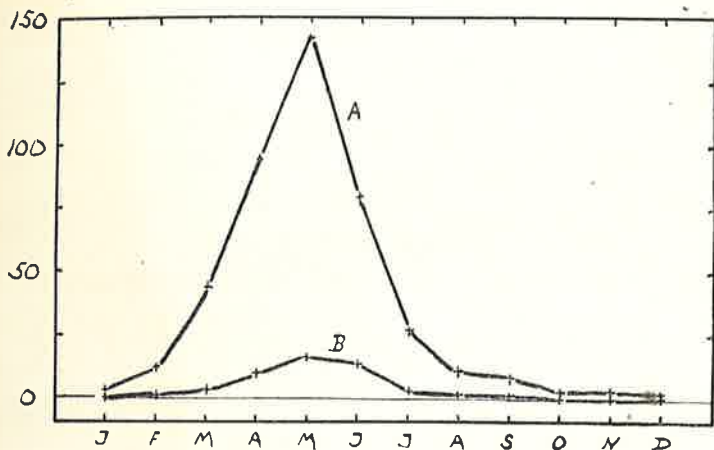
is er sjelden tykk og går op i april. Februar, mars og april er de måneder da pakkisen sprer sig utover bankene. Jo lengere syd isen kommer desto mere åpen blir den og desto kortere levetid får den. Sønnefor 44° N. B., (litt nord for sydspissen av Grand Bank) er den meget opstykket og eksisterer bare en dags tid eller to. Spredte drivismengder fra istungene brytes stadig ned vekk av de fremherskende sterke vestlige vinder, og sjøgang og varmere vann gjør hurtig ende på den. Det har hendt at et skib har rapportert pakkis om morgenen fra et sted, mens et fartøi som passerte samme område om ettermiddagen ikke har kunnet se tegn til is.

Den annen form for is i Atlanterhavet er som nevnt isfjell. Kilden til de isfjell som påtreffes i Atlanterhavet er Grønlands mektige isdekke. Man har anslått at noget som 15 000 isfjell kalver hvert år fra Grønlands breer til sammen, men for isfjellinvasjonen i Atlanterhavet er det bare de store og mektige breer som finnes på Grønlands vestside som har betydning. De isfjell som kalver fra Øst-

Grønlandsbreene driver som bekjent med Øst-Grønlandsstrømmen sydover til Kapp Farvel, bøier så her mot nordvest og nord, og påtreffes om sommeren på Vest-Grønlandskysten. Men de færreste er store nok til å motstå disintegrasjonen på veien herfra og over til den amerikanske side av Davistredet og Baffinsbukten. I august 1931 kom jeg med «General Greene» inn til Ivigtut. Vi passerte da i løpet av 8—10 timer noget slikt som 4—500 isfjell; ingen av disse var imidlertid store nok til å motstå avsmeltningen under den lange reise herfra og over til Baffinland eller Labrador.

Det er ca. tyve store breer, beliggende mellem Disco Bay og Smiths Sund, som er den alt overveiende kilde til Atlanterhavsisfjellene. Man kan anta at disse breer slipper ut noget som 7 000 isfjell i gjennomsnitt pr. år, hvorav bare vel $\frac{1}{20}$ (en tyvendedel) kommer sønnenfor Newfoundland. Der finnes breer på de store øene på vestsiden av Baffinsbukten, men deres tilskudd av isfjell til Atlanterhavet utgjør neppe mere enn ca. 2 pct.

Isfjellenes drift fra de kalver oppe på Grønland og til de smelter er meget komplisert og uregelmessig under den lange reise til Atlanterhavet. To isfjell kalvet fra samme bre og på samme dag i Grønland kan inntreffe med ett eller to års tidsforskjell på Newfoundlandsbankene. Hvis ikke isfjellene traff nogen hindringer og hvis de fløt med en gjennomsnittshastighet av 10—12 nautiske mil pr. døgn, vilde de fullføre sin reise på 4—5 måneder. Dette forekommer imidlertid ikke ofte. Det almindelige er at de kommer ut av sine respektive fjorder om sommeren, rekker om høsten til Hudsonstredet hvor de overvintrer, og viser sig utenfor Newfoundland følgende vår. Et isfjell kalvet fra sin bre om vinteren kommer kanskje ut av fjorden i juni, bruker så resten av sommeren med å drive til sjøs, vintre kanskje i Melvillebukten, slipper ut derfra følgende som-



Antall isfjell i gjennemsnitt for året. Skalaen horisontalt er måneder, vertikal antall isfjell sønnenfor 48° N. B.

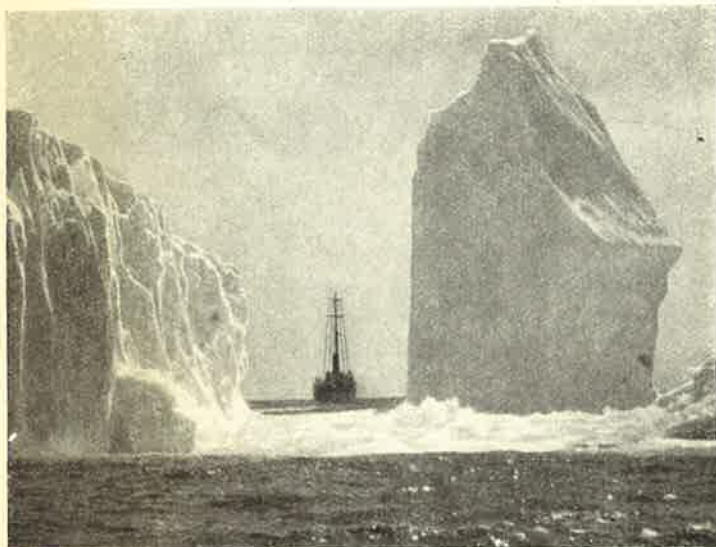
mer, rekker Cape Dier i oktober og ankommer til slutt syd for Newfoundland neste mai. Fra år til annet er der som bekjent store variasjoner i det antall isfjell som kommer ned i Atlanterhavet forbi Newfoundland, og jeg skal her nevne noen få tall. I 1912 da «Titanic» støtte var der mere enn 1 000 isfjell, i 1924 var der bare 11. I 1929 var der ikke mindre enn 1 359 som er det største tall vi hittil kjenner. I 1931 derimot bare 13. Tallene gjelder for breddegraden 48° N. B., d. v. s. litt nordenfor St. Johns. Årsaken til disse variasjoner kjenner man ikke; men de skyldes både vindforhold, strømforhold, isskruinger og andre fenomener i det høie nord, ting som på det nuværende tidspunkt er utenfor vår kontroll og observasjon.

Bl. a. for å undersøke is- og strømforhold i Davisstredet og Baffinsbukten i det isfattige år 1931, blev jeg anmodet av den amerikanske regjering om å planlegge og lede en oseanografisk ekspedisjon med «General Greene» til disse

farvann samme sommer. Både i oseanografisk og i geografisk henseende er dette store område temmelig ukjent, og ekspedisjonen som varte i ca. 7 uker fra vår avreise til vår tilbakekomst til St. Johns var meget interessant og utbytterik på alle måter. Vi var da i land på en del steder på Labradorkysten og på Vest-Grønland. Mesteparten av tiden tilbragte vi selvfølgelig i sjøen for å få rede på strømforholdene. Været var gjennomgående moderat hele tiden (det var fra begynnelsen av juli til slutten av august), av tåke hadde vi 25 pct., mest på Labradorsiden. Der var gjennomgående overskyet idet vi ialt hadde bare 1,7 pct. solskinn.

Med undtagelse av i fjordene på Newfoundland's nordside og på Labradorkysten var der få isfjell å se. Dette viste sig å være i overensstemmelse med vår teori, at når der ett år er lite pakkis langs Newfoundland's kyster vil der også bli få isfjell å påtreffes i Atlanterhavet; hvis der derimot er meget pakkis i løpet av våren ved og nordenfor Newfoundland vil der komme mange isfjell sydover. Forklaringen på dette er simpelthen den at i år med meget pakk- og drivis vil denne virke som en fender for isfjellene. Disse blir nødt til å holde sig lengere ute fra kysten, og nærmere eggen, avhullet fra den kontinentale plattform til det dype hav, hvor Labradorstrømmen er sterkest. Er der derimot bare små mengder av pakkis, vil flesteparten av isfjellene løpe inn i fjordene og buktene, fylle op disse og komme på grunn og smelte i sommerens løp. Våren 1931 hadde der vært usedvanlig lite pakkis, fortalte man oss de forskjellige steder på Labrador, og på Newfoundland's bankene hadde vi praktisk talt ingenting sett. Den smule pakkis som fantes lå pakket inne i bunnen av fjordene på Newfoundland's nordøstside, med en del isfjell iblandt.

Labrador der som bekjent er like så lang i utstrekning som fra Bergen til Bodø tilhører Newfoundland. Det er sik-



Ispatruljen i virksomhet.

kert et land som har mange muligheter, men det er enda ikke kjent eller utforsket nevneverdig. I det sydlige er der rike skogvidder; det nordlige derimot er bart og bergfullt, med fjorder omtrent som i det vestlige Norge. Klimatet er hårdt om vinteren, og utenfor kysten ligger isen og stenger i de fleste av årets måneder. Et kystareal omtrent så stort som Norges har en samlet befolkning på omkring 4 000 mennesker, hvorav ca. 800 familier er av hvit rase, de såkalte «livyers», omkring et tusen er eskimoer og resten indianere av Cree-stammen. Der er en hel del kjente steder langs kysten som Cartwright, Battle Harbour, Domino Run, Nain, Okkak, Hopedale, Hebron, Zoar, Ramah, Nachvach, Killinek, og adskillige av disse besøkte vi. Både de hvites og eskimoenes boliger er primitive, og der er meget tuberkulose. Ikke minst blandt eskimostammene.

Der har vært arbeidet meget på å ophjelpe dette svinnende folk. I den senere tid har det særlig vært den engelske læge og misjonær Sir Wilfred Grenfell som har utført en stor gjerning på Labrador. Sir Wilfred Grenfell som populært bare kalles «the doctor», begynte sin virksomhet i 1892. Han har selv vært deroppe praktisk talt hvert eneste år siden og hans misjonsvirksomhet blandt eskimoer og hvite har nu antatt form av et uhyre stort apparat med flere skib, en hel mengde hospitaler med læger, sykepleiersker og skoler. Midlene til dette har han innsamlet hos private i Amerika, Canada og England.

Før Grenfell begynte sin virksomhet på Labradorkysten har der vært og er andre som driver misjons- og forretningsvirksomhet i dette kolde og forlatte land. Man mener således at der ifølge de islandske sagaer skal ha vært nordiske misjonærer der allerede i 1285. Om deres egentlige virksomhet og arbeide vet man imidlertid lite. Der har også vært en del fransk misjonsarbeide blandt indianerne og muligens også blandt eskimoene. I 1765 kom de tyske «Moravianske brødre» til landet. Disse er et ledd i den store kjede av sekter som opprinnelig begynte med Wycliff (1325—84). Jeg kan ikke her komme inn på «Brødrenes» mangeartede virksomhet i de forskjellige land, men nevner at de på Labrador etterhånden etablerte en rekke stasjoner som fremdeles er i funksjon, og en hel del av disse driver en utstrakt misjons- og forretningsvirksomhet på kysten.

Vårt mest interessante anløp på Labrador var kanskje «Port Burwell» (eller «Killinek») på nordsiden ved Hudsonstredet. «Killinek» ligger på vestsiden av pynten; hvis man ikke seiler nordenfor selve Cape Chidley skulde det gå an å komme dit også gjennom to like sønnenforgående, men praktisk talt helt ukjente sund som skjærer tvers over landet i vest-østlig retning. Det største av disse sund, «Ik-korasak», er beryktet for sine tidevannsstrømmer på optil



Fra Killinek (Port Burwell) på Labrador's nordspiss.

7 knob, samt de voldsomme hvirvler og bøllevjer. Det vilde ha vært meget viktig å få loddet op dette sundet og få fiksert nogen punkter nøiaktig. På alle kartene står nemlig beliggenheten bare tegnet med prikkede streker som helt ukjente. Vi skulde ha gjort disse undersøkelser, men den sterke motvind vi blev møtt med, og en hvirvlende motstrøm, tvang oss til å opgi denne dumdristige plan; og vi fortsatte lengere nord til Hudsonstredet og rundet Cape Chidley. Her var vi heldige idet vi fikk tatt hele 17 solhøider gjennom stratosskyene; og det viste sig at de posisjoner som er opgitt for kappet i farvannsbeskrivelsen («Newfoundland and Labrador Pilot», og «Arctic Pilot») er uriktige. Våre observasjoner stemmer bedre med det kanadiske kart.

Olav Mosby.

SVALBARD-ISBRYTEREN

AV ADOLF HOEL

Det var mange problemer å løse for dem som begynte utvinning av kull på Svalbard. Til å begynne med diskuterte man bl. a. spørsmålet om det i det hele tatt var mulig for et større antall mennesker å overvintre på så høie breddegrader. Det var noe man ikke hadde erfaring for. Men det største og alt overskyggende problem var, hvorledes man skulde få skibet de utvunne kull, når isen sperret adgangen til fjordene og utskibningshavnene og endog fylte disse. Denne vanskelighet fremkalte mange og alvorlige innvendinger fra forsiktige folk mot forsøk på å utnytte de verdige forekomster av utmerkede kull som man visste fantes der oppe. Men etter grundige overveielser kom man ved sammenligning med forholdene i andre land, hvor skibsfarten hadde isvanskeligheter å kjempe med, til det at problemet kunde løses enten ved bygging av spesialskiber for kulltransporten eller ved anskaffelse av en tilstrekkelig stor og kraftig isbryter. Av de to alternativer fant man at det siste var det som passet best for Svalbard.

Litt etter litt blev den ene etter den andre av de vanskeligheter, som er forbundet med grubedrift i et høiarktisk land som Svalbard overvunnet, og i 1915—1916 kan man si at pionérarbeidet for kullutvinningen var overvunnet, takket være menn med fremsyn og vågemot, menn som fangstskipperne Søren Zachariassen, Henrik Næss, B. Pedersen, forretningsmenn som amerikaneren John M. Longyear,



E. Sverdrup fot.

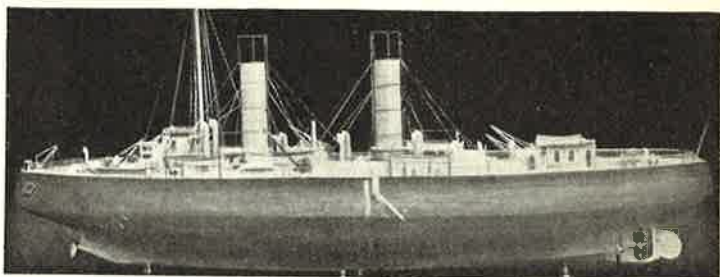
Isbryteren «Pasvik» og en kullbåt i Adventfjorden, våren 1929.

Chr. Anker, F. Hiorth, skibsredere som Jacob Kjøde envidere telegrafdirektør Heftye og alle de arbeidere og ingeniører, som bar dagens byrde og kulde på stedet.

Men isbryterspørsmålet var fremdeles uløst. Otto Sverdrup og jeg tok det op i 1922 og fikk bevilgninger av staten til å utrede det. Vi kom så vidt at der blev fremlagt utførlige planer og spesifikasjoner for en isbryter på 5 000 tonn og 5 000 HK. Men vår aksjon førte ikke til noe tilfredsstillende resultat. Man nøide sig med å bygge «Fridtjof Nansen».

Imidlertid fortsatte kulldriften å gå fremad med sterke skritt, dog med et tilbakeslag efter krisen i 1921. En særlig heldig omstendighet har vært at man siden 1918 har hatt usedvanlig gunstige isforhold i havet omkring Svalbard. Vi har hatt en lignende periode, som man hadde i 1870-årene, da det heller ikke var noen nevneverdig is på vestkysten av Spitsbergen hverken sommer eller vinter.

Begunstiget av disse enestående gode isforhold er kulleksporten fra de norske gruber kommet op i over 300 000



Isbryteren «Jermak».

tonn, en årlig produksjon som er så stor, at man trenger 5—6 måneder for å få den skibet med de lastegreier man nu har. Men så lang skibningstid kan man nok dessverre ikke regne med hvert år. Med de store vekslinger som isens utbredelse er underkastet, vil man lett kunne få et enkelt år eller en rekke av år, da skibningssesongen vil bli vesentlig kortere, kanskje bare 2—3 måneder eller enda mindre. Hvilke følger dette vil ha for de selskaper som på forhånd har solgt størsteparten av sin produksjon, kan man lett forestille sig. Den faste kundekrets, som selskapene møisommelig gjennom lengere tid har fått, vil falle fra. Kundene blir nødt til å skaffe sig kull annetsteds fra, og selskapene vil lide veldige tap ved at de må lagre de utbrutte kull enda en vinter. Da lagerplassen er begrenset, vil driften for den efterfølgende sesong måtte bli mindre enn den foregående. Produksjonen må innskrenkes med det samme kvantum som man har liggende uskibet på lasteplassen ved siste kullbåts avgang. Hertil kommer at kullbåtene vil bruke lengere tid på sine reiser. De vil bli utsatt for å få havari i isen, hvorav følger høiere assuransepremier, og av begge disse grunner vil man få stigende frakter.

Vi ser altså at når der kommer dårlige isforhold, og de vil komme med en naturlovs nødvendighet, vil det ikke være mulig å oprettholde den nuværende produksjon ved Advent-



«Krassin» i svær is nord for Svalbard 1928.

Hoel fot.

fjorden. Hertil kommer at Store Norske Spitsbergen Kulkompagni også har kjøpt de svenske felter og anlegg i Bellsund og her er isforholdene betraktelig vanskeligere enn ved Adventfjorden. For det første ligger vinterisen på van Mijenfjorden betydelig lengere tid av året enn på Adventfjorden, og for det annet er den førstnevnte fjorden oftere og i lengere tid av året sperret av drivis enn Adventfjorden.

Å få i stand en årssikker drift med en produksjon, så stor at den kan bli lønnende ved selskapets nye felter, er derfor ganske utelukket uten ved en forlengelse av skibningssesongen. Men hertil kommer, at også produksjonen ved Adventfjorden bør økes. Kull er et så overordentlig viktig råstoff både under normale forhold og særlig under urolige tider (streik, krig), at alle land, som overhodet har kull innenfor sine grenser, forsøker å gjøre sig mest mulig selvhjulpne hvad kullforsyningen angår. Vi bør kunne komme derhen også i vårt land, at vi kan forsyne oss med tilstrekkelig kull selv, særlig hvis vi av en eller annen grunn skulde bli avskåret

fra tilførsel fra andre land, slik som jo var tilfelle under verdenskrigen. Men det er klart at skal det bli tale om noen utvidelse av produksjonen, er det nødvendig å utvide skibningstiden, og denne kan ikke bli lenger enn den nu er uten hjelp av en isbryter.

Vi ser altså at en isbryter er uomgjengelig nødvendig, ikke alene for en utvidelse av den nuværende produksjon og skibningstid, men også for sikring av skibningen av det kvantum som nu brytes. Men det er ikke nok med en isbryter alene. Det vil også være i høi grad ønskelig å få et mindre fartøi, bistått av en flyvemaskin, som kan patruljere langs iskanten vesten- og sønnenfor Svalbard for å avgi rapporter om isens beliggenhet og drift. Oprettelsen av et par meteorologiske stasjoner, f. eks. på Hopen og et eller annet sted på nordkysten, vil også bidra til kjennskapet til isforholdene og dermed til sikring av skibningen. Enn videre er det av den største betydning at alle tilgjengelige opplysninger om isforholdene blir bearbejdet av kyndige folk og satt i relasjon til meteorologiske og oseanografiske forhold, slik at vi kan få greie på de faktorer som isforholdene er avhengige av.

Her skal også nevnes den betydning en isbryter vil ha for innbyggernes sikkerhet. Slik som forholdene nu ligger an er Svalbard avstengt fra utenverdenen halve året eller vel så det. Men det kan lett hende at der i vinterens løp inntreffer en katastrofe som gjør øieblikkelig hjelp nødvendig, som f. eks. en ildebrand, en epidemi eller en grubeulykke. Å mangle fremkomstmidler i et slikt tilfelle vilde kunne bli skjebnesvangert. Endelig må fremheves den trygghetsfølelse det vil skape hos folkene der oppe å vite at hvis noe kommer på så kan hurtig hjelp skaffes til enhver tid. Dette er et moment som vil medvirke til at folk bedre forsoner sig med den avstengte tilværelse på Svalbard.

Det er ingen tvil om at isbrytertjeneste på Svalbard er

av stor samfundsmessig betydning. Den danner et uundværlig ledd i vår administrasjon av øigruppen. Det er derfor en plikt for den norske stat, som den ikke kan unddra sig, å sørge for at der blir bygget en isbryter for denne del av vårt land.

Men det er ikke bare for kullskibningen fra Svalbard vi trenger en slik isbryter. Også av hensyn til vår fangstvirksomhet er den påkrevd. Likeledes vet vi at der kan optre is i stor utstrekning i Oslofjorden og på Skagerak-kysten, og at denne is kan være en alvorlig hindring for skibsfarten. Når man skal bygge en isbryter, må man ta hensyn til alle de tre formål, hvorfor den skal bygges.

En hovedsak når det gjelder byggingen av en isbryter er spørsmålet om dens størrelse og maskinkraft. Det vil være en nærsagt uoprettelig feil å bygge den for liten og svak. Vi bør dra lærdom av hvordan andre land har løst dette problem. Til kampen mot isen i Østersjøen har Russland fra langt tilbake hatt store isbrytere, «Jermak», «Lenin», «Krassin», svære, kraftige kolosser. Den største av dem er «Krassin», som er på 10 500 tonn deplacement og med 10 500 HK. Finnlands største isbryter er «Jekaru», bygget 1926, på 4 900 tonn deplacement og 7 500—9 000 HK, og Sverige har «Ymer», som blev ferdig i 1933, den er på 4 300 tonn deplacement og har en maskin på 9 000 HK. Nu er ikke isen ved Svalbard og i Ishavet lettere å bakse med enn isen i Østersjøen, og vi trenger derfor en isbryter der oppe av samme størrelsesorden som den svenske eller den finske.

Det er å håpe, at riksstyret snarest mulig lar spørsmålet om anskaffelse av en statsisbryter utrede av kyndige menn og iverksetter byggingen så snart råd er.

Adolf Hoel.

ISHAVSBYEN TROMSØ

AV THOR KNUDSEN

Den 21. januar vender solen atter tilbake til Tromsø efter to måneders utlendighet. Mørketidens svarte han kastes, og solens første glade stråler bringer optimismens spede spire til å gro med tropisk kraft.

Særlig nede på havnen merker man det. Ishavsflåten samles, slippsettes og forsterkes med ishud for å klare alle påkjenninger oppe i isen.

Redere og skippere, som mistrøstige efter fjorårets negative resultat i Kvitsjøen, hadde tatt farvel med dette fangstfelt «for evige tider», hadde i stillhet sikret sig konsesjon, — og nu er alle sorger, alle bekymringer og brystne håp glemte.

Pessimisten innen ishavsneringens menn er gudskjelov ennu ikke opfunnet.

Feberen raser som i den verste spillebule. Alle kort settes inn, og jo nærmere man kommer den fastsatte fangstdag, dess lettere går det å ordne med kreditten.

Hvem er det nu som har tid til å gruble over den svarte vinteren, som gav tap på alle felter, som artet sig slik at man måtte skrape lengere enn langt inn på det berømte beinet, for å holde hodet oven vanne? — Innenfor den harde beinsubstansen er det heldigvis en kraftig marg, kraftig nok til å holde liv i alt som vil leve.

Alle fartøi som hadde bestemt sig for å dra ut, går til



Fra Tromsø havn.

fastsatt tid. Selvfølgelig! Slik har det alltid vært, og slik vil det alltid vedbli å være.

Det skal mere enn dårlige tider til for å stanse ishavshæren når den gjør sig klar til utrykning.

Ishavnæringen kaster ikke så meget av sig at man kan kalle den hovednæringen for Tromsø by, men den rangerer meget høit, og er kanskje den verdifulleste næring byen har.

Fordi den skaper liv og rørelse, omsetning og arbeide, tro og håp.

Byen ligger som i dvale de svarte vintermånedene, intet utover den daglige tralt, — for så plutselig en tindrende klar vinterdag å være en kokende og sydende heksegryte.

Havnen er på et blunk full av ishavsfarere. På en dag er de samlet alle sammen, fra Tromsø by og fra Troms fylke sammen med Svolværs eneste og Bodøs eneste: Heimen og Heimland, Storis, Hanseat, Quest, Arnt Angel, Asbjørn, Saltdalingen, Espenesvåg, Nordis, Husvika, Faksting, Blue Jacket, Terningen, Thor, Salangenfjord, Vikfjell, Maiblomsten, Veslemor, Isbjørn, Isfjell, Polar og Skandfer.

Hele byen, hele fylket kjenner dem, og havnen er et eldorado for alle gutter.

Og ikke før er de dratt av gårde, så begynner Vesterisfarerne å gjøre sig klar: Ringsæl, Ægir, Nordland, Vesteris, Fortuna, Sælis, Våland, Nordkapp II, Viking og Algot, — en samlet tonnasje på over 1 000 nettotonn med en besetning på mellom 500 og 600 mann, — og så kommer alle de mindre fartøier på omkring 15 nettotonn som drar av gårde på småfangst og på egg- og dunsanking langs Spitsbergens kyster.

Hele forsommeren igjennem holder ishavslåten byen i ånde. Fangstmeldingene går inn i det daglige brød akkurat som været. Og slapper interessen noen dager, kommer overvintrerne hjem med gode fangster og siste ismelding, — og atter er hele byen midt oppe i det.

I de senere år har utviklingen gått i den gledelige retning at ishavslåten er kommet i beskjeftigelse året rundt. Så snart man er ferdig med Ishavet er det å dra ut på sildefiske. Dette har selvfølgelig bedret økonomien betraktelig, og har satt rederne i stand til å modernisere sine fartøier. De fleste av de større, på fra 30 nettotonn og opover, har meget sterke maskiner, radio, bekvemme salonger, så de på kort tid kan være klar til de ettertraktelsesverdige ekspedisjonsturer.

Ishavslåten er et meget verdifullt aktivum for Tromsø by og Troms fylke, et aktivum som man for enhver pris må bevare.

Men idag er vi dessverre kommet dit at vi må drøfte hvad som kan og skal gjøres, hvis ikke hele næringen skal få et banesår.

Det er ikke et økonomisk spørsmål, men i første rekke et spørsmål om statsmannskløkt, et spørsmål om vi har menn, sterke nok til å gi den norske ishavsfarer tilbake den soleklare rett han har til fangst i Kvitsjøen.

Idag betaler vi konsesjon for ingenting.

Vi er blitt skammelig snytt, skammelig ført bak lyset, enten det nu er fordi vi ikke i tide har passet på, eller det skyldes andre forhold.

To års bomtur i Kvitsjøen må sette merker efter sig. Den tredje kan bety katastrofe.

Den fjerde mars i år lå hele den norske flåte mellem Kap Orlov i vest mot Kap Kanusjin i øst, d. v. s. langs sydgrensen i konsesjonsområdet. Selen hadde kastet innenfor, omkring Mørzjovjets-øia, hvor den lå i hundretusener, uten at de norske fangere kunde komme til, til tross for at det var mere fangst enn russerne kunde overkomme. Til tross for at det var mere enn tilstrekkelig fangst for begge lands flåter måtte de norske fangere stikke pipa i sekk, — og risikere den kostbare overfart til Vesterisen, for iallfall å få se meget at de dekket proviant og assurance.

Linjen må bort. Det må være et uavviselig krav.

Skal vi betale konsesjon for å fange i Kvitsjøen, må vi ha lov til å fange der hvor fangsten er.

Og vi må få lov til å begynne fangsten samme dag som russerne.

I år slapp vi ikke til før 1. mars. Da hadde allerede de russiske fangere vært i arbeide i 14 dager, og hadde — i motsetning til tidligere år — gått inn i isen efter en slik kurs at de først hadde gjennomtrået det norske felt, fanget det som var å fange av kvitunger, og jagd den øvrige selansamling innenfor linjen.

Nord-Norge er i skuddet idag. Riksveien skrider jevnt og sikkert fremover og flyverutene har med et slag løftet oss nærmere det øvrige land. Fra bak hundre mil gjemt er vi kommet frem i dagen.

Thor Knudsen.

HAMMERFEST SOM ISHAVSBY

AV C. ROBERTSON

Norsk selfangst startedes fra Hammerfest, idet Brødr. Buck i 1795 sendte et fartøi bemannet av nordmenn og russere. De overvintret på Spitsbergen og gjorde god fangst. Men det var først fra omkring 1820 at den regelmessige fangst begynte i tiåret 1821—30 i alt 73 skib med 773 mann, i femåret 1830—34 64 skib med 645 mann. I syttiårene var det gjennomsnittlig 22 skib pr. år, det økte senere til 31 fartøier i 1904.

Det var seilfartøier av mest små dimensjoner.

I 1906 fikk min motorkutter «Syvende Juni» en 20 HK motor. Det gav støtet til en omlegning for hele flåten til motor eller damp, og det varte ikke mange år før seilfartøiene var helt forsvunnet. Fartøienes størrelse som maskinkraftens størrelse blev suksessivt flerdoblet.

I den første tid var det vesentlig hvalross som blev fanget. De er nu utryddet eller fortrengt. På Frans Josefs land og i Karahavet er der dog ennå en stamme, som lite efterstrebes, da hudene nu har liten verdi.

Også storkobben er der nå langt færre av.

Selen, som man begynte å interessere sig for i seksti-syttiårene, utgjør nu hovedfangsten. Dernest kommer klappmyssen, som kun fanges i Vestisen.

Isbjørnfangsten er omtrent ophørt, da skinnene er lite efterspurt.



Skuter i fangst.

I de første tiårsperioder skjedde fangsten ved Bjørnøya og Spitsbergen. I 1867 gikk det første fartøi — reder Finckenhagen, fører Elling Carlsen — til Novaja Semlja. Adskillige år senere begynte fangsten i Kvitsjøen.

I åttiårene begynte en del å gå vestover til isen nord av Jan Mayn, senere også til Grønland.

Mens fangstferdene tidligere startet sist i mars—april, så nødvendiggjør fangsten på den verdifullere ungsel nu avreise sist i februar—begynnelsen av mars.

Det er jo ennå full vinter, og folkene får ofte en hård tørn. De som går østover har jo le når de er kommet inn i isen, men der risikerer de harde strømsetninger og sterke isskruinger, som på kort varsel kan knekke det solideste fartøi. Kvitsjøens bunn er da også tapetsert av norske selfangerfartøier.

De som går vestover må regne med orkanaktige snestor-

mer hvor det står om livet. De forlis man har på det felt har det ikke vært nogen igjen som kunne berette om.

Kvitsjøfangsten skjedde i de senere år på basis av leidebrever i Kvitsjøens ytre del. Fangsten har i de siste år tatt sterkt av, visstnok særlig fordi selen har kastet innenfor konsesjonslinjen (der er de som mener at den skremmes dit av de russiske flyvemaskiner.)

I år var resultatet så slett at der neppe blir interesse for ny konsesjon, hvis den ikke omfatter et større felt. Feltet i Vestisen er for lite til at den hele flåte av noget større fartøier med utsikt til hell kan søke dit.

Det kan derfor være grunn til å befrykte, at Hammerfest og norsk selfangst har sett sin beste tid. Den går i så fall over i historien som en bedrift drevet gjennom 150 år av modige menn under hårde klimatiske forhold.

Den opdrog menn til å kunne se døden i øinene.

C. Robertson.

ISHAVSFANGSTEN FRA ÅLESUND OG SUNNMØRE

AV ELLING AARSETH, FORMANN I ÅLESUNDS
REDERIFORENINGS SELFANGERGRUPPE

Den første utrustning av selfangstfartøier fra Ålesund og Sunnmøre begynte våren 1898. — De første fartøier var «Nils Liaaen» og «Sleipner» fra Ålesund og «Minna» fra Brandal som utrustedes for fangst i Vesterisen og ved Spitsbergen. Det var pionérene Severin Brandal, Jonas Fuglevik og Peter S. Brandal som var skippere. Fartøiene var 3 små seilfartøier og heller ikke bygd som fangstfartøier. De første år var det bare 2—3 fartøier som utrustedes, og utbyttet var heller magert. Men interessen for selfangsten økte etter hvert, og fra 1903 og fremover tiltok deltagelsen fra år til år.

I 1907 blev der for første gang utrustet fangstfartøier til Grønlandsstredet, men det viste sig at med bare seilføring var det vanskelig å kunne bringe et tilfredsstillende fangstutbytte hjem, til tross for at store mengder klappmyss blev observert. Fremdriften viste sig å være i minste laget og etter hvert som konkurransen økte, blev fartøiene bygd større og med kraftigere maskiner.

I årene 1912—16 blev en rekke nybygde og kraftige damp- og motordrevne fartøier satt inn i selfangstbedriften i Vesterisen og Stredet. Mannskapsstyrken, som de første år utgjorde 8—9 mann pr. skute, øktes etter hvert med fartøienes størrelse og den sterkere innbyrdes konkurranse.

Selfangstredene hadde mange vanskeligheter å kjempe med, og blandt disse var assurancespørsmålet for fartøiene, som delvis blev ordnet på den måte at nogen rederier gikk

sammen om felles forlisrisiko. Denne ordning var lite tilfredsstillende, hvorfor der allerede i 1915 blev dannet den gjensidige assuranseforening — Søndmøre Gjensidige Assuranceforening for Ishavsfartøier — og som omfattet de aller fleste fartøier i Møre. Den har i disse ca. 20 år erstattet medlemmene i alt ca. kr. 4 000 000, og har vært til uvurderlig hjelp for bedriften.

Med de meget gode fangstutbytter og høie priser i krigsårene og den derav følgende nybygning av større kraftige ishavsfartøier, måtte selfangstbedriftens menn se sig om efter andre jaktmarker, og i 1918 blev den første Ålesunds-skute sendt på selfangst til Kvitsjøen. Dette gjentok sig årene fremover og deltagelsen økte fra år til år.

I 1921—22 blev flere Ålesundsfartøier innbragt av russerne til Arkangelsk og liggende utover sommeren til stort tap for mannskaper og rederi. Russerne hevdet nemlig 12 miles grensen og påstod at fangsten var tatt på russisk territorium.

Ålesunds Rederiforenings Selfangergruppe innledet forhandlinger med Moskva og opnådde fra 1923 årlige konsesjonsrettigheter, men avgiften som måtte erlegges løp op i 250 000 kroner første året og var således helt ruinerende. Den blev senere redusert en del.

I 1926 opprettedes en konsesjonsavtale mellem Sovjetunionen og Ålesunds Rederiforenings Selfangergruppe, hvor fangsttiden er fastsatt fra 1. mars til 15. juni og fangstområdet for norske fartøier i Kvitsjøen er syd til en linje mellom Orlovskij Majah (fyr) Kap Kanusjin og nordover langs vestkysten av Novaja Semlja til Kap Zielanie i nord. Avgiften de siste år har dreid sig om 60—70 000 kroner årlig.

Selfangstfartøiene begynner sin årlige utrustning i de første dager av februar og drar av gårde i midten av måneden for å være fremme til den tillatte fangst dato 1. mars. I dagene før fartøiene drar av gårde setter ishavsgastene sitt



Hvalrossfangst.

preg på byen. Der er liv og rørelse rundt omkring i forretningene og op gjennom tidene er det ikke småsummer som er medgått til utrustningen av selfangstflåten.

Det er i særdeleshet ungselvangsten som skaffer utbytte til så vel fangstmenn som rederier og denne fangst er som regel undagjort på 10—12 dager. I de siste år har enkelte fangstskuter forlatt Kvitsjøen omkring 10. mars og derpå gått den lange vei til Vesterisen hvor fangsttiden nu ved lov er fastsatt til 20. mars. Deltagelsen fra Møre har i de siste 20 år variert fra 30—50 fartøier og besetningen på hver båt utgjør gjennomsnittlig 18—20 mann.

Det har i årenes løp vært mange forlis. I de siste 12—13 år er det fra hele landet i alt gått tapt ca. 100 fangstskuter. De største forlisår hittil er 1927 og 1928, da det fra hele landet gikk tapt henholdsvis 14 og 21 mindre og større fartøier, derav fra Ålesund og Møre henholdsvis 3 og 4 fangstskuter. Heldigvis blev mannskapene reddet fra de 34, mens

en Tromsøskute forsvant sporløst i Vesterisen i 1927 med ca. 14—15 mann.

Den største katastrofe i selfangsthistorien inntraff i 1917 da 6 Sunnmørskuter med en samlet besetning på ca. 85 mann totalforliste. Det var fangstfartøiene «Arctic», «Lunheim», «Aslak», «Admiralen», «Herkules I» og «Heim». Hertil kommer Sandefjordskuten «Ceres» med ca. 20 mann. Der var ingen tilbake som kunde gi rapport om ulykken, og radio var det ikke tale om den gang, så man den dag i dag står uvitende om tragedien, men flere ivhavsskipperer mener at forlisene må ha funnet sted i en orkanaktig storm og nedising omkring 10. april 1917.

I 1920 totalforliste i Vesterisen 2 motorselfangere, nemlig «Kviteggen» og «Alfheim» og i 1933 motorkutteren «Håkon» av Tromsø, alle med mann og mus. Ingen har kunnet gi noen underretning om disse fartøiers skjebne.

På grunn av høie byggepriser og vanskelige økonomiske forhold har selfangstrederiene hatt vanskelig for å kunne fornye flåten. Når allikevel Møreflåten på tross av den store forlisprocent så noenlunde har kunnet oprettholdes, kommer dette i første rekke av flere innkjøp av fartøier fra andre deler av landet som har måttet opgi fangstbedriften. Møreflåten består idag av store, staute skuter i et antall av ca. 30. Gjennomgående er skutene fra Møre meget større enn fartøiene fra Nord-Norge. Dessverre led Møreflåten i år et større tap, idet der den 9. og 11. juli forliste i alt 4 fangstfartøier i Stredet på ca. 66 gr. nord og 33 gr. vest. Alle — i alt 59 fangstfolk — blev reddet, men er blitt uten beskjefligelse, og øker de ledige fangstmenn og fiskeres antall.

I den siste tid har flere Mørefartøier installert radio, og den velkjente S.S. «Veslekari» har dessuten fått ekkolodd som har vært til god nytte under fartøiets forskjellige polarekspedisjoner. Det er å håpe at iallfall halvparten av flåten med tiden vil kunne få installert radio.

Et bevis på hvor påkrevd det er å ha radio ombord, har vi fra i vår hvor ikke mindre enn 10 fangstskuter (derav 7 fra Møre) lå innefrosset i Vesterisen uten å kunne gi en lyd fra sig. Ved hjelp av radiotjeneste på andre fartøier fikk vi her hjemme bare melding om at fartøiene var sett senest den og den dag liggende fastfrosne i isen. Etterat Ålesunds Rederiforenings Selfangergruppe hadde fått statsmyndighetenes tilsagn om utsendelse av en hjelpeekspedisjon, og denne var under utrustning mottokes den gledelige radiomelding at samtlige 10 skuter var sloppet fri av isens favntak i mere eller mindre skadet stand, dog uten tap av menneskeliv.

Verdien av selfangsten har variert sterkt med fangstutbytte og priser på produktene de forskjellige år og har ligget mellom 1,5—3 millioner kroner pr. år inklusive hækjerringfangsten.

1935 var et mislykket fangstår, idet fangsten i Kvit-sjøen blev helt mislykket p. g. a. at selen lå innenfor den tillatte konsesjonslinje, og i Grønlandsstredet blev fangsten totalt hindret av enorme ismasser, så store som fangstfolkene ikke har sett i de 28 år fangsten har foregått på dette felt.

Utsiktene for selfangsten de kommende år er således ikke de beste, men når tiden er inne blir nok fartøiene utrustet på nytt og skutene setter kursen nordover med modige fangstfolk ut til ny spenning og nye eventyr. Ålesunds og Sunnmøres fangstmenn er dyktige og innsiktsfulle og gir ikke tapt selv om det ofte ser mørkt ut.

Foruten fangstekspedisjoner går der fra Ålesund hvert år ut flere ekspedisjoner med vitenskapsmenn og turister, og navn som «Veslekari», «Polarbjørn» m. fl. har god klang såvel uten- som innenlands blandt vitenskapsmenn og polarforskere. Glemmes må heller ikke den innsats som er gjort av våre fangstfolk ved redning av menneskeliv i de arktiske egne.

Elling Aarseth.

OVERSIKT OVER FISKEMULIGHETENE PÅ VESTGRØNLAND

AV OSCAR SUND, KONSULENT VED FISKERI-DIREKTORATET I BERGEN

Der angis som en av de grunner som skal tale for bibehold av den danske monopallhandel på Grønland at landet (Vestgrønland) er fattig på naturlige ressurser. Her skal bare kastes et blick på hvad danske forfattere som har behandlet *fiskemulighetene*, har å anføre som kunde rettfærdiggjøre en slik påstand. Om denne side av Vestgrønlands naturforhold foreligger nu en rekke undersøkelser og opplysninger om praktisk utøvelse av fiskeribedrift. Foruten de nedenfor citerte beretninger om fiskeriundersøkelser av professor Ad. S. Jensen, skal her også henvises til hans interessante arbeide: «On the fishery of the Greenlanders» (Medd. fra Komm. f. Havunders., ser. Fiskeri, vol. VII, nr. 7, Kjøbenhavn. 1925). Man kan i det vesentlige innskrenke sig til sistnevnte arbeide som har en sammenfattende karakter.

Følgende fiskearter er av økonomisk betydning: Kveite, svartkveite, gapeflyndre (*Drepanopsetta platessoides*), uer, rør, lodde, stenbit, rognkjeks, ismort (*Gadus saida*), fjordtorsk (*G. ogac*), torsk (*G. callarias*), håkjerring samt noen andre av underordnet betydning.

1. *Kveiten* forekommer i større mengder om sommeren (juli—august) på Vestgrønlands kystbanker enn noget annet sted i Atlanterhavet. Det er velkjent at det er denne fisk som danner den vesentligste basis for de mange og til

dels store utenlandske fiskeekspedisjoner etter 1922. Kveiten forekommer også i selve kystfarvannene langs hele kysten om enn varierende. Det er vesentlig i sommermånedene at kveiten fins på kystbankene og i kystfarvannene, og der kan ikke være tvil om at kveitefiske på bankene endog med små kuttere som hadde basis i land, vilde vise sig overordentlig lønnende. Dette fremgår tydelig av resultatene av det ved Holsteinsborg drevne fiske med 4 små motorkuttere. Riktignok blev fiskernes *pengeutbytte* nokså tarvelig, men dette hadde sin grunn i at fisken ikke blev solgt i den fordelaktigste tilstand (som fersk), men i form av saltfisk og hermetikk. Anvendelse av almindelige små åpne båter har også vist sig som et særdeles betydelig fremskritt over jakker.

Det eneste som kan danne nogen hindring for å gjøre kveitefisket til en lønnende forretning for grønlanderne måtte være mangel på ishus og andre hjelpemidler til forsendelse i fersk tilstand. De skib som bringer de utenlandske fiskeres fangst til Europa, vilde dog uten tvil også være avtagere av grønlandernes produksjon.

2. *Svartkveiten*. Prof. Ad. S. Jensen skriver om denne fisk (l.c. s. 10),

«at svartkveiten er en fet fisk av betydelig handelsverdi på grunn av dens meget fete fisk som er skikket til røkning akkurat som laks. Slik som sv.kv. forekommer her (i S.-Grønlands fjorder), er den lett å fange. I aug. 1909 gjorde jeg forsøk over hele Lichtenaufjorden og fandt at der lå stor svartkveite over hele det store område, hvor dybden er 400—520 m. Vekten av fisken var 5,5—7 kg. og fangstmengden svarte til 1 fisk på hver 7de krok. I de store fjorder lenger nord (Ikersuak—Nardlunak) er der også meget svartkveite, men også meget håkjerring. at linefisket oftest blev ødelagt.»

Efter å ha omtalt hovedtrekkene av bestandens biologi i grønlandske farvann som efter forfatterens mening berettiger til å tro at den betyr en meget stor og varig rikdomskilde, efter å ha omtalt de heldige resultater av fisket i

Agdluitsokfjorden til tross for den ringe innkjøpspris av 4 øre pr. kg, uttaler forfatteren:

«Der er for tiden mindre utsikt til lignende utnyttelse av fjordene nord for Julianehåp, skjønt de er rike på svartkveite, for landet er så tynt befolket. Som det er kunde det dog fåes en bra mengde i Narsak. Det er iallfall godt å vite at disse ressurser er i bakhånden for Grønlands voksende befolkning.»

I O. *Bendixsen*: «Grønlandsfiskeriet og dets Fremtidsmuligheter» (Kbhvn. 1930) s. 29, leser vi: «Den (svartkveiten) forekommer i næsten alle Isfjorder i Nordgrønland, helt op til Thule, men i størst Mængde paa Jacobshavns Isfjeldbanke.»

I avhandlingen «The Greenlanders of the present Day» av Kai Birket-Smith, M. Sc. (i det offisielle verk «Greenland», vol. II) leser vi s. 156:

«Svartkveiten er grunnlaget for eksportfisket. Den kan fiskes året rundt og er med sin fedme like skikket for røkning som laks» og på s. 157: «Da arten gyter på dypet i Davisstredet, kan grønlenderne drive et stort fiske uten å risikere overfisking. I 1924—25 utførtes 1804 tør.»

Det fremgår således tydelig at Vestgrønland i sin svartkveitebestand besidder en stor og varig inntektskilde hvis utnyttelse lar sig rasjonalisere i flere retninger og hvis utbytte øiensynlig kan økes overordentlig.

3. *Gapeflyndre*. Prof. *Ad. S. Jensen*, lc s. 24, skriver:

«Gapeflyndren er alm. i V.-Grønland fra det sydligste og nordover, iallfall til S. Upernivik (72° 10' N) både i fjorder, på kysten og på banken langt ut i Davisstredet så vel som i hele Discobukten, fra stranden til over 700 m. dybde. Utenom gytetiden er den meget vel-smakende ved riktig behandling, men brukes ikke meget av de innfødte.»

4. *Ueren*. Prof. *Ad. S. Jensen* skriver (l. c. s. 21):

«Ueren er meget utbredt fra det sydligste til ca. 71° N., så vel i de indre fjorder som langt ut i stredet. Særlig er den så alm. i Frederikshaab distrikt at der kunde åpnes en eksporthandel på den om der kunde finnes marked for denne gode fisk . . . En forsøkssetning på 700 kroker i Kvannefjorden gav 124 uer på tils. 367 kg.»

5. *Røren*. Prof. *A. S. Jensen* skriver l. c. s. 21):

«Røren fins langs hele kysten . . . Det som nu er mest om å gjøre er å hjelpe grønlenderne til passende fiskegreier og lære dem å behandle fisken til eksport.»

6. *Lodden*. Prof. Ad. S. Jensen skriver (l. c. s. 23):

«. . . fra Discofjorden og midtre Vaigat, til landets sydspiss er den en regulær gjest som kommer til kysten i enorme masser og gyter og danner således grunnlaget for et efter grønlandske forhold meget stort fiske. Alt som trenges er bare å gå ned i fjæren visse tider på dagen eller natten og øse den tettpakke fisk op med en håv eller pøs og spre fisken på berget hvor den ligger og tørkes. «Augmagvatten» er av største betydning for den innfødte befolkning, store mengder kokes og spises på stedet, den tørkede fisk samles i sekker eller tres på snører for å gjemmes som en uundværlig hjelp om vinteren om alt annet skulde slå feil.»

«Mange eksempler kunde nevnes for å vise hvor fordelaktig det vilde vært for grønlanderne om de hadde hatt nøter til loddefiske.» . . . «Forsøk med håndnot gav oftest 4—10 tønner pr. trekk.» «Ennvidere kan der i Discobukten om høsten når lodden går langs kysten, tas store mengder med not men ikke med hov, og denne høstlodde er en særdeles god mat, meget fetere enn den magre gytelodde om våren.»

7. *Stenbit*. Tre fiskearter sammenfattes under dette navn, de to av dem er meget ansett og av disse er den ene meget almindelig (*Anarrhicas minor* — flekkstenbiten), ifølge Jensen (l. c. s. 24).

O. *Bendixen* (l. c. s. 26) skriver:

«Havkatten, der findes i tre Arter, forekommer baade i Davisstrædet og ofte i vældige Mængder i Fjordene. . . . En Fisker fra Sarfanguak opgav at have fisket 224 Stk. Havkatte i 1916, og da de repræsenterede en Vægt af ca. 5—6 000 Kg., har Familien næppe savnet Fiskekød det paagældende Aar.»

Stenbiten betegner således en betydelig erhvervsmulighet da denne store, fete og velsmakende fisk egner sig vel til tørking og særlig til salting og røking og til hermetisk nedlegning i forskjellig form.

8. *Rognkjeks*. Prof. Ad. S. Jensen skriver (l. c. s. 25):

«Rognkjeks . . . er almindelig på den sydlige del av Vestkysten. Den kommer nær land i april—mai for å gyte og kan da tas med lyster; rognen samles også og spises som en lekkerbissen. Fisken selv spises både kokt og tørket. Om høsten går den på dypet og sees ikke om vinteren.»

9. *Ismorten*. Prof. Ad. S. Jensen skriver (l. c. s. 25):

«Ismorten . . . er bare 20 cm og fins langs hele kysten og er tross sin ringe størrelse av nogen betydning som matfisk, fordi den kommer om vinteren da annet er sparsomt. Den tas med små angler.»

10. «*Fjordtorsken*». Prof. Ad. S. Jensen skriver (l. c. s. 23):

«at den er alm. i fjorder og sund fra fjæren til 400 m og veier alm. fra 0,5 til 4 kg, ja op til 7. Grønlanderne tar nok en del, men utnytter ikke denne gode fisk som de burde — den vilde være utmerket til vintermat som råskjær.»

O. Bendixen skriver (l. c. s. 25):

«Af de Fisk der kan fanges hele Aaret rundt, er Fjordtorsken . . . langt den vigtigste. Den vejer vel i Gennemsnit ca. 2 Kg., men kan blive betydelig større. Ved Siden af Ulken er Uvaken den mest udbredte Fisk langs hele Kysten og i alle Fjordene, selv om der vel gives Pladser i hvis umiddelbare Nærhed den ikke forekommer. . . . egnen den sig udmerket som *Tørfisk*. . . . findes saa at sige overalt»

11. *Ekte Torsk*. Det er en kjent sak at der i løpet av de siste 10 år har utviklet sig et stort fiske på torsk (og kveite) på de vestgrønlandske kystbanker. Imidlertid har prof. Ad. S. Jensen søkt å sannsynliggjøre (danske replikk, bilag III, s. 37—38) at denne forekomst skulde være rent tilfeldig og spesielt at den ikke skulde ha vært til stede før 1921. Denne påstand hviler imidlertid på en altfor sporadisk undersøkelse til å ha nogen beviskraft for et så veldig område som Vestgrønland. På den annen side lar det sig naturligvis ikke gjøre å påstå at forekomsten er absolutt jevn og rik bestandig, da *sådanne* torskeforekomster ikke eksisterer noget annet kjent sted i verden. Men det forhold sig ikke som professor Jensen mener (s. 19) at det bare er konstrasjoner av gytende torsk som kan gi anledning til torskefiske i stor skala. Selv fisket på Newfoundlandbankene som professor Jensen nevner, er for en vesentlig del ikke basert på gytetimer, men på fisk under næringsoptagelse. Det samme er tilfelle med det norske linefiske i



Nottrekning efter sjørøie i vann ved Loch Fine, Nordøstgrønland.

Finnmark. Imidlertid spiller det jo en underordnet rolle om der bestandig er torsk på bankene, når torsken dog ifølge professor Jensens meddelelse inntreffer så regelmessig inne på selve kysten. Han skriver (l. c. s. 20):

«Fiskenes er et av de steder hvor der forholdsvis ofte er torsk. Ved å gå igjennem handelsstedets bøker m. h. t. leverkjøp¹ fant jeg at der siden 1881 hadde vært to 3-års perioder uten torsk, nemlig 84—86 og 1903—05; videre at i den 16-års torskeperiode hadde nogen år vært meget rike, andre mindre rike; og endelig at torsk sjelden blev fisket i en større del av året, oftest bare i juli—okt. med aug. og sept. som de beste måneder.»

Til bedømmelse av torskeforekomsten efter ovenstående opplysninger er nu følgende å bemerke:

For det første er det noget meget forlangt at torsken ikke bare skal komme hvert år i rikelig mengde men også være å få året rundt. Sammenlignet med torskeforekomsten på andre kyster synes dog Vestgrønland å være ganske hel-

¹ Fisken selv kjøptes ikke, bare leveren som blev kokt til tran sammen med håkjerringlever.

dig stilt. Heller ikke Finnmarken, som jo dog må basere hovedtyngden av sitt næringsliv på torsken, har mere enn ca. to måneders høisesong, men der er man riktignok forberedt på å kjøpe op fisken nettop når den er der. Hvis torsken i løpet av 51 år har slått feil bare i to treårsperioder, må man si at den er en nokså sikker gjest i disse kystfarvann.

Dernæst ligger det i selve de innkjøpsopgavers natur som prof. Jensen bygger sine opplysninger på, at billedet blir mindre opmuntrende enn det kunde vært om fisket blev ordentlig utnyttet ved innkjøp av hele fisken til nogenlunde rimelig pris. Det er næsten utrolig at man driver et fiske på en så enestående sløset måte at bare leveren er gjenstand for handel og ikke engang forarbeides til det enkle men dog verdifulle produkt som heter medisintran, men isteden blandes op med et mindreverdig stoff som håtran så utbyttet enn ytterligere forringes i verdi.

I sin bok om grønlandsfiskeriet skriver *Bendixen* s. 31:

«Nogen større Betydning har Havtorsken derfor aldrig haft for Befolkningen som Helhed, og selv om den til Tider er forekommet i store Mængder, har Tanken om at udnytte de store Værdier dog stadig ligget Administrationen fjernt; man holdt sig til det engang fastslaaede, at Grønlænderne kun maatte give sig af med Sælfangsten.»

Skjønt altså torskefisket på Vestgrønland ikke har vært på langt nær slik utnyttet at man kan danne sig et fullstendig billede av forekomstenes mektighet og regelmessighet (dette kan bare opnåes ved regelmessig fiske på fri kommersiell basis og slett ikke ved så sporadiske tiltak som er gjort fra offentlig side) kan det dog av de citerte opplysninger sies at det iallfall ikke er mangel på torsk som har hindret utviklingen av et vestgrønlandsk torskefiske til noget av samme relative betydning for befolkningen som f. eks. Finnmarks vårfiske. Efter alt å dømme er de to områders torskeforekomst ganske analoge: begge forekomster er uttrykk for næringsvandring, i begge tilfelle med gytelodde som hovedåte, av mektige fiskebestander, den ene med nor-



Hareunge på Kapp Herschel, Nordøstgrønland.

skekysten (særlig Lofoten) som gytefelt, den annen med Sydiland. Det er bare den forskjell at den islandsk-grønlandske torskebestand er gjenstand for en betydelig mindre omfattende utnyttelse enn den arktisk-norske og således skulde ha bedre utsikter for å kunne opprettholdes i fremtiden.

12. *Håkjerringen*. Denne hai som har en stor utbredelse i nordlige farvann, finnes langs hele Vestgrønlands kyst ifølge prof. *Ad. S. Jensen* (i «Greenland», vol. I, Kbhvn. og London 1928 s. 346).

O. Bendixen skriver (l. c.):

«Der findes neppe noget Sted langs Kysten hvor Hajfiskeriet ikke kan drives; thi selv om Hajen forsvinder nogen Tid fra et Sted, vil den altid senere vende tilbage eller kunne tiltrækkes ved, at der sænkes Aadsler i Havet . . . Hajerne fiskes af Grønlænderne med Snøre og Krog, i Nordgrønland som oftest gennem Huller i Vinterisen, i Sydgrønland hyppigst fra Baad eller Kajak. Leveren, som indeholder ca. 50 % Tran og vejer fra nogle faa til 30—40 Kg., sælges, og kun en ringe Del af Kødets tørres til Hundefoder, medens umaadelige Mængder gaar tilspilde, da det ansees for ubrugelig til Menneskeføde.»

Om anvendeligheten av håkjerringskinn til lær skriver *Bendixen* (l. c. s. 27):

«Efter at det er lykkedes den moderne Læderindustri at fremstille fortrinligt Læder af Hajskindene, har Handelen begyndt at indhandle Skindene, men da de betales med smaa Priser og Flaanningen, navnlig i den kolde Vintertid er overordentlig besværlig og vanskelig, vil Grønlanderne neppe have større Fordel af Indhandlingen.»

Det fremgår av ovenstående opplysninger med all tydelighet at håkjerringfisket er meget rikt endog med de latterlige metoder som anvendes, og at det kunde utvikles i høi grad ved innførelse av de aller billigste norske småbåter og de i virkeligheten meget billige håkjerringsredskaper som brukes i Norge.

*

Det fremgår som et hovedresultat av denne oversikt over de data som de danske autoriteter har offentliggjort, at Vestgrønland er overordentlig begunstiget hvad fiskerikdom angår. Det kan ikke være tvil om at det med endog bare nogenlunde samme priser som betales i Finnmark, er mulig å oparbeide almindelig velstand på Vestgrønland. Og når man betenker at den overordentlig fiskerike vestgrønlandske kyst bare innenfor det koloniserte område er ca. 1500 km. lang og ikke har mere enn 16 000 innbyggere mens Finnmark med mindre enn tredjeparten så lang kyst og langt mindre utviklet skjærgård- og fjordsystem må underholde den tredobbelte befolkning ved fiskeri, og det med fiske hvis hovedobjekt er de billigste fiskearter, torsk og hyse, da blir Vestgrønlands fiskemuligheter et eldorado i sammenligning med Finnmark. Og istedenfor at man skulde behøve å frykte for at befolkningen skulde nødes å utvandre fra Vestgrønland på grunn av forminskede utsikter for fiske, er det heller grunn til å påstå at en økning av befolkningen vilde bedre kårene, idet transport og forhand-

ling vilde falle billigere jo større de produserte mengder blev. Vestgrønland har jo, som det fremgår av prof. Jensens og inspektør Bendixens opplysninger, en stor fordel i at fiskets hovedobjekt, er en så verdifull fisk som svartkveite som dessuten ikke kan få nogen vesentlig konkurranse fra noget annet land. Dessuten er Grønlands kjølige klima meget gunstig for behandling og lagring av fiskevarer, et forhold av stor betydning for produktenes heldige omsetning.

Vestgrønlands betingelser for underhold av en større befolkning ved fiskeri.

Det er ovenfor påvist efter de forhåndenværende undersøkelser og erfaringer at Vestgrønland i hele sin utstrekning er overordentlig fiskerikt og at man på den ene side har en rekke fiskearter som forekommer hele året og kan danne basis for lønnende beskjeftigelse også i vintertiden (således fremfor alt svartkveite og håkjerring samt uer og fjordtosk), og på den annen side at kysten i sommermånedene besøkes av store mengder av torsk, kveite og lodde.

Når der nu med de hittil anvendte primitive fiskemåter og de urimelig lave priser som har vært betalt og ennvidere hensyn tatt til den meget innskrenkede adgang til avsetning, allikevel lykkes den grønlandske befolkning å produsere såpass store kvanta som tilfelle har vært i de senere år, synes der å være store muligheter for ekspansjon av fiskeribedriften.

Men en betingelse for utvikling er fremfor alt at man søker å bygge på de erfaringer og tradisjoner som har utviklet sig annetsteds hvor forholdene mest mulig ligner de vestgrønlandske. Det nærmeste forbillede måtte være Norge, og da særlig Finnmarken, skjønt en stor del av Finnmarkens fiskehav er meget mer hårdsoekt enn de vestgrøn-

landske fjorder og skjærgårdsfarvann. — Det har i det hele vært ikke bare Grønlands, men også Islands ulykke at kontakten med utviklingen i nyere tid hvad kultur og næringsliv angår, har vært med Danmark eller rettere sagt Kjøbenhavn og ikke med et større folkesamfund hvis eksempel og tradisjoner kunde ha virket stimulerende og belevende, og hvis befolkning kunde deltatt aktivt i åpningen av de naturlige rikdomskilder. En slik stimulerende påvirkning kunde aldri komme fra et tettbefolket sletteland med et høit spesialisert jordbruk og gjennomført pengehusholdning, og ennu mindre fra et storbysamfund som Kjøbenhavn. Og det gjelder vel for Danmark mer enn for noget annet land at dets virksomhet og innflytelse er helt centralisert i hovedstaden. Tross all god vilje måtte det skorte helt både på innsikt og forståelse med hensyn til å beherske naturforholdene i slike ville og barske land som Island og Grønland. Når utpregede storbymennesker vil utvikle en ny erhvervskultur i slike land, er de uten forutsetninger og endog uten det følelsesgrunnlag som absolutt må til som drivkraft i kampen mot naturkreftene. Derfor har da også det kjøbenhavnske styre i Island og Grønland vært til stort hinder for disse lands utvikling i det 19. århundre.

Fra et storbysynspunkt vil utviklingen av en næringsvei i sin almindelighet søkes fremmet som intensiv stordrift med opbud av betydelige kapitaler. Slik har utviklingen for en stor del gått på Island med høist uheldige sociale følger i form av proletarisering av en stor del av fiskerbefolkningen og periodisk arbeidsløshet, nemlig hver gang konjunkturerne er dårlige eller fisket er mindre givende. På Vestgrønland har man svinget mellom den politikk å holde befolkningen tilbake på sitt stenalderstadium og innføre det tyvende århundres kommersialiserte og mekaniserte driftsformer.

Men på Vestgrønland er det slett ikke nødvendig å gå til en slik ytterlighet. De fleste steder vil befolkningen kunne greie sig med små åpne båter for det meste også uten motor slik som de finnes i tusener på tusener på den norske kyst. Overgang til endog de beskjedneste norske båttyper vil bety et enormt fremskritt fra kajakkene samtidig som en slik småbåt der gir arbeid til to mann istedenfor en, representerer en meget mindre sum av arbeid eller pengeverdi enn den i og for sig beundringsverdige kajakk.

Om redskapene gjelder noget lignende. De som først og fremst måtte innføres ved siden av håndsnøret som jo i visse tilfelle alltid vil beholde sin berettigelse, er de ganske billige som brukes i Nordland og Finnmarken: torskeliner for torsk, svartkveite og stenbit, synkenot for torsk (det allerbilligste torskeredskap efter håndsnøre), små stenge- nøter for fangst av lodde, snik (vertikal line) til uer, sette- garn til rognkjeks, gangvad (line) til kveite samt håndspill for håkjerring til bruk i småbåt eller på isen, alt sammen billige redskaper som ikke forutsetter annet enn småbåter uten motor slik at der for vestgrønlandske forhold kan skaffes fullt utstyrt båt med seil og redskaper til en utgift av ikke over 150 kroner pr. mann.

På grunn av befolkningens spredthet måtte alle fiske- arter undtagen nettop torsken i dens hovedsesong tilvirkes av fiskerne til holdbare produkter og de ferdige produkter hentes av opkjøpere. Torsken og hvad der ellers fåes av fisk til salting om sommeren, burde avsettes til kjøpefartøier som der under de nuværende forhold synes å være behov for i et antall av ca. hundre. I Nord-Norge utfører kjøpe- fartøisflåten som teller flere hundre fartøier på 50—150 tonn, delvis med motor men mest bare med seil, en ganske uundværlig funksjon under de store torskefiskerier som mobile innkjøpssteder i stand til å begi sig nettop dit hvor der er mest bruk for dem. På Grønland kunde de med lett-

het utfylle ennu en oppgave som de ikke har i Norge, nemlig å transportere fiskerne med sine båter og fiskeutstyr samt telter til de steder hvor fisket slår til. Et opkjøperfartøi kunde lett føre med så mange fiskere som svarte til dets evne til å motta fisk. Da fisket foregår om sommeren og grønlanderne er vant til å bo i telt skulde rorboder være unødvendig i fiskeværene og fisket således bli overordentlig ubundet av anlegg på landjorden. Om høsten vilde så disse saltfartøier kunne bringe fiskerne tilbake til sine hjemsteder og føre fiskelasten til eksporthavnen hvorfra den kunde sendes til Europa og selges til klippfisktørkeriene der. Den tidlig fangede torsk vilde dog for en stor del kunne virkes til ferdig klippfisk i landet selv og således skaffe arbeidsfortjeneste for gamle kvinner og barn. Mange av saltfartøiene vilde uten tvil kunne gjøre både to og tre turer i sesongen når fisket falt rikt. Uten en slik flåte av kjøperfartøier og den sum av foretagsomhet og initiativ som deres skippere vilde tilføre landet, vil hverken torskerikdommen eller de andre fiskemuligheter på den grønlandske kyst kunne tilgodegjøres til størst fordel.

Påregnelige produkter av vestgrønlandsk kystfiske. Under hensyn til den lange avstand til Europa eller Amerika vil der vel vesentlig måtte regnes med holdbare produkter av de grønlandske kystfiskerier bortsett fra kveite som betinger såpass pris at det måtte la sig gjøre delvis å få den eksportert som frossen. Dessuten vil en del kunne selges som agn til bankfiskeflåten. Følgende vil være de viktigste varesorter til utførsel: 1. Saltet svartkveite, 2. saltet «laks», 3. saltet stenbit, 4. saltet torsk, 5. tørrfisk, 6. klippfisk, 7. medisintran, 8. håkjerringtran, 9. frossen kveite, 10. fersk lodde til agn, 11. fersk rognkjeks til agn.

Om mulighetene for produksjon av disse sorter kan følgende bemerkes:



Reinli.

Ad 1—4. Fremstilling av saltfisk av de fete fiskearter frembyr ingen andre vanskeligheter enn at befolkningen må holdes forsynt med det nødvendige kvantum tønner og salt tilstrekkelig for årets behov og må læres op i fiskens riktige og renslige tilskjæring og nedsalting.

5. Hvad torsken angår vil det vel bare være de kvanta som fiskes før medio juni som kan virkes til klippfisk eller tørrfisk innen høsten setter inn, resten må skibes som saltfisk og omsettes som sådan eller virkes til klippfisk ved klippfisktørkerier i Norge, Skottland eller Tyskland. Om vinteren er disse i Norge iallfall, lite optatt.

6. Tørrfisktilvirkning av torsk og fjordtorsk er avhengig av gode tørkeforhold og lav temperatur. Efter hvad det fremgår av observasjonene over temperatur og nedbør i Vestgrønland sammenlignet med Finnmarken, ser det ut til at man på Vestgrønland kan henge fisk iallfall fra april til begynnelsen av juli og fra slutten av august til begynnelsen av oktober, altså i den viktigste torskesesong, muligens med undtagelse av den varmeste sommertid. — Det må ansees

påkrevd for å sette befolkningen overalt i stand til å nyttiggjøre sig lokale torskeforekomster at hver fisker har litt hjellbruk, tilstrekkelig til å henge 2—3 tusen kg. råfisk, tilsvarende 6—700 kilo tørrfisk. Hertil skal ikke mere enn ca. 30 tynne granspirer og et dusin tykkere spirer til bukker, alt av ca. 5 m lengde.

7. Medisintran kunde lett produseres ombord i kjøpe-fartøiene og også på land på de steder hvor torsken er mest årviss, som på Fiskenesset. Den nødvendige apparatur som benyttes i Norge, er meget enkel og billig og lite plasskrevende. Leveren av den fisk som ikke blev avsatt fersk, kunde fiskerne selv oparbeide til råtran og koke graksen til bruntran. Hertil kreves bare en stor gryte samt de nødvendige trantønner.

8. Håkjerringtran måtte også produseres av fiskerne selv, som blev å forsyne med nye tønner ved leveringen av årets produkter.

9. Den kveite som ikke kunde leveres direkte til opkjøpere (på land eller på fartøier) måtte fiskerne på de beste kveitefiskeplasser ha midler til å opbevare på is en stund. Små iskjellere skulde ikke være uoverkommelige når is de fleste steder kan hentes med båt eller endog finnes drivende.

10—11. De fiskere som kunde skaffe sig små loddenøter (ca. 400 kr.) eller et par rognkjeksgarn (nogen få kroner) vilde uten tvil leilighetsvis kunne tjene godt om de fisket i nærheten av havner hvor fremmede bankfiskere kunde anløpe og skaffe sig fersk agn til torsk og kveite.

Nødvendige forutsetninger for fremgang. Utviklingen av en selvhjulpne fiskerbefolkning vil umulig kunne skje uten

1. Innførelse av om enn bare de enkleste fiskemetoder som er i bruk i farvann av lignende karakter som Vestgrønland som Finnmarken eller Nord-Norge i det hele, og

2. Frigivelse av handelen, så der kan skapes virkemulighet for en stand av seilende fiskekjøpere. I disse enkeltmannsforretninger som er en livsbetingelse for Nord-Norge, setter skipperen inn sin egen eller lånt kapital for å kjøpe inn fisken og skutens eget mannskap besørger flekkingen og saltingen. De samme kjøpefartøier vilde også kunne benyttes til opkjøp av fiskernes ferdigvirkede produkter og levere de nødvendige tomtønner, trematerialer, salt etc.

Påregnelige virkninger av næringsfrihet. Ved frigivelse av handelen vil der sikkerlig danne sig et lite handelscentrum på et bekvemt sted i Sydgrønland, nær Julianehaab eller Godthaab hvor de produkter som kjøpefartøiene hadde tilhandlet sig i sommerens løp kunde omskibes og delvis forarbeides. Det vilde være meget naturlig om der kom i stand en liten tønnefabrikk, en slipp for bygning og reparasjon av trefartøier, motorreparasjonsverksted, båtbyggere, og alle disse for fiskeribedriften nødvendige virksomheter vilde lett kunne avta tilstrekkelig kraft til (sammen med «borgerlig behov») å berettigge utbygningen av en passende foss som der jo finnes mange av.

Et slikt lite samfund av forretningsfolk, håndverkere og sjøfolk vilde vel vesentlig måtte komme til å bestå av folk av européisk opprinnelse, vilde igjen forutsette en stor forbedring av mulighetene for lønnsomt jordbruk og husdyrhold i Julianehaab-distriktet og delvis i Godthaab-distriktet. I førstnevnte distrikt vokser der jo poteter og en rekke av de i Danmark almindelige kjøkkenurter likesom man har lang erfaring for de almindelige husdyrs trivsel.

Konklusjon.

Under de anførte forutsetninger — fri handel og optagelse av de norske metoder i fiske og omsetning, kan det ikke sees nogen grunn til at ikke den 1500 km lange vestgrønlandske

kyst skulde kunne underholde en meget større befolkning enn Finnmarkskysten. Og det vil så langt fra bli dårligere levevilkår om befolkningen økes endog meget betydelig at det tvert om vil bli meget bedre betingelser for hyppig ferdsel av transportfartøier, så all bedrift vilde kunne drives bekvemmere og naturgoderne utnyttes jevnere når der var lettere adgang til å samle folkehjelp i en fart ved forefallende behov (som loddesteng, småhvalfangst, lasting og lossing o. s. v.). Selv med en femdobbel folkemengde, svarende til et fiskertall av ca. 15 000 eller 50 à 60 tusen mennesker vilde landet ennu ikke være tettere befolket enn Finnmarken, hvor kysten mest er åpen og ubeskyttet, iallfall der hvor det vesentligste fiske foregår, hvor det viktigste fiske (vårtorskefisket) er nokså ustabil og hvor der mangler en slik årvis rikdomskilde som svartkveiten, for ikke å snakke om selfangsten som der intet tilsvarende er til på Finnmarkskysten.

Og enda er der i denne overveielse ikke tatt hensyn til de muligheter som knytter sig til utviklingen av et grønlandsk fiske efter torsk og kveite på de kystnære havbanker. Når denne mulighet ikke er overveiet, er det ut fra det syn at det neppe vil være til gode for den grønlandske befolkning å påta sig store kapitalforpliktelse når de indre farvann er så fiskerike og kan utnyttes med så små midler, så sant der gis frihet til forretningsmessig avsetning og dermed naturlig prisdannelse.

På den annen side kan man være ganske trygg for at også havbankene vil bli utnyttet av driftige grønlandere når de bare ved fri handel har fått anledning til å komme sig økonomisk ovenpå.

Oscar Sund.

PÅ KVEITEFANGST I DAVISSTREDET

AV HANS BOGEN

Fra midt i mai til henimot juli siger kveiten (riktignok med lange mellomrum for hvert opsig), fra Atlanterhavsdypet op i Davisstredet. Den følger Labrador- og Cumberlandkysten i vest og Grønlandskysten i øst. På bankene her sprer den sig så — eller vandrer videre. Man vet ikke riktig. Ved ankomsten i mai er den mager, men alt i juni fetner den til og i juli, august er den blank og velgjødd.

Opsigene, som bare varer noen få dager hver gang, kan være kolossalt rike. En enkelt 26 fots motordorry med tre fiskere ombord kan på sine 12—15 liners stubber med 60—70 krok på hver line, med letthet fiske 4—6 tonn i døgnet, — så sant de fikk lov. Der er jo hensyn å ta til moderskibets mottagerkapasitet. Men i tiden mellom opsigene er fisket ofte sparsomt nok. I ukevis kan fangstene da dreie sig om 200 til 500 kilo pr. dorri pr. døgn, og da ikke medregnet de døgn hvor uvær setter stopper for alt fiske. Ingen har det noe morsomt i slike perioder, hverken fiskerne som har alt slitet eller fangstlederen som har alt ansvaret. Men må trøste sig med Thomas Kingos gamle salme: «Sørrig og glede de vandrer tilhobe.»

Stort sett er Davisstredet et godt og rolig hav, særlig når man tar breddegradene i betraktning, men det har selvfølgelig sine anfall av dårlig og da sterkt smittsomt humør. Med dorrifisket kan man regne at $\frac{1}{3}$ av fangstsesongen går



Moderskibet «Korsvik», fotografert fra en av dorriene.



Det rigges liner på veien ut til feltet.



Dorriene skal ut på fangst.

tapt på grunn av storm eller tåke. Den norske Korsvikekspedisjon har derfor i sommer lagt om driften fra 6 dorrier, 2 motorkuttere og moderskib, til 5 motorkuttere og moderskib. Mottorkutterne behøver nemlig ikke å få avbrekk i fisket om tåken setter inn, og de kan sette og trekke sine liner mere uavhengig av sjøgang enn de lettere, duvende dorrier, som dessuten i tillegg til andre drawbacks også må ta risikoen på å bli knust mot skutesiden når de heises ut eller op i moderskibets daver.

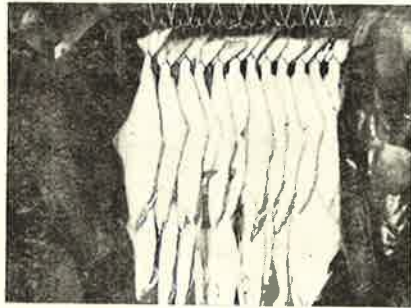
Tre ekspedisjoner har i de senere år drevet *moderne* kveitefiske i Davisstredet. Den engelske pionerekspedisjon «Helder» av 1926, startet og ledet av nordmannen kaptein Baldersheim, som med energi, optimisme og stor dyktighet beseiret

de vanskeligheter og fordommer som alt nytt først må overvinne. Derneft den helt norske «Korsvik»-ekspedisjon, startet i 1931 og som i år er ute for 5. gang, og den engelsk-norske «Torland»-ekspedisjon som blev startet 1932.

Når vi kaller den fangstvirkosomhet disse tre selskaper driver for «moderne» kveitefiske, har det sin gode grunn. Alle tre er nemlig grunnlagt på den moderne fryseriteknikkens prinsipper og er startet ut fra slagordet «fremtiden tilhører frossen fisk». Kveiten som «Arctic Prince» (& Queen), «Torland» og «Korsvik» fanger blir hverken iset eller saltet, men lakefrosset, glasert og stuert bort i rum som holder en mest mulig jevn temperatur mellom $\div 18$ og $\div 24^{\circ}$ celsius. I den tilstand kan kveiten holde sig i



Dorribas Ole Skarbø trekker en fin kveite.



Et raks med små kveite ferdig til å gå i frysetanken.



Det norske flagg på Labrador.

månedsvís — sannsynligvis i årevis — og vil, så sant den er riktig og godt behandlet, ved optiningen være like god som fersk — mange foretrekker den for den ferske. Jeg har spist frossen daviskveite på luksusdamperne til Syd-Afrika og Syd-Amerika og den gjorde sig utmerket. Hvalfangerne tar gjerne 30—40 tonn med sig til Sydishavet. I «gamle dager» da hvalfangsten ennå for en stor del foregikk i farvannene omkring Syd-Georgia, fisket hvalfangerne selv sin kokefisk, men med den pelagiske isfangst stoppet ferskfisktilførselen. Men om den levende fisk ikke finner eksistensbetingelser i temperaturen og bunnfloraen i de hav hvalfangerne nu fanger i, så trives altså til gjengjeld den frosne fisk glimrende i kjølerummene.

Den frosne kveite kan således spres over et langt videre marked enn den ferske eller isete. Den er dessuten alltid for hånden, idet den kan bestilles fra de store kjølelageres fryserum og den har bevart alle ferskfiskens egenskaper. Det er ingen tvil om at Norge for det utenrikske og innenlandske marked bør merke sig slagordet «frossen fisk».

Men der er et annet ord som sier: «Mannens vei til kvinnen og fiskens gang i havet kjenner ingen.» Det er nemlig et sørgelig faktum at kveitebestanden i Davisstredet har minket fra år til år, enten nu beskatningen av bestanden er for stor eller fisken instinktmessig skyr de plassene hvor den jages sterkt, og hvor bankene daglig blir forurenset av tønnevis av utkastet avfall og gammel tapt vegn. Meget taler for at kveiten har søkt sig nye og mere fredede plasser, men: fiskens gang i havet kjenner ingen. Ikke engang fiskeriprofessorene. For *ennu* betyr i fangstvirksomheten den praktiske erfaring nesten alt og teoriene svært lite.

Av annen matnyttig fisk er Davisstredet fremdeles usannsynlig rikt på torsk. I 1931 skrev danske aviser at grønlandstorsken var annenklassen. Det er langt fra tilfelle.

Tidlig på våren, fra begynnelsen av mai til første uke av juni, er grønlandstorsken mager og har sterk grunnsmak, men siden hevder den sig i kvalitet med god møretorsk. «Kjøttet» er fast og har den utsøkt fine skalldyrsmak, og det ligger da også hundrevis av utlendinger og fisker torsk i Davisstredet. Bare utenfor Holstenborg har jeg engang tallet 20 franske skonnerter og brigger.

Det utbredte ønske i store kretser i Norge om å få åpnet havner på Vestgrønland for de norske fiskere er forsåvidt berettiget nok, så sant vi under selve fisket holder oss godt utenfor territorialgrensen, for området derfra og inn til kysten er *grønlandernes* med samme rett som havet fra 4 mils grensen og inn til kysten av Norge er nordmennenes patrimonium. Men blir det internasjonal åpning av havner på Vestgrønland må vi også være forberedt på en veldig internasjonal konkurranse på bankene, konkurranse fra dyktige, kapitalsterke og hensynsløse medbeilere. Alt nu sender franskmennene hver høst et hospital- og opsynsskib så langt nord som til Godhavn og Disko.

Det hjelper oss ingenting å få havnene åpnet hvis vi ikke også vil og kan benytte dem, og det arbeide må planlegges i tide.

Hans Bogen.

HVORLEDES ROALD AMUNDSENS STATUER BLEV TIL

AV BILLEDHUGGER CARL E. PAULSEN

Roald Amundsen fikk sitt aller første minnesmerke reist på sit fødested i Borge ved Sarpsborg høsten 1928.

Jeg utførte i 1925 et stort relief av ham og Amundsen selv aksepterte portrettet, denne medaljong blev innkjøpt av Minnesmerkekomiteen og innfelt i Borgebautastenen.

Dette var min første befatning med Roald Amundsen. Minnesmerketanken smittet straks. Roald Amundsen var en folkehelt. I Tønsberg hadde slekt etter slekt hatt sitt arbeide knyttet til ishavene både i syd og i nord.

Da tanken kom frem om å reise Amundsen et minne der, i form av en statue, fenget begeistringens brand så kraftig om sig — at Tønsberg Sjømannsforening (hvor Amundsen også var æresmedlem), stilte sig i spissen og tok initiativet til å reise ham et monument som kunde være den store polarforsker verdig.

Tønsbergenserne vilde reise ham et slekt-minne. Lister blev sendt ut til alle Wilhelmsens skib, hvalfangerne og andre på alle hav. Alle var med, helt til skolebarna som har klort sine små beskjedne navnetrekk inn i innsamlingsbøkene, tilknyttet sine små bidrag — «Til Roald Amundsen». Alle bøkene er innbundet og er opbevart i Tønsbergs Sjøfartsmuseum.

Det var likesom med en særegen slektsfølelse med ishavene

og strabasene der, at forståelsen av dette minnesmerke over ham var betonet. Jeg fikk overdratt arbeidet. Der blev først utarbeidet en del stillingsskisser i ler før vi fant den endelige og avbalanserte posering forenlig med Roald Amundsen.

Av kaptein Wisting fikk jeg utlånt vindanorak med benklær og originale skistøvler.

Modellen blev utført i en femtedels målestokk — det hele avfattet i miniatyr, 1 meter høit — tilsvarende full monumenthøide 5 meter. Kaptein Wisting var sakkyndig på Amundsen og figuren

blev efter en del små rettelser approbert. — Jeg skulde gå i gang med figuren i 3 meters høide. Så vidt jeg erindrur nu banket og knadde jeg ca. 1 600 kg modell-lerer som jeg hadde i tørr tilstand. Denne våte lere blev laget i «brød». Det var vinter og meget koldt, om morgenen da den våte lere skulde borttransporteres hadde det hele frosset til is — nuvel det lovet jo godt — det var jo også en polarforsker som skulde til denne gang; men det blev nu til slutt lere igjen — — —

Når man skal utføre en stor statue, modelleres den som



Skjelettet ferdig til Roald Amundsen statuen. Billedhugger Carl E. Paulsen til venstre.



Roald Amundsens statue i Tønsberg under arbeide.

bekjent i lere. Først anbringes en dreieskive på atelierets gulv, på denne igjen en plint av planker, og fastgjort til denne underplate oppkonstrueres da et jernskjelett, hvilket skal holde leren. Dette blir da laget i figurens form. Tvers over hovedjernet anbringes jern til hofter og skuldre. Til skulderjernene kobles jern til armene, likesom benjernene gjøres fast til hoftejernet.

Til alle disse jern vikles små ståltråder med trekryss, som skal holde den våte lere til skjelettet. Nu begynner da arbeidet. Leren leg-

ges møisommelig på kryss for kryss og skjelettet formes til av lere, med spede armer og ben o. s. v. slik fremarbeides statuen. Figuren lages først naken. Når man så har den stilling man ønsker og den er riktig, modelleres klærne på.

Slik går man frem — enkelt og primitivt — man former ganske liketil det hele billede til — — Jeg kan ikke si at jeg er lykkelig når et sådant arbeide står på, heller ikke ulykkelig. Nærmest er det kanskje å si at man er i en slags underbevisst tilstand, stadig i kamp med det indre som syner dig det billede — (subjektiviteten) — du skaper i lere. En gammel kunstner sa engang: «Å for en jammer!

for stemmen i mitt bryst slåss så fillene fyker, en vil det, en annen det, den tredje vil rive ned alt sammen.»

Det er mange hensyn, mange kombinasjoner, den kunstneriske forenkling, det psykiske, fysiske, tekniske, monumentale, statiske og skulpturale. For øvrig alt av den art som hører ens eget indre til som ikke kan beskrives. Roald Amundsen har skapt et indre billede hos mig. Det er lysende. Jeg ser det alltid når jeg tegner og modellerer.

Når arbeidet er ferdig i lere kommer approbasjonen. Ofte følger ikke komiteen med arbeidet, andre ganger overlater de bedømmelsen helt til den sakkyndige — eller den som kjente vedkommende person. Her var den sakkyndige, kaptein Wisting. Jeg vil si, jeg glemmer i grunnen ikke det blick og den rare glans han fikk i øinene, da han så Amundsen-statuen ferdig i blank, sort lere.

Jo, det er ham, sa han. Det måtte i grunnen være nokså rart for ham forresten, *ham* som skjebnen lurte fra døden med «Latham».

Man er så lykkelig med figuren sin når det hele er i orden og man blir alene —, men ennu er man jo på langt nær ferdig — og det aller forferdeligste øieblick er jo avsløringen, øieblikket før duken faller for den tusenstemmige kritikk. Uttrykket, sukket, ropene som høres når arbeidet blottes for publikum.

Her hjalp folkehelten mig, menneskemassen glemte sig kanskje helt idet den fikk se de kjente og kjære trekk som hver og en hadde lært å høiakte — —.

Nuvel, så rykker gipsmakerne inn med sine sekker, sin strie og sine jern. De deler figuren op i felter ved å stikke små kobberplater i den og avgrense stykke for stykke. Gipsen kastes på —. Derefter fjernes disse — figuren pilles ut av negativdelene og ødelegges.

Efterpå settes de negative deler sammen igjen og istøpes



Bronsestatue av Roald Amundsen. — Et ikke tidligere offentliggjort billede.

gips — formene hugges av — og figuren står der som billedhuggeren utførte den i lere.

Derefter tar bronsestøperen til med sitt arbeide og efter mange måneders arbeide er statuen ferdig i bronse.

8 måneder brukte jeg på Roald Amundsens modellering.

Stensokkelen hugges efter tegning — fundamentet anlegges, dreneres og støpes. Så settes da det hele på plass, figuren helst dagen før avsløringen.

Det er intet navn publikum henger sig til og beundrer som Roald Amundsen. Engang kom en gammel mann til mig og sa: «Herregud la mig få se Roald i metall — hjemme i Borge var vi alltid sammen, i godt og vondt, han blev stor og jeg blev liten, men la mig få en gløt' a'n.» Han var såre andektig da han så statuen, han følte på lerhendene og sukket dypt.

Jeg hadde en dag besøk av en filmfotograf fra Seattle, som for øvrig hadde vært sammen med Amundsen der over. Han optok mitt arbeide med statuen for Universal Review i N. Y. Her er stoff og billeder, sa han. Amundsen interesserer folket.

Avsløringen var en for Tønsberg nesten hellig dag, forretningene lukket i 2 timer og alle flagg var oppe og skolene hadde fri. Kronprinsen avslørte mens kaptein Wisting drog i snoren. Et marinefly kretset over plassen og tusener av mennesker fra byen og den store omegn var sammenpakket i en eneste stor masse. Mest virkningsfull var kanskje aftenen da statuen var belyst av lyskastere og stod i det hvite lys som en isstøtte, omgitt av brennende tjærebekkenes, mens idrettsfolket hyldet ham.

Tromsø arrangerte ifjor en billedhuggerkonkurranse om et Amundsen-monument i Ishavsbyen. Dette monument er under arbeide nu.

Komiteen godtok en mindre skisse av mig som er omarbeidet i større (en tredjedels) målestokk, denne er sendt til Tromsø hvor den har fått god mottagelse.

Statuen som også blir 3 meter er denne gang iført en skinnanorakk med tilbakeslått hette, skinnbenklær og ski-støvler. Figuren står likt på begge ben, seende litt til siden, den har fast knyttede hender og et klart fritt hode, således at Amundsens djerpe profil og for øvrig vakre hode, vil sees tydelig fra alle sider på Prostneset hvor den skal stå.

Det er en deilig oppgave for en billedhugger å ha Roald Amundsens bilde for sig — kunde gjengi ham *hos sig* og til slutt se ham i glitrende metall, med patinaens grønne irr rinne ned som slitets sved, gjennom håret langs ørene. Med øine store, alvorlige og varme, under truende tunge bryn og med munnen knepet sammen og bak alle trekkene — bak ansiktets form, åndende ordene:

Jeg vil — —! Jeg vil — —! slik tenker jeg ham alltid stående evig blandt folket.

Carl E. Paulsen.

ST. HANS I EIRIK RAUDES LAND

UTDRAG AV EN FANGSTMANN'S DAGBOK
AV KNUH HOFGAARD

Er ikke vi mennesker i grunnen noen store barn eller vedyr når det i almanakken bebudes en festdag? Feires skal den straks, med eller uten grunn. Stemninger tvinges kunstig inn på oss, og vi gir oss den straks i vold. Ja, hvorfor ikke juble, hvorfor ikke få humøret op? Vi trenger det alle så usigelig nettop nu i disse tider. Skal vi spørre om alt er berettiget som vi foretar oss? Til Bloksberg!

En juleaften hos oss, er det ikke en «juksemaker pipelort, tar igjen og gir bort»-dag, med fet mat. Er St. Hans bare en lys, fager festdag med latter, trekkspill, bål o. s. v.? Men fatter vi symbolet ved dagen? På våre breddegrader neppe. Naturligvis vet vi alle hvad disse merkedager betyr. Avisene er fulle av historikk om når dagen først blev feiret som merkedag, kommentert av årstall, tegninger, beskrivelser o. s. v. Forståelsen har vi nok, men oplevd den, gått op i den med liv og sjel — neppe? Derimot i polarlandene, der gripes man av dem. F. eks. når solen for første gang på flere måneder titter med sin glødende skive over horisonten og sprer sine første varmestraler velsignende over isen. Eller en dag da isen efter å ha holdt landet i sine kolde armer $\frac{3}{4}$ år, plutselig slipper taket. Revner op, seiler bort og efterlater sig det bølgende hav? Da jubler man helt hengitt og naturlig? Et par blader av en dagbok fra Grønland viser dette.



St. Hans på Grønland.

23. juni. Kl. 5 i dag morges skjedde vidunderet. Det er nesten utrolig ufattelig, men — det skjedde! Først trodde jeg det ikke, ikke engang mine egne øine, så gikk det op for mig. Det *er* virkelighet, det *er* sant? Jeg fyltes av en usigelig glede, en vill beruselse! Grunnen var vel det hendte så plutselig, skjønt jeg hadde ventet på det i dagevis.

Slik kom det! Min fangstkamerat og jeg lå og kastet oss i våre senger. Den evindelige midnattssol holdt oss våkne, rent frydet sig over å bake oss levende i hytta. Jeg ser fra min seng gjennom vinduet ut over den lange fjord, dekket av is, med vannpytter og sjøer på. Alltid de samme, stille nerveslitende motiver. Store isfjell stikker hodene op her og der som kjempejetter. Skal de aldri få sig en frisk svømmetur ute på havet? — Øsch, sukker min kamerat. Så står han op, rusler ned på kjøkkenet og koker den tradisjonelle kaffe. Jeg blir opvartet med en rykende kopp

på sengen, plus noen kavringer, som egentlig skulde vært boller. Man lever da ved gud flott her også? Så kommer en røk og litt skittprat. Atter stirrer vi ut over fjorden

og drømmer, drømmer tiden bort.

Plutselig kom et kraftig vindblaff. Flagget lekte i vinden. Det ene støt fulgte det annet. Fortere, fortere, hårdere, hårdere. Til slutt stiv kuling, så hytta ristet. Etter en times forløp beveget hele fjorden sig. Først langsomt, nesten usynlig. Jeg gned mig i øinene og stirret, vi stirret begge to. Fire øine på stilker. Kloke folk så ut som dumme! Jo — den går! Isen går! Raskere, raskere. Isfjellene rister på sig, snur sig langsomt og

ærverdig. Så setter de kurser rett til havs, efterlater sig en strime åpent vann. Skrugarer danner sig, det presser på. Flakene skyver sig over og under hverandre, reiser sig på høikant, faller knusende og brakende ned igjen. Videre, videre — et sinnsvakt kappløp mot havet!

For oss er det som et skjult bånd er revet over. For en følelse! Og hvad er egentlig hendt? Jo, bare dette lille: åpent vann! Landet er ikke stengt ute fra sivilisasjonen. Båter kan komme inn. Post, proviant, nyheter, andre men-

Å P E N T
V A N N !
H U R R A !
I S E N G Å R !
B R A K E N D E
O G
F A L L E R
N E D
P Å
H Ø I K A N T !

Side av dagbok.

nesker ventes. Vi er ikke innesperret lenger, vi er fri, vi kan reise eller gjøre hvad pokker vi vil.

I en faderlig fart kom vi oss på benene og ned i fjæra. Her sprang vi ut på flakene, hoppet fra det ene til det annet og frydet oss som små barn. Etterat den verste gledesrus var over, gikk det op for oss at det var St. Hans. Vi foretok i dagens anledning bestigning av den høieste fjelltopp rett op for oss. Her satt vi henrykt og betraktet den drivende is på fjorden med blå bølger, bak oss den evige innlandsis. Et mektig skue som jeg aldri glemmer. Så småsprang vi hjem. Toddi, fest, St. Hans — isen går! Isen går! Hurra — tifold hurra!

Knut Hofgaard.

ESKIMOEN DALONAKTO SOM IKKE VILDE BLI FLÅDD OG UTSTOPPET

AV HELMER HANSSEN

Under opholdet på «King Williams Land» fra høsten 1903—06 hadde vi mange morsomme opplevelser blandt de individer, som ikke tidligere hadde sett andre menneskelige skapninger enn sig selv. Jeg skal her gjengi en av disse som ikke er omtalt før. Allerede tidlig på vinteren 1904 kom en ensom og forlatt eskimo ombord til oss. Han var meget dårlig klædd, hadde ingen mat, derimot var han i besiddelse av et glimrende humør — hans smilende fjes var likeså strålende som morgensolen i mars måned. Vi spurte hvor han kom fra? Dette spørsmål besvarte han nok, men vi forstod det ikke. Vi spurte videre — hvor har du sovet i natt? I sneskavlen ved skutensiden — kom og se, og vi fulgte ham ut til soveplassen. Jo, ganske riktig. Det så presis ut som om der hadde ligget en hund natten over. Det var en temperatur på 48 à 50° kulde.

Kommet ombord igjen, blev han bevertet med hvad huset hadde å by på — frossent renkjøtt og vænn — lekke saker for en sulten eskimomave. At han var sulten la han ikke skjul på — det kvantum kjøtt han satte til livs det ene måltid, vilde ha vært en fullstendig middag for oss syv mann, men så hadde han heller ikke spist i de tre siste dager.

Da han nu hadde fylt sin tombola, steg humøret dobbelt. Da begynte konversasjonen. Hvad heter du? Oanga atinga Dalonakto, oversatt — jeg heter Dalonakto. Stort

lenger kom vi ikke muntlig. Vi gikk så over til å bruke tegn og miner, og på denne måte forklarte han så videre: — Jeg har ingen mat, ingen klær, ingen kone som kan sy eller lappe mine klær. Fangstredskaper er jeg også fri for. Kort sagt: Han eide ikke annet enn de filler han gikk og stod i, og disse var ikke til å rope hurra for.

Han gav til kjenne at han gjerne vilde arbeide ombord. Han var fornøid med å arbeide bare for maten. — Vårt store lager av renkjøtt hadde visstnok virket imponerende på ham.

Amundsen, som alltid var villig til å hjelpe, følte medlidenhet med den fremmede og besluttet sig til å ta sig av ham best mulig. Det var jo arbeide nok ombord — et arbeide som han godt kunde utføre, nemlig skuffe sne og bringe ferskvannsis ombord til vårt daglige behov av ferskvann. Isen måtte trekkes et par kilometer oppe fra landet, et arbeide vi ikke misunte ham, vi som tidligere hadde det til dagligdags.

Så blev hyrekontrakten opsatt: Først av alt var å gjøre ham om fra det vesen han var — til å bli noe som lignet en menneskelig skikkelse, men dette var lettere sagt enn gjort.

Ristvedt og Wiik, som utførte allslags arbeide mellem himmel og jord, også undergrunnsarbeide somme tider, påtok sig å skape ham om fra Ino som han var — til å bli Kablona — som vi het på eskimoisk. De tok ham med sig til sin bolig «Villa Magneten». Der blev han badet, snauklippet, rensed fra innerst til ytterst, etterpå opklædd fra topp til tå i nye klær fra vårt lager. Da han så viste sig ombord igjen, var han ikke den samme som før, var meget fornøid efter renselsesfesten. Han sa, idet han pekte på sig selv: Oanga Kablona.

Fra den tid blev han antatt som en av ekspedisjonens deltagere til glede for ham selv, og mangen gang til nytte for oss. Han fikk sine arbeidsredskaper utlevert, sneskuffe

og slede. Likeså fikk han anvisning på kjøtthaugen til å leve av. Dalonakto var arbeidsvillig og lærvillig. I ledige stunder skulde han lære oss å tale eskimoisk, og til gjengjeld skulde vi lære ham norsk, hvilket viste sig å være resultatløst. Noe nevneverdig bedre blev det vel ikke med våre kunnskaper i eskimoisk, selv om vi til slutt greide oss godt i sproget.

Dalonakto hadde ikke vært så lenge ombord, før det blev bestemt — efter hans eget forslag — at han skulde få bli med oss til Kablona Nunna (Norge), dette vakte stor forbauselse hos de andre eskimoer, da de fikk se at han nu var i en helt anenn skikkelse enn den han var før, og endnu mer da de fikk greie på at han skulde forlate sine egne og være med oss.

Det var nok mange som hadde lyst til å være ombord, men lysten til å forlate sitt eget opholdssted, tror jeg Dalonakto var alene om.

Imidlertid gikk tiden, og sommeren 1905 stod for døren. Vi begynte så smått å gjøre oss klar til hjemreise. En dag mens Lindstrøm foretok eftersyn av sine saker — særlig den store samling han hadde av alle mulige og umulige ting, kom Dalonakto og overrakte ham en rype som han nettopp da hadde skutt. — Dette var noe for Lindstrøm. Straks tok han fatt på å flå skinnen av rypen, og preparerte skinnen efter alle kunstens regler. Dalonakto som var oienviðne til operasjonen og fulgte den med spent opmerksomhet, spurte mig hvorfor Lindstrøm gjorde dette. Jeg forklarte ham nøiaktig det hele.

— Når skinnen blir tørt skal det stoppes ut igjen så det blir lik en rype, og denne skal vi ta med oss til vårt land og vise den frem til kablona. De har ikke sett sådanne ryper før. Og det samme har vi tenkt å gjøre med dig, vi skal flå dig, stoppe dig ut for å vise kablona hvorledes Ino ser ut.

I ett nu var han forandret fra den smilende og livsglade han før var, til den mest gravalvorlige, og han svarte straks i en meget bestemt tone:

— Oanga elipsi nunna pisak. (Jeg reiser ikke til deres land.)

Jeg sa til ham: — Dette må du si til Amundsen, og ikke til mig, og han gikk straks og søkte op Amundsen, som i øieblikket holdt på med et viktig observasjonsarbeide og ikke vilde bli forstyrret, men det hadde Dalonakto ikke noe begrep om, hvorfor han på en høitidelig måte fremkom med sin beslutning: Oanga elipsi nunna pisak. Dermed forlot han «Gjøa» og den herlige tilværelse han hadde hatt blandt oss.

En og annen gang nærmet han sig skutesiden, men vocket sig vel for å gå ombord — antagelig av frykt for å bli flådd og utstoppet.

Helmer Hanssen.

PROJEKTER

AV KOMMANDØR KAPTEIN
SIGURD SCOTT-HANSEN

Dette hendte for lenge, lenge siden. Det var kort efter Nansens hjemkomst med «Fram».

Nedskriveren av denne stubben tjenstgjorde dengang i et av marinens kontorer, da der en dag kom en inn og sa: «Der er en amerikaner som vil snakke med Dem.»

Å død og pine — en amerikaner over fra Uniten, det forjettede land — det måtte være noe.

Straks efter kommer der inn en middelshøi tettbygget mann med et glattbarbert sympatisk og lunt ansikt og går løs — uten videre hokuspokus: «How d' ye do? I am Mr. L., Director of a shipyard in United States building submarines and you 're lieutenant S-H, so I have learnt.

What do you say to going to the North Pole in a submarine?

Well it's like this you see.

In some restaurant gardens over there the boss tends up a balloon with a man in parachute, he jumps out, more people come to see and the man who runs the show — sells more beer.

Well — I am now the boss of the restaurant and you the man in the parachute — see!

I shall build a submarine just as you will have her, you get a crew and go to the North Pole in her.

I have already designed a tubular drill which can cut

through many feet of ice. When you come to a stop in the ice regions and can not get up into clear water — round goes the drill, lets in the fresh air, you pop up into the open, do your jots and take an airing you and all your hands. —»

Tross den joviale sleng på hans tiltale var nok mannen i fullt alvor og rådde nok også over midlene til utførelse av projektet.

Dette var jo et fristende tilbud for en ung mann som kom fersk fra det farvann det gjaldt og svaret kom straks: — «Well, Sir, I shall think over and look into the matter.»

Så drog han, og jeg begynte å tenke. Mer blev det aldri av det, men der var jo nok å fundere på og det kan jo være artig å gjengi noe av det som ad tankens vei førte til den endelige konklusjon.

Den første begynnelse var forsøk på å konstruere et iskoss som lå og drev i vannet ut fra det høieste punkt jeg kjente — ca. 30 fot — og sannsynligheten talte for at de neppe blev stort større der oppe i Nordpol-bassenget. Jeg fant ut å måtte regne med 60—70 fot under havflaten, muligens noe mer.

Neste knute var å søke løsning av orienteringen under gang under isen. Enhver som har brukt sine øine under vann, vet jo at en ikke ser synderlig langt selv med klar himmel og godt lys. For å se ut fra en u-båt må en ha glassvinduer både opover og til alle sider og når man da tenker på at først skal en se gjennom glasset, så gjennom vann som hvirvler ved båtens bevegelse og når man da attpå mellom sig og himmelen foruten vannlaget har et tak av is med tykkelser fra 1—14 fot, så får en noe å gruble på.

Problemet om å bedømme når farvannet var slik at det var mulighet for å komme op i en klare eller under så tynn is at drillen kunde virke var ene og alene knyttet til det lysinntrykk man fikk gjennom takvinduet.

Spørsmålet om hvorvidt dette lysinntrykk, mens man nede på omkring 200 fots dybde gikk forover med den fart som var nødvendig for å holde båten på trim, reagerte skarpt nok til å bedømme stillingen og gi et betimelig varsku om når en kunde gå op var heller ikke så liketil å besvare, særlig når man dertil visste at de åpne klarer inne i pakken var små og utgjorde en ubetydelig brøkdel av den hele flate.

Noen gagnlig utkik forover i fartsretningen kunde man nu slett ikke påregne.

Såpass dypt ned som omkring 200 fot måtte en nok gå. For å vende nesen inn i en av de hulinger som dannes i et iskoss under vann av de mange isflak som står i kryss og pigg måtte nødvendig risikeres — det kunde gi en stygg nesestyver og det å kile sig fast var heller ikke så særs moro å ta med i betraktningen.

En ting blev nokså snart klart og det var at en slik ferd vilde bli å famle sig frem i tusmørke med bevisstheten om for det aller meste å ha et fast dekke over sig og risiken for å tørne op i et skrukoss som en ikke fikk kjenning av tidsnok til å skjære unda.

Om alt dette visste ingen levende sjel det minste grand.

Det vannlag hvorigjennem reisen måtte foretas holdt hele sommeren en temperatur av $\div 1,6^{\circ}$ C. Øverst i overflaten noe mindre og dertil en del ferskvann som kunde komme til å fryse i utenbordsventilene, som førte til manometre, trimtanker m. v.

Isolasjon av et stålskrog i en slik utenbords kulde således at der blev levelig ombord måtte også tenkes på. Hertil og til anordninger for å hindre frysning av ventiler krevdes en varmekilde, som heller ikke var så lett å finne.

Under vann kunde ingen forbrenning foregå og det stakkars akkumulatorbatteriet hadde sikkert nok med å greie drivmaskinen.

For alle muligheters skyld måtte der dras omsorg for en dykker med utrustning og et dykkerkammer så mannen i et knipetak kunde komme utenbords.

Navigering i de traktene var heller ikke helt ut «plain-sailing». Gyroskopkompasset var den gang ikke utviklet — og å navigere der nede i vannet efter et tregt magnetisk kompass i et skrog, som kunde forutsees å skifte magnetisme, syntes ikke så særlig lystelig. I alle fall når man måtte regne med at det blev nokså tomt mellom stedbestemmelsen og misvisningsobservasjoner.

Men la oss nu anta at man teknisk og teoretisk fikk løst alle vanskeligheter med skroget og dets apparater så hele mekanismen kunde sies å funksjonere tilfredsstillende, så har vi til sist det vesentligste — hele seilassen — foran oss.

Man måtte regne med en distanse av ca. 1200 nautiske mil som med uavbrudt gang natt og dag med 6 knop tar vel 8 dager å tilbakelegge.

Men å gå uavbrudt lar sig ikke gjøre. Rett som det er må en op i frisk luft — iallfall dengang — for å lade batteriet med Dieselmotoren og skulde der være noe gagn i turen måtte vel også en god del tid anvendes til iagttagelser og observasjoner, så en tre ukers tid der oppe var neppe å ta for hårdt i. —

Kom så og bli med. Vi ligger ute på blå sjøen, med solen over oss og gjør klar til dykning. Da blir det å si farvel til sol og dagslys og gå ned på ca. 200 fot og innunder isen, hvor lyset, som selv ikke ute på sjøen i den dybde var strålende, nok går over i det tussmørke som før er antydnet og foran oss har vi de omtalte 1200 mil.

La nu gå at vi er heldige og at vår orienteringssans og våre hjelpemidler slipper oss op i en klare.

Så kommer der tidevannsskifte eller vindkantring og isen begynner uten særlig varsel å skru og male omkring oss

så det har en skikk. Da gjelder det å svinte sig litt brennende fort og dukke ned under all hurlumheien. Og sett så at tiden har vært for snau til ladning av akkumulatoren så sitter en hett i det uten kraft til maskinen. —

Bøining av et høideror ved berøring med isen var heller ikke så lett å klare.

Så jo mer jeg tenkte, og det var betraktelig mer enn her er anført, jo mer betenkt blev jeg.

For den som senest var vant til i stadig dagslys fra 200 fots høide *over* vannet å se utover isflaten med dens mange sprekker og hurtige vekslinger blev tanken på — i en slik lukket rottfelle å gå like langt ned *under* vannflaten, hvor alt det som foran er omtalt og meget mer ventet en — for tung å tenke — nei så langt strakk ikke min psyke og moral til og jeg gav op. —

Blandt mange andre synder som «the man in the balloon» har å svare for var også den at han ikke underrettet «the man running the show». Men heller ikke denne efterlyste projektet så vi kan vel sies å være kvitt og formodentlig er vi begge glad for den vending saken fikk.

I det foregående er både spøk og alvor blandet sammen, kanskje ikke så lite av det siste heller, for tenk — om det hadde lyktes. —

Nu! Man skal intet forsverge og hvad fremtiden kan føre med sig er det ikke min sak å forutse og bedømme.

Men jeg mener idag og tror det også vil holde stikk i fremtiden at der vanskelig kan fremstå en besetning med den psykiske moral som skal til for å foreta en 1 200 miles reise gjennom det kolde Nordishav med tusener av meters dybde under sig og et lokk av is på den alt overveiende del av det farvann man *må* igjennem, over hodet på sig. —

Sigurd Scott-Hansen.

JORDBRUKSVILKÅRENE PÅ VESTGRØNLAND

AV SEKRETÆR A. LIDTVEIT

Efter at Eirik Raude omkring år 985 hadde reist til Grønland for å bosette sig der, blev det fart i innvandringen fra Island og Norge. Allerede omkring år 1000 régner man med at en stor del av både Østerbygden og Vesterbygden var bebygget.

Østerbygden lå i det nuværende Julianehaab-distrikt mellem 60 og 65 ° n. b. og der skal ha vært i alt 90 gårder. I Vesterbygden som lå i Godthaab-distriktet mellem 64 og 65 ° n. b. var det 90 gårder. Mange av disse gamle gårdene må i den tid da bygdene stod på sitt høieste nærmest betraktes som grender med mange hus og stor befolkning.

Hvor stor folkemengde der har vært sier sagaen lite om. Kongspeilet nevner dog at om Grønland lå nærmere andre land vilde det bli regnet for en tredjedel av et bispedømme. De foretatte beregninger varierer fra 1960 (Fridtjof Nansen: Nord i Taakeheimen) til over 1000 (Dr. H. Rink: Grønland geographisk og statistisk beskrevet, København 1857, Bind II, s. 55).

Hvorledes jordbruket blev drevet på Grønland, foreligger der også få opplysninger om. Det er vesentlig spredte bemerkninger i sagaene og utgravingene av ruiner i nyere tid man har å holde sig til.

Den mest utførlige beskrivelse av jordbruket og folkets levevis finnes i Kongspeilet, som antas å være skrevet mellem år 1200 og 1250. Der sier faren til sønnen bl. a.:

«Men kva som vedkjem det som du spurde um, anten der var nokon kornavle eller ikkje, daa trur eg at det landet hev liti framhjelp av det. Likevel er det folk der som prøver aa saa for ein freistnad skuld, og det er sume av deim som er haldne for dei gjævaste og rikaste menn; men det er endaa storfjelden i det landet som ikkje veit kva brand er og enno aldri hev set brand. — — — So er det sagt, at det er gode beite og gode og store gardar paa Grønland; for folk der hev mykje naut og sauer, og der er stor smør- og ostelaging. Folket lever mykje av det og so av kjøt og alskyns veidn, baade av rein- og kval- og sel- og bjørnekjøt; av det nærer folk seg der i landet.»

I sagaene hører man ellers ofte om husdyr. At der var et forholdsvis stort husdyrhold støttes også av utgravingene i den senere tid, idet der ved utgravingene av en del større gårder er funnet bein av samtlige husdyr.

At husdyrbruket ikke var så ganske lite fremgår av at husdyrprodukter var en viktig utførselsartikkel som de gamle kolonister benyttet som byttmiddel for andre varer. Der utførtes således huder og skinn, smør, ost, ull og vadmel. Husdyrproduktene var også av god kvalitet, hvilket Hans Egede har fortalt på følgende måte (Det gamle Grønlands nye Perustration eller Naturel-Historie, Kjøbenhavn 1741, s. 23):

«Hvad Landes og Jordens Frugtbarhed i Særdeleshed er angaaende, da kand det nogenledes eragtes at de Gamles Beskrivelser, hvor i der meldes at paa Coloniene føddes og fantes allehaande Qvæg og Chreaturer, hvor af de fik Melk, Smør, Ost etc. i saadan Abundance, saa at der af en stor Deel blev ført over til Norge, og for sin synderlig Bonite blev lagt til Kongens Mensel eller Fad-Bord.»

Av en pavebulle fra 1282 fremgår at den grønlandske tiende blev betalt i oksehuder, selskinn og hvalrostann («Nord i Tåkeheimen», s. 213).

Jordbruket har i første rekke vært et *høstningsjordbruk*. Man holdt meget krøtter som hadde godt beite i dalbunnene og fjellsidene. Til vinterbruk har man så høstet av graset på bestemte steder som dyrene ikke fikk beite. Noen jorddyrking i egentlig forstand har der neppe vært synder-

lig av. Hans Reynolds som har vært på Grønland og sett på de gamle boplasser, uttaler om ruinene ved Anavik («Grønland, Vestrebygdi», s. 61):

«Graset var ljøsgrønt paa umlag alle dei Stader, ein saag Murar, og elles paa Tunet, og det var gult av Smørblom. Marke nærast omkring Tufterne hadde tydeleg vore gjødsla og dyrka eingong i Tidi.»

Thorhallesen omtaler ruinene ved Ujaragssuit og nevner at der var en gård

«bestaaende af endel Huse i hverandre, paa en temmelig vidløftig Mark, som kjendelig er ryddet og gjødet, endskjønt nu overgroet af Lyng og Krat».

Det samme inntrykk har dr. C. Pingel hatt av jorden omkring ruinene i Ujarasoak.

O. Bendixen forteller i sin bok «Grønland som nybyggerland», s. 71 o. flg. om Herjulfsnes (Ikigait) at jorden har vært ryddet for stein og denne oplagt i lange steingjerder. Grasveksten er overalt frodig og tyder på at jorden har vært dyrket.

På den dyrkede og gjødslede jord har det vært høstet ikke ubetydelige mengder høi. Men at mesteparten av vinterfåret måtte hentes i utmarken, på fjellet og ellers hvor det var å finne. Det er også rimelig at de har høstet store mengder lauv, lyng og lav. Når så dertil kommer fiskeavfall o. lign., så er det forståelig at husdyrholdet kan ha vært meget stort. I de indre fjorder i Syd-Grønland er vinteren mild og jorden ofte snebar så dyrene, særlig sauer og geiter kan gå ute en storpart av året og finne en stor del av føden selv.

Utgraving og opmåling av ruinene viser også at husdyrholdet har vært stort. S. Sigurdsson («Beretn. og Kundgj. vedr. St. af Grønland» Nr. 5 1923, s. 107) opplyser at det på mange gårder finnes ruiner av sauehus som har rummet 100—500 sauer og mer. Fjøs til 10—60 storfe er ikke sjeldne, og på bispesetet Gardar har der vært fjøs til ca. 100 kyr.

Korndyrking har der, som «Kongespeilet» nevner, neppe vært synderlig av. Men det er dog ikke utenkelig at de største og rikeste bønder kan ha hatt råd til å så korn, selv om det ikke blev modent.

I de nyeste utgravinger fra bispesetet Gardar er det funnet bruddstykker av møllestener, og dansken P. Nørlund som har foretatt utgravningene har vært inne på tanken om at der har vært dyrket korn til modning. Dette er dog meget tvilsomt, men selv om det ikke har vært tilfellet, kan man slutte av sagaene og utgravningene at der har vært drevet et ganske utstrakt jordbruk og at husdyrbruket muligens har vært det viktigste erhverv.

Det spørsmål som ganske naturlig reiser sig er om man i våre dager kan drive et tilsvarende jordbruk på Grønland. Det har vært fremholdt at klimaet har forandret sig til det ugunstigere. Dette er imidlertid historikerne ikke enige om.

Man har flere uttalelser fra folk som gjennom tidene har vært på Grønland, som går ut på at det også nu er jordbruksmuligheter.

Hans Egede uttaler i «Perlustrationen», s. 107:

«Blev ikkun først de gamle øde Jorde platzer, hvor de gamle Norske fordem have boet, igjen bosatte med Folk og Qvæg, det skulde uden Tvil give det samme fra sig, som Island og Ferøe, saasom der gives ligesaa god Græsning, som paa de Steder.»

Og videre et annet sted:

«— — saa er det dog gandske mueligt at de gamle Jorde-Platzer, hvor de Norske fordem have boet, kand bringes til sin forrige Herlighed, hvis de igen blev bosatte med Folk og Qvæg, saasom der sammesteds er allevegne meget skjønt Græs, fornemmelig fra 60. indtil 65. Gr.»

Om Godthaabfjorden sier han at der finnes «mange skjønne Platzer, hvor meget Qvæg kand fødes».

Fridtjof Nansen nevner («Nord i Taakeheimen», s. 213) at det inne i fjorden er vel så varmt som på Island, og sier



Eskimohus og god vegetasjon i Kjerulffjorden, Nordøstgrønland.

at sammen med fiske og fangst og gode beiter inne i fjordene,

«så vil en forstå at der var forholdsvis lett å berge livet . . . Gresset gror fremdeles frodig ved ruinene i Grønlands fjorder, og kunde ennu i denne dag livnære mangan gårds buskap.»

Den islandske landbruksdirektør S. Sigurdsson nevner («Beretn. og Knudgj. vedr. Styrelsen af Grønland», Nr. 5 1923) landets rike tilgang på hjelpeforstoffer (fisk. o. lign., lauv, lav, tang m. v.) og uttaler (side 114):

«Af de naturlige Betingelser for Landbrug i dette nordlige Land er Græsgangene langt de vigtigste. Her er Muligheder for at lade Faar, Geder og i mindre Udstrækning nøjsomme Racer af Hornkvæg og Heste finde Føden i de meget udstrakte Pil- og Lyngstrækninger, som er indblandet med Græsvegetation. Hvor stort et Andtal Husdyr disse kan føde i den Tid af Aaret, de er tilgængelige, er det vanskeligt uden forudgaaende speciel Undersøgelse at danne sig en begrundet Mening om. Men med islandske Forhold for Øje kan det i det mindste gøres gældende, at der i Grønland findes Græsgange,

som kan yde lige saa megen og værdifuld Græsning, som 15 000 af Islands Landbrugsbefolkning bruger nu, med andre Ord, at Grønlands nuværende samlede Folkemængde, hvad Græsningen angaar, udelukkende kan leve af Husdyrhold.»

Statskonsulent K. Hansen og Ejnar Knudsen udtaler («Beretn. og Kundgj. vedr. Styrelsen af Grønland» nr. 3 1927) at det i Godthaab og i Juliane-distriktene er «tilstrækkelig Sommergræsning selv for et stærkt udvidet Faarehold».

Det drives også idag noe jordbruk på Grønland, særlig sauavl som Styrelsen for Grønland har interessert sig for og har drevet forsøk med. I 1915 blev det oprettet en sauavlsstasjon i Julianehaab. Efter at denne sauavlsstasjon blev oprettet, økte interessen for sauavl meget sterkt, og det begynte å kjøpes dyr også fra andre enn stasjonen. Da grep imidlertid Styrelsen inn og monopoliserte alle sauavlsprodukter fra 1 april 1920. Monopolet fastsatte priser på både sauer som skulde kjøpes og på alle salgsprodukter. Det blev også foreskrevet hvem som skulde ha lov til å drive sauavl. Efter den tid er interessen naturlig nok minket igjen. (O. Bendixen: «Grønland som nybyggerland», s. 55 og 56).

I 1926 opgis sauantallet til ca. 2 000 dyr, hvorav ca. 400 tilhører stasjonen og ca. 1 600 tilhører 75 grønlendere.

Om sauavlsstasjonen opplyser S. Sigurdsson («Beretn. og Kundgj. vedr. Styrelsen af Grønland» nr. 5 1923, s. 113 o. flg.) at sauene, som vesentlig er fra Island, opnår omtrent $\frac{1}{3}$ høiere slaktevekt enn på Island, hvilket skyldes de gode beitene, og at lammene på grunn av dette og værforholdene kan bli omtrent en måned eldre om høsten enn på Island (d. v. s. at lammene slaktes så meget senere). Han nevner videre at stasjonen har et jordstykke på 3 tønner land (16,5 dekar) som dyrkes til eng, og at han anslår avlingen til å kunne bli 4 500—5 000 kg høi. Dette er større

høimengde enn man i de siste år har benyttet til 300 sauer om vintrene. Som vinterfór for sauene anvendes høi, pil, lyng, lav, tang og fisk.

Storfebestanden er i 1919 opgitt til 60 i Julianehaab-distriktet og 186 geit. Høi, fiskeavfall, pilekvist og lyng benyttes som fórn og kyrne går ute på beite fra april til sent i oktober. Men også om vinteren kan de gå ute når det er tøvær.

Der er også prøvd med dyrking av bygg og havre til grønnfór og dette har gitt et særdeles godt resultat. Statskonsulent K. Hansen opplyser («Beret. og Kundgj. vedr. Styrelsen af Grønland» nr. 3 1927) at det ved sauavlsstasjonen blev sådd 6-radet færøysk bygg den 2 juni 1925. Avlingene av grønnfór blev anslått til 50 000 kg grønnfór pr. hektar til tross for at sommeren var kald. I 1924 blev bygget modent. Han opplyser videre at forskjellige havresorter i 1926 gav fra 52 000—85 000 kg. grønnfór pr. ha. Bygg fra 44 000 til 61 000 kg., turnips 63 000—90 000 kg., røtter og kålrot 46 000 kg. Dette er på dyrket og gjødslet jord. Men som man ser er avlingene meget store. Sommeren 1924 blev igjenlagt et areal med engrevhale som gav ca. 40 000 kg. gras pr. ha. Han skriver for øvrig:

«Ved Bestyrerboligen er anlagt en lille Have, hvor bl. a. Gulerødder, Majroer, Radiser, Kørvel, Salat, Spinat, Timian, forskjellige Sommerblomster m. m. trivdes fortrinlig. Det hele gav et Haandgribeligt Vidnesbyrd om, at Klimaet — selv i en kold Sommer — ikke stiller sig hindrende for Plantedyrking deroppe, og at ogsaa Jordbunden — ihvertfald paa dette Sted — naar den først er tilberedt, byder gode Betingelser for Kulturplanternes Trivsel. Sygdomme, hidhørende fra Angreb av Snyltesvampe iaktoges ikke paa nogen af de dyrkede Planter.»

Også hagebruk opplyser landbruksdirektør Sigurdsson om at det trives helt op til de nordligste kolonier. I Syd-Grønland er det lyktes godt. På friland kan det dyrkes poteter, kålrot, nepe, gulrøtter, salat, spinat, grønnkål m. v., og ved

hjelp av mistbenker kan det dyrkes de fleste almindelige hageplanter, f. eks. hodekål, blomkål, løk m. v.

Det er også prøvd med skogplanting, men uten resultat. Krattet kan dog bli nokså stort. Bjørk kan på livdestader nå en høide på 6—7 meter. Pilekrattene er dog de mest utbredte og viktigste.

Fra Godthaab-distriktet forteller forsøksleder Ejnar Knudsen («Beretn. og Kundgj. vedr. Styrelsen af Grønland» 1927, Nr. 3) at ved Itive fant han rundt ruinene en eng som viste sig å gi ca. 2 200 kg. høi pr. ha. og ved Amisuarssuk ca. 3 000 kg. høi pr. ha. og ved Pisisarfik hele 7 500 kg. høi. Disse tall er fra udyrket jord, men som har fått tilførsel av gjødsel på en eller annen måte.

Som man vil se er det ikke ubetydelige avlinger som det ved gjødsling kan skaffes på Grønland, både i det sydligere distrikt omkring 60—62—63° n. b. og ved 64—65° n. b. Ved jorddyrking og rasjonell gjødsling og behandling kan det sannsynligvis skaffes enda større avlinger.

Hovedbetingelsene for å kunne drive jordbruk er i første rekke at der er et visst minimum av varme og nedbør.

Temperaturen på Vest-Grønland er underkastet store svingninger. Vindene fra nord og øst bringer med sig kold luft, mens vindene som kommer inn fra Nord-Atlanteren er forholdsvis varm. Dertil kommer de hyppige fønvindene som fører med sig tørr, varm luft og får temperaturen til å stige meget raskt. Det finnes således mange eksempler på at temperaturen i løpet av et døgn kan stige 20—24° C. eller endog mer.

I det sydligste av Vest-Grønland er årstemperaturen over frysepunktet, men avtar forholdsvis raskt nordover, og er allerede ved Godthaab nede i \div 21°. Sommerentemperaturen ligger på + 8,6° i Ivigtut (61° n. b.).



Arktisk vidje og dvergbjerk i Kjerulffjorden, Nordøstgrønland.

De observasjoner og temperaturmålinger som foreligger viser at sommertemperaturen i det sydlige Vest-Grønland stort sett er tilfredsstillende for å frembringe en rik grasvekst. Som tidligere nevnt er vintrene ofte så milde at husdyrene for en stor del kan gå ute.

Det mangler imidlertid sikre oppgaver over temperaturen inne i fjordene, hvor det i første rekke blir tale om å drive jordbruk, men der er foretatt noen spredte målinger som viser at sommertemperaturen inne i fjordene er betydelig høyere. Ved Igaliko, innerst ved den 65 km. lange Igalikofjorden var således sommertemperaturen $3,4^{\circ}$ høyere enn ved Sagdlit som ligger like ute i skjærgården. Vintertemperaturen var $2,7^{\circ}$ lavere. («Beretn. og Kundgj. vedr. Styrelsen af Grønland» 1923, Nr 5, s. 96). Man kan således vente $2-4^{\circ}$ høyere sommertemperatur inne i fjordene enn ute ved kysten, hvor temperaturmålingene er foretatt. Tar man hensyn hertil kommer temperaturen i veksttiden opp på høide

med den man finner mange steder i Norge. Veksttiden er derimot kortere.

Nedbøren må ansees fullt tilstrekkelig til å fremme plantevekst i hele Syd-Grønland, og er nokså jevnt fordelt på hele året. I Syd-Grønland svarer nedbøren i sommermånedene nokså nær til nedbøren i Møre i de samme måneder.

På Grønland er der dog som foran nevnt en typisk og fremherskende vindretning (fønvindene), som øver betydelig innflytelse på planteveksten ved at den fører med sig varm, tørr luft som tørrer ut jorden ganske fort.

Statskonsulent K. Hansen og Ejnar Knudsen uttaler om klimaet i «Beretn. og Kundgj. vedr. Styrelsen af Grønland» 1927, Nr. 3, side 699 følgende:

«At dømme efter den naturlige Plantevækst saavel som efter Kulturplanternes Trivsel i de spredt forekommende dyrkede Arealer (Smaahaver og «Indmarker») i de af os bereiste Omraader¹ skjønnes det ikke, at *Temperaturforholdene* noget Sted lægger avgørende Hindringer i Vejen for en efter Forholdene som Helhed afpasset Plantedyrkning, om der end ikke kan være Tvil om, at de stærke og bratte Temperatursvingninger, der ledsager Fønvindene i de for disse særlig udsatte Egne, sætter deres Præg på Vegetationen».

Jordbunnen. Grønland er et fjell-land. Egentlige slette-landskaper finnes ikke i større utstrekning. Den jorden som man kan vente kan frembringe plantevekst, ligger i dalbunnene og opefter liene. Det er vesentlig sand-, grus- og morenejord med meget stein og av liten dybde. Det er også noe forvittringsjord og myrer, men myrene er ikke store og jorden er lite omdannet, så det er mest torv, da de organiske rester i jorden råtner meget sent. Jorden er derfor næsten overalt forholdsvis rik på organiske emner og har derfor også et stort innhold av kvelstoff.

Den islandske landbruksdirektør S. Sigrdsson, statskonsulent K. Hansen og forsøksleder Ejnar Knudsen har uttatt jordprøver som er undersøkt kjemisk («Beretn. og Kundgj.

¹ Julianhaab- og Godthaab-distriktene.

vedr. Styrelsen af Grønland», 1923, Nr. 5 og 1927, Nr. 3 henholdsvis side 92 og 700 og flg.)

Det er ganske påfaldende hvor rik jorden er på plantenæringsstoffer, særlig gjelder dette kvelstoff og fosforsyre.

K. Hansen og Ejnar Knudsen udtaler om jorden:

«For saa vidt som en Jordbunds Frugtbarhed lader sig bedømme efter Indholdet af Plantenæringsstoffer og i det hele paa Grundlag af kemisk Analyse, maa største Delen af de Arealer, som det foreliggende Materiale repræsenterer, betegnes som frugtbare, delvis endog meget frugtbare.»



Sopp. Nordøstgrønland.

Planteveksten. Betingelsene for plantevekst er paa grunn av landets beliggenhet og beskaffenhet meget vekslende. Den frodigste plantevekst finnes lengst i syd og inne i fjordene og avtar ut mot kysten og nordover.

Der er i alt funnet ca. 400 forskjellige plantearter på Grønland, hvorav ca. 50 synes å være kommet til Vest-Grønland med de gamle innflyttere.

Krattet er forholdsvis meget utbredt, og på lunere steder inne i fjordene kan det nå en ikke ubetydelig høide. I krattet er pil (*Salix glauca*) mest utbredt, og regnes for Grønlands viktigste fórplante. Den almindeligste høide er et par meter, sjeldnere 6—7 m. Blad og unge kvister er et fortrinlig fór. Bjørk (*Betula odorata*) finnes på noe tørrere steder og gir også et bra fór. Dessuten finnes raun (*Sorbus americana*).

Ut mot kysten og på høiere liggende steder finnes dessuten i meget stor utstrekning dvergbjørk (*Betula glandulosa* og *Betula nana*), gråpil, *Empetrum nigrum* m. v.

Av grasvekster og andre planter av betydning for beite og slått skal nevnes fjelltimotei (*Pleum alpinum*), flere hvein- og rapparter, rødsvingel (*Festuca rubra*), smylebunke (*Aira flexuosa*), gulaks (*Anthoxanthum odoratum*) kun i Julianehaab, en rørhveinart (*Calamagrostis phragmitiodes*), musevikke (*Vicia cracca*), dessuten flere carexarter m. v. Det finnes også en rekke blomsterplanter, som dog er uten nevneverdig betydning som beitegras.

Ved siden av de her nevnte planter, som alle har betydning for jordbruket, nevnes tang, lyng, islandsk lav og rensdyrmose, som alle finnes i større mengder og er godt anvendelige som fôr. S. Sigurdsson har fått undersøkt kjemisk en hel rekke planter fra Grønland. («Beretninger og Kundgjørelser» 1923 nr. 5, side 125). Disse analyser viser at disse planter har stor fôrverdi og står fullt på høide med de tilsvarende planter som brukes som fôr i Norge.

Det er dessuten rikelig tilgang på fisk og fiskeavfall som er et fortrinlig tilskuddsfôr. Særlig nevnes en liten fisk, lodde (Angmagsatter), som efter Sigurdssons analyser er et meget godt eggehvitefôrstoff, idet det inneholder 57,5 pct. råprotein, 12 pct. råfett, 2 pct. kvelstoffrie ekstraktstoffer, 8 pct. aske og 21 pct. vann.

Vegetasjonen er i det hele meget frodig inne i dalene og ved fjordene, særlig i Syd-Grønland. Fra Tasermiutfjorden f. eks. forteller O. Bendixen («Grønland som nybyggerland» s. 77 og 78), at det vokser et kratt hvor bjørken er ca. 7 høi. Dalskråningene er bevokset med en overordentlig frodig blanding av bjørk, pil m. v. med gras og andre planter innimellem. Slik er det langs hele fjorden innover (ca. 30 km.) og i de brede sidedaler og opover dal-sidene til 400—500 meters høide:

«Her findes med andre Ord saa vældige Arealer med tæt frodig Bevoksning, at de kan afgive Sommergræsning til Tusinder af Faar og Geder. Og kunde Husdyrholdet paa den her nævnte Strækning af Tasermiutfjorden i det hele og store baseres paa Vintergræsning eller delvis Vinterfodring med de naturligt forekommende Fodermidler, Pil, Mos, Lyng, Tang, samt Angmagsatter, vilde Mulighederne være ret ubegrænsede.»

Dette er muligens en av de frodigste daler, men det findes flere daler i Syd-Grønland som fra naturens side byr gode vilkår for husdyrhold.

Som resultat av sine undersøkelser opsummerer O. Bendixen som har vært inspektør på Grønland i mange år:

«Resultatet af Undersøgelsen viser saaledes, at der paa de fleste Steder af de undersøgte Strækninger er Mulighed for Landbrug efter islandsk Mønster. Det er ganske vist de bedste Steder, der har været Genstand for Undersøgelse, men dels findes der mægtige Omraader i Syddistriktet som Ekspeditonen ikke havde Lejlighed til at iagttage, dels har man i Norddistriktet større Strækninger, hvor Betingelserne er langt bedre end i de sydlige Egne.

Sommergræsningen er overalt, særlig udenfor Kystegnene, saa rigelig, at der er Føde nok til Tusinder af Faar og et ikke helt ringe Antal Kreaturer. Faarene vil under ikke alt for ugunstige Vejrforhold mange Steder kunne nøjes med Vintergræsning, støttet alene paa Indsamling af Landets naturlige Fodermidler, men da fremtidigt Husdyrhold bør drives under rationelle Former, vil det være paa-krævet at fremskaffe det nødvendige Vinterfoder ved Opdyrkning af Jord.

Vejrforholdene vil ikke lægge Hindringer i Vejen for Planteavl. Jordbunden er vel tilsyneladende af mindre god Beskaffenhed og Muldlaget, hvor dette findes, har sjælden en Tykkelse af over 12—15 cm. Men der findes dog adskillige om end spredt liggende Pletter med dyrkbar Jord, af Størrelse fra nogle faa til 50, 100 à 150 ha.

De brugelige Arealer er Kær, Moser, Skraaninger, hvor det ned-sivende Vand har dannet Tørvelag, delvis Smeltevandsaflejringer og enkelte tørre Grus- og Sandjorder.»

Om mulighetene for å la dyrene beite ute hele året sier han videre:

«Det er endelig den Mulighed at lade, om ikke Hornkvæget, saa dog i alt Fald Faarene gaa ude hele Vinteren. At dette kan lade sig gjøre, er udenfor al Tvivl, og Risikoen herved er vistnok mindre end paa Island, thi dels medfører det urolige, grønlandske Klima, at Sneen efter stærkt Snefald hurtigt fyker bort, saaledes at Faarene paa vindaabne Steder kan bjerge Føden, dels bidrager de varme Føhnvinde til, at Sneen periodevis nu og da helt eller delvis forsvinder.»

Vest-Grønlands isfrie areal mellem Jacobshavn og Lindowfjorden opgis i dansk «Geografisk Tidsskrift» 1928 til 83700 km². Kyststrekningen på hele Vest-Grønland opgis i «Danmarks stat. Meddelelse. Folketællingen i Grønland den 1. Oktober 1930» til 1500 km., og på denne strekning er 166 boplasser med i alt 15744 innbyggere. Næsten hele denne folkemengde bor ute ved kysten og lever av fangst og fiske. Kun 3,2 pct. av befolkningen er beskjeftiget som feeiere og dagleiere.

Det største antall fe- eller saueiere bor ute ved kysten med sine dyr, og det klages over at det er vanskelig å finne tilstrekkelig vinterfór til dyrene. At ikke alle er enige i dette, fremgår av en uttalelse av Morten P. Porsild i en diskusjon i «Det Grønlandske Selskabs Aarskrift» 1919 s. 47. Efter at han har gjennomgått forskjellige forhold ved sauavlennu, uttaler han:

«Kom her en Praktiker, der var nødt til at leve af Faarene i Stedet for at administrere dem, vilde han snart finde ind i Fjordene til gode Græsgange.»

Danskene regner med små arealer som kan dyrkes. Men det går dog tydelig frem av beretningene at de dermed mener jord som lett kan pløies og harves. Fra Norge vet vi imidlertid at også meget steinfull og grunn jord kan dyrkes med fordel, og dette skulde være tilfellet på Grønland i ennu høiere grad, da jorden der er så næringsrik. Ved overflatedyrking (rydning for busker og stein, grøfting og gjødsling) kan det skaffes store arealer slåtteland eller beite (kulturbeite). Likeledes kan antallet av nyttbare

planter utvides betraktelig ved innførsel av hårdføre kulturplanter fra andre nordlige egne. Vi vet også at grasavlingene på Grønland står fullt på høide med avlingene i Norge. Når man så legger hertil de store muligheter det er for å samle lauv, lav, tang m. v. til tilskuddsfór om vinteren og landets rike tilgang av fórstoffer (kraftfór) fra fiskeriene, er det utvilsomt at en ganske stor



Polemonium. Nordøstgrønland.

folkemengde kan ernære sig på Grønland utelukkende av jordbruk og husdyrbruk. Man må dog vokte sig vel for å ødelegge krattskogene. Man har tydelige eksempler fra Island på at ødeleggelsen av skogen hadde tilbakegang i jordbruket til følge. Krattet gir god livd for gras og dyr, og brensel for befolkningen.

Hvor store de for jordbruk og husdyrbruk anvendbare arealer er, har man ingen opgaver over, likesom det mangler opgaver over det areal som har plantevekst i det hele. En beregning over hvor mange mennesker det kan leve av jordbruk, nærmere bestemt fedrift, på Grønland vil således hvile på et meget usikkert grunnlag, da arealet må tas efter skjønn.

I 1921 blev det nedsatt et dansk utvalg til å drøfte Grønlands anliggender, og side 100 i utvalgets redegjørelse (Betænkning afgivet af det i Desember Maaned 1920 nedsatte Udvalg til Drøftelse af de Grønlandske Anliggender, Kjøbenhavn 1921) har herr P. Porsild en særbetenkning, hvorav hitsettes:

«I det isfrie Vest-Grønland kan det med Fordel holdes Faar, saa langt Hundehold ikke kommer i Vejen derfor. Arealet af hertil brugeligt Land er mindst 1000 Kvadratmile, og der kan paa det i det mindste ernæres $\frac{1}{2}$ Million Faar, naar der til Vinterfodringen af dem anlægges Hjemmemarker, hvilket Naturforholdene i Omraadet overalt muliggjør.»

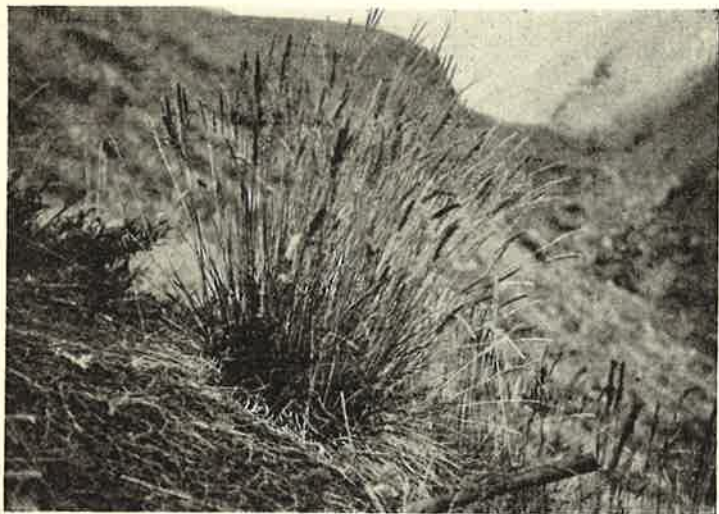
Grønland er som før nevnt et fjell- og fjordland, og det kan terrengmessig best sammenlignes med vestkysten i Norge. Tar man Sogn og Fjordane som det mest typiske vestlandsfylke, finner man følgende procentvise fordeling av arealet efter jordbrukstelingen i 1929: Dyrket jord ca. 1,24 pct., naturlig eng ca. 1,42 pct., utslåtter 0,34 pct., beiter ca. 5,0 pct., lauvskog ca. 8,0 pct., barskog ca. 4,0 pct. og annen mark (snaufjell, lyng og mose- og lavheier) ca. 80,0 pct. Til de opgitte arealer beite kommer beite på fjellet. Beitearealet ligger ellers for en stor del i skogen, særlig i lauvskogen, så annen mark i grunnen er noe større procentvis enn her opgitt.

For Grønland bør man for å være på den sikre siden regne med lavere tall. Forsiktig regnet skulde omkring 900 000 hektar ansees skikket til høstning, enten ved slått eller beite. Av dette må også et ikke ubetydelig areal ansees skikket for kultivering.

Som foran nevnt kan det selv på Grønland regnes med betydelige avlinger. Den samlede fórmengde anslæes derfor til ca. 225 mill. fórenheter. Til dette kommer store mengder lauv, lav, lyng m. v. og tilskuddsfór fra fiskeriene som anslagsvis settes til ca. 50 mill. f. e. Den samlede fórmengde skulde da bli ca. 275 mill. f. e.

Regnes videre med ca. 400 f. e. som rikelig fór til en sau pr. år, kan det på den ovenfor nevnte fórmengde holdes ca. 690 000 voksne sauer med minst like mange lam.

Hvor stor besetning en familie på Grønland må ha for å leve herav, kan ikke sees oplyst, men det foreligger dog noen holdepunkter. De lærlinger som har vært ved sau-



Calamagrostis i Kjerulffjorden, Nordøstgrønland.

avlsstasjonen i Julianehaab får «et snes» sauer til starten. Bestyreren hr. Lindemand Walsøe regner (O. Bendixen: «Grønland som nybyggerland» s. 57) en saubesetning på ca. 50 dyr og derover for stor. Om familien skal leve bare av dette, når det er 100 dyr opplyses ikke, men med den midtstore besetning regner han med at eieren «har rigelig Tid til at fiske og drive Jagt, og han kan endog efter Klippetiden da Faarene passer sig selv, tage ud paa Fangstpladsen».

Efter Norges Statistikk klarer en norsk bondefamilie på 5—6 personer sig i de norske fjellbygder som ikke har korn dyrkning eller skog, med rundt regnet 8—9 kyr lag (storfe + de andre husdyr omregnet til kyr). I jordbruksbygdene i Troms 7—9 kyr lag og i Finnmarken 5 kyr lag. Efter forholdet mellem kyr og sauer svarer dette til 64—72 sauer i fjellbygdene, 56—72 i Troms og 40 i Finnmark. Ved fastsettelse av utmålingen i Finnmark i det 18. århundre kan

det til sammenligning nevnes at hver bureiser skulde få utmålt jord til 4 kyr eller 4×8 sauer.

De tall som er nevnt fra Grønland, er således store i forhold til hvad norske bønder må klare sig med. Adgangen til jakt og fangst må ansees å være bedre på Grønland enn f. eks. i en norsk fjellbygd. Efter en opgave som Lindemand Walsøe har gitt i «Grønlands Selskabs Aarskrift 1918», s. 44, vil en grønlender som eier 50 sauer ha en inntekt på ca. 200 kroner. Men det fremgår av regnestykket at prisene på ull og kjøtt er meget lave.

Regnes 75 voksne sauer, antas en familie på 5—6 personer å kunne klare sig på Grønland når han har rikelig adgang til fangst og fiske og kan dyrke poteter, nepe, grønnsaker m. v. til støtte. Den samlede folkemengde som efter dette skulde kunne leve av husdyrbruk på Grønland blir vel 9 000 familier med ca. 46 000 om man regner 5 personer i hver familie.

Det kan selvsagt gjøres mange innvendinger mot en sådan beregning, da den har et for løst grunnlag å bygge på. Det kan og innvendes at den nuværende eskimoiske befolkning ikke er skikket til å drive et såpass utviklet jordbruk. Og det er sikkert rett. Skal jordbruket lykkes på Grønland, forutsetter det for det første full næringsfrihet, og for det annet en jordbrukende befolkning som er helt fortrolig med å drive jordbruk under vanskelige forhold og som kan klare sig med små midler. Den må dessuten få en kraftig støtte så vel av teknisk art, som ved forsøk, skoler m. v.

A. Lidtveit.

DE FOSSILE PLANTER PÅ SVALBARD

AV OVE ARBO HØEG

Paleontologenes fortvilelse er Spitsbergenepler. Disse fruktene som folk tar med der oppe fra kan ha fullkomne former, — som epler, appelsiner, bananer, og slår en dem i to kan en ofte få se kjerner inne i dem, båtene i appelsinene o. s. v. Jo mere «naturtro» de er jo verre er det å få fortalt Eiermannen at disse tingene ikke har og aldri har hatt noe å gjøre med frukter. Det er boller som danner sig inne i lerjærnsten ved en uorganisk utfellingsprocess, og tilfeldigvis tar de ofte former som kan få ganske forbløffende likhet med frukter. De finnes særlig i lagene på sydsiden av Isfjorden.

Men der er nok av andre, virkelige plantefossiler der, — få andre områder i verden kan opvise en slik rikdom og en slik avveksling. Det henger sammen med landets geologiske bygning: Så å si alle geologiske formasjoner er representert der oppe; fra de eldste forsteningsførende lag og op til den siste av de store perioder i jordens historie er der en nesten ubrutt serie, og mange steder er der en stor fossilrikdom.

For snart hundre år siden, i 1838, kom de første plantefossiler hjem med en videnskapelig ekspedisjon (franskmannen Gaimard); i 1861 og følgende år samlet svensker der oppe, og i 1868 kom en svensk ekspedisjon tilbake med ikke mindre enn 1700 eksemplarer. Siden har det fort-



En av de eldste kjente landplanter, med sporehus. Fra devonformasjonen ved Klaas Billen Bay. — Forstørret 3 ganger.

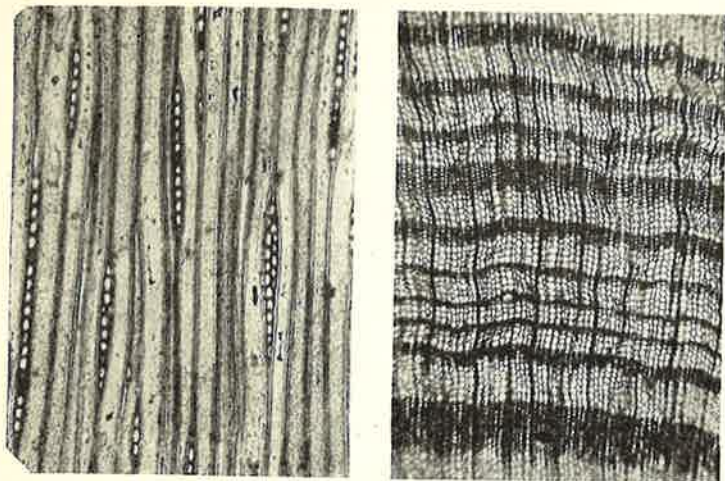
satt i samme stil, og det er anselige mengder av Spitsbergens fjell som på denne måte er blitt ført sydover i årenes løp.

Ingen slags jakt kan være mere spennende enn fossiljakten. Hver sten man tar op kan inneholde noe nytt, hvert hammerslag kan bringe for dagen nettop det en behøver for å kunne rekonstruere et vesen som levde for millioner av år siden. Ja visst kan det bli slitsomt når sekken er full, og veien lang, og uren bratt og løs; men

ingen sekk er tyngre enn den tomme.

En vanlig feil som blir gjort av folk som ikke nettop selv er spesialister er at de ikke pakker godt nok. På professor Th. Vogts ekspedisjon 1928 hadde vi med noe slikt som 160 kg gamle aviser, og selvom jeg ikke nettop kan påstå at alt gikk med til fossilpakking, så viser det iallfall hvor viktig emballasjen er.

Hjemme i laboratoriene begynner et langt og møisommelig arbeide. Sandkorn på sandkorn må fjernes med nåler og små meisler for å få fossilet helt avdekket, og kjemiske metoder må prøves, om der skulde være noen anatomisk struktur igjen. Fra den tid da stenen blev bunnfelt som løs sand eller bløt gjørme har planteresten ligget der inne.



Mikrofotografier av veden av et bartre som levde på Spitsbergen i tertiærtiden. -- Forstørret 75 og 30 ganger.

Langsamt blev den forkullet, og ofte gikk alt organisk stoff tapt, så at der bare blev et tomrum og et avtrykk igjen på skiferflatene; men undertiden er de mere motstandsdyktige deler tilbake, og dem kan en behandle med kjemiske hjelpemidler, så at de fineste cellestrukturer atter blir synlige, — for ikke å tale om trestammer som er blitt forkislet, så en kan lage slipesnitt av dem og se hver detalj i vedens bygning.

Plantefossilene på Spitsbergen har interesse på mange måter: Rent botanisk, fordi de øker vårt kjennskap til mange eiendommelige utdøde former, og geologisk, fordi de gir oss holdepunkter til å bestemme den relative alder av mange av de avsetninger som fjellene der består av; men det som kanskje er det mest verdifulle, og som har de videste konsekvenser, er de opplysninger som de gir om klimaet der oppe, og i det hele tatt om klimaets endringer på jorden op gjennom tidene.

Vi behøver ikke gå lenger tilbake enn til den siste av de store geologiske perioder, tertiærtiden. Ved hjelp av beregninger basert på radioaktive prosesser mener man nu å kunne anslå at den begynte for henimot 70 millioner år siden, og den sluttet da kvartærtiden kom med sine nedisninger.

Fra tertiærtiden har man store avsetninger på Spitsbergen, særlig fra Isfjorden og mot syd og sydøst, og i disse avsetninger finnes de kullag som uten sammenligning er de viktigste på Svalbard, og som på sine steder danner lag på inntil et par meters mektighet. Kullene er blitt til i utstrakte ferskvannssumper. De planterester som dannet dem er oftest sterkt omvandlet og ugjenkjennelige inne i kullene selv; men den samtidige vegetasjon får man rikelig opplysning om gjennom de talløse bladavtrykk som finnes i sandsten og skifer over og under kullagene, og som der bør finnes prøver av i enhver turists koffert, om hans Svalbardtur skal ha vært vellykket. Særlig rikt er det i Norden-skiölds Berg innenfor Advent Bay; derfra tar breen dem med nedover, så at de kan samles i mengder på moréne.

De kolossale samlinger som efter hvert er kommet hjem til museene venter enda på sin revisjon efter moderne metoder; men adskillig vet vi da om dem, og mange merkelige problemer dukker op.

Der har vært en rik vekst av løvtrær og bartrær. Skogene må ha vært yppige og avvekslende, med et påfallende stort antall av treslag; man kjenner snesevis av arter av løvtrær, og dessuten slike bartrær som den amerikanske sumpcypress o. l. I det hele tatt må der ha vært en vegetasjon som nærmest kan sammenlignes med skogene i det indre Kina idag eller i deler av Nord-Amerika. Palmer har man ikke funnet rester av der oppe, heller ikke fiken, brødrøttetrær (som kjennes fra Grønland), lotusblomst o. l.; det går ikke an å kalle vegetasjonen tropisk, — nærmest sva-

rer den til den nuværende varmt tempererte. — At de fossile planter virkelig har levd på stedet eller iallfall ikke er blitt transportert langt kan man bl. a. se av at bladene er blitt så lite ødelagt, og av røttene som ofte finnes i stenen slik som de har vokset.

Når man tenker på de nuværende forhold på Spitsbergen, — jorden er frossen ned til hundrer av meter og tiner om sommeren bare i et par fots dybde, for å gi livsmulighet til en plantevekst som nok er avvekslende og vakker, men som ikke er frodigere enn den på våre høieste fjellvidder, — når en sammenligner dette med de store utdøde skoger, da må en være blasert om en ikke faller i undring. Hvordan var dette mulig?

Det er et overordentlig komplisert spørsmål, som en ikke — enda iallfall — kan gi et enkelt og konsist svar på.

At der må ha vært varmere enn nu er sikkert nok. Men om temperaturen bare var høyere behøvde ikke polens naboskap og vinternatten i sig selv å være noen hindring. Bjerke-trærne ved Hammerfest og ved Kjøllefjord lever langt inne i den arktiske sone; men enten det er lyst eller mørkt



Fossile bartrær (Taxodium) fra tertiærformasjonen, Nordenskiöld's Berg. Noget forminsket.

når de har sin vinterdvale er dem formodentlig likegyldig, og når sommeren kommer får de sol og lys nok. Man har altså ikke lov til uten videre å si at Spitsbergen i tertiærtiden må ha ligget så og så mange breddegrader lengere fra polen. — En økning av solstråleintensiteten, en endring av jordbanens ekscentrisitet og av jordaksens helling kan føre til at landet, der det nu ligger, får langt større sommervarme. I virkeligheten *vet* vi at disse faktorer varierer, og hvis samtlige variasjoner i en viss tid går i samme retning og øker hverandres virkning, kan det føre til store resultater.

Men Spitsbergen kan ikke bedømmes alene. Fra Island, Grønland, Ellesmereland, Mackensie River og de Nysibiriske Øer kjenner vi rester av omtrent samtidig skogsvegetasjon, og likeledes fra mange andre steder på den nordlige halvkule. Det er et påfallende trekk at mens Europas tertiær kan opvise virkelig tropiske former, bl. a. palmer, så er der i store deler av Asien ned til minst like sydlige breddegrader bare kjent slike som hører til de tempererte trakter.

Teorien om at jordaksen flytter på sig, så polen skifter plass, søker støtte i de arktiske tertiærfloraer. Men vanskeligheten ligger i å finne ledig plass til polen mellom alle de områder med mere eller mindre rik og noenlunde samtidig tertiærvegetasjon som etter hvert blir opdaget; man konstruerer nok op baner som polen kan tenkes å ha flyttet sig over, men de blir livlig bestridt av andre meningsberettigede. Andre søker forklaringen i Wegeners kontinentforskyvningsteori og de tillegg som den etter hvert har fått, — flyter kontinenter og øer omkring lik isflak? Teorien forklarer et stort antall geologiske og geografiske fenomener på en elegant måte; men den støter også på diverse vanskeligheter, bl. a. av geofysisk art, og man kvier sig i det lengste for å godta den.

Ove Arbo Høeg.

NYTT NORSK LAND I ANTARKTIS



Fru Ingrid Christensen.

i februar til $67^{\circ} 37'$ syd og $80^{\circ} 35'$ øst og fikk en sydvestgående barriere i sikte. Efter hvert som man rykket videre sydover, viste ekkoloddet stadig grunnere vann. Den 20. februar blev en av livbåtene satt på vannet — kaptein Mikkelsen, hans frue og 7 mann gikk i båten og rodde og seilte til det nye land, som fikk navnet Ingrid Christensen Land. Fru konsul Lars Christensen har som kjent deltatt i to ekspedisjoner sydpå med sin mann. Efter en frisk seilas mellom isfjell og over grunt vann, gikk man i land i en liten bukt mellom to åsrabber. Flagget blev heist av fru Caroline Mikkelsen og talen holdt hennes mann. Der blev

Foruten alle de nyopdagelser våre fangstfolk har gjort sydpå fra den første tid de virket i Antarktis, har konsul Lars *Christensen*s forskjellige ekspedisjoner fjernet en hel del hvite flekker fra kartene over Sydpollandet. Senest i våres gjorde fangstskipper Klarius *Mikkelsen* en viktig landopdagelse. Ombord i tankskipet «Thorshavn» gikk man



Fra Ingrid Christensen land.

inntatt et «festmåltid» — kaffe og smørbrød. Depot med proviant blev nedlagt ved en opbygget steinvarde på $68^{\circ} 29'$ syd og $78^{\circ} 36'$ øst. På det sydligste punkt som blev observert, $69^{\circ} 49'$ syd og $73^{\circ} 50'$ øst, fant man et 250 meter høit fjell som blev døpt Caroline Mikkelsens fjell. Av nytt land blev der seilt langsmed og iaktatt ca. 275 naut. mil kyststrekning, hvorav ca. 65 n. mil bart, sne- og isfritt land.

POLAR-ÅRBOKEN 1933

UDGIVET AF NORSK POLARKLUBB,
GYLDENDAL NORSK FORLAG



Peter Freuchen.

Den velkjente danske polarfarer og skribent Peter Freuchen, leverte — sist Norsk Polarklubb gav ut sin årbok — nedenstående anmeldelse til «Politiken», hvor han er medarbeider på polarområdet. Anmeldelsen blev ikke inntatt.

At Norge har Interesser nord ud, og langt syd ud, vides af ethvert læsende Menneske paa Jorden. Vi Danske fik at føle, at deres Expansionstrang kunne medføre Vanskeligheder, naar man staar dem i Vejen. Men naar Kampens Tummel har

lagt sig, og rolig Eftertanke kommer til Magt igen, saa har vi Danske i vor Strid med Norge kun haft Styrkelse for os selv i vore arktiske Interesser.

Men iøvrigt har man faaet et tydeligt Indblik i hvordan Nordmanden er, hvor sejt hans Tro paa de arktiske Kilders stadige Væld. Skuffelse paa Skuffelse har Nordmanden mødt deroppe, Slid som ikke kan beskrives, langt mindre forstaas. Tradition, næsten Instinkt, fører Norges Sønner ud i den hvide Ørken.

Der blev i 1932 i Oslo stiftet en *Norsk Polarklub*. Saa langt tilbage som den klassiske, første Fram-færd leverede Medlemmer til Klubben. Nu iaar (1933) udgives en Aarbog, et anseligt, smukt illustreret Skrift, som vi ikke har Magen til noget andet Steds paa Jorden.

Odd Arnesen er Redaktør, et Navn, der borger for Kundskab til hvad der drejer sig om. En broget Samling Artikler viser bedst, at der er meget i den arktiske Verden som interesserer. Alle er det Experter, man har faaet til at skrive i Aarbogen, og denne er af meget høj Værdi. Her faar man bedst Oversigt over, hvor langt man er naaet i økonomisk Udnyttelse og teknisk Rejsetrafik i Polaregnene.

Maatte denne Bog blive fulgt af mange andre! Jeg forudsiger, at ti Aars Polaraarbøger af samme Standard som den første vilde være uvurdelig i sin Art, vilde blive en Kildeskrift som aldrig anet.

Jeg skal ikke gaa ind paa hver en af Bidragene. Kun har jeg fundet een Artikel over alle andre, — hvis man vil kalde den saadan.

Det er *Arne Olsens* Dagbog, funnet i en Hytte ved Kap Boheman, den 9. Juni 1926. Aldrig har jeg truffet noget saa dybt menneskeligt som denne Journal ført af en døende Mand i Ødemarken. En Mand der omkom af Skørbug medens han laa paa Fangst Vinteren over paa Spitzbergen. Resignation bringer ham til at finde sig i sin ubønhørlige Skæbne. Hver Dag begynder han, «at det slet ikke er saa værst, ja alt vel paa Terjebo, Klokken syv, Aften.»

For mig rager denne Dagbog højt op i Rækken af alt hvad der er bleven skrevet fra Polarlandene.

Hvis *Norsk Polarklubbs* *Årbok* har mange saadanne Kilder at øse af, bør den størst mulige Udbredelse sikres den.

Vi venter paa en lang Række lignende Bøger, og jeg venter dem med Længsel og Spænding.

Peter Freuchen.

HVILKE OPGAVER ER DE VIKTIGSTE FOR NORGE I ARKTIS OG ANTARKTIS?

«POLAR-ÅRBOKEN 1935»
INTERVJUER KLUBBENS MEDLEMMER

— Etter vår innsats i polarforskningen og etter vårt lands beliggenhet er et jevnt forskningsarbeide av våre viktigste opgaver i Arktis og Antarktis. I Antarktis først og fremst en begrensning og regulering av hvalfangsten.

Gunnar Isachsen.

Å knytte polarregionenes ressurser mere og mere målbevisst til vårt næringsliv, og tro mot våre store tradisjoner, med ære vise verden vårt flagg i disse egner, på fangst som på forskerferder.

Hans S. Jelstrup.

— I sin almindelighet:

Å stoppe det nasjonale forfall i ishavspolitikken. Å tilbakeerobre tapte verdier ved målbevisst og planmessig arbeide ledet av fagfolk.

I særdeleshet: Bygging av isbrytere. Oljeutvinning av Svalbard-kull.

Leif Rabben.

Nu som før: fangst og forskning. I Nordishavet: isbryter, i Sydishavene: arbeidet for en internasjonal hvalfangstlov og gjenkjøp av aksjer i engelsk-norske hvalsel-skaper. I nord og syd: motstand mot sektorprinsippet.

Hans Bogen.

— Utenrikspolitisk sikre våre næringsinteresser. Til gagn for alle utvide forskningen.

Herman Jacobsen.

— Opgavene er så mange at de ikke får plass på 2 linjer, men de kan alle samles innenfor kravet om: at så vel i nord som syd må vi holde på vår rett, og hevde våre rettigheter.

H. Merckoll.

I *Arktis*: Fortsatt utbygging og sikring av vår bergverksdrift på Svalbard.

I *Antarktis*: Bevarelsen av hvalfangsten som stabil norsk bedrift.

Gunnar Horn.

— Oplodning av farvannet øst og nord for Bjørnøya inn til ca. 32° lengde øst for Gr.

Oplodning omkring syd- og vestsiden av Grønland.

Sverre Røvig.

— Fortsettelse av praktisk og videnskapelig virksomhet, samt målbevisst ivaretagelse av Norges rettigheter og krav.

Olav Mosby.

— Økonomisk utnyttelse av traktenes verdier og parallelt dermed praktisk og videnskapelig forskning.

S. Scott-Hansen.

— I *Arktis*: Isbrytere til hjelp for våre fangstfolk og understøttelse av våre interesser på Svalbard.

I *Antarktis*: Oprettholdelse av hvalbestanden samt å bringe de av Norge opdagede nye land inn under norsk overhøihet.

Hj. Riiser-Larsen.

— Nyopdagelser og kartlegging av land samt opnåelse av internasjonal anerkjennelse av våre interesseområder.

Gunnar Aasgaard.

— En kraftig isbryter for Svalbardfarvannene og fangstflåten i øst- og vestisen — den må hete Roald Amundsen.

Offisiell anerkjennelse av de av nordmenn opdagede landområder i Antarktis — til støtte for vår hvalfangst.

Gunnar Wefring.

— Revisjon av Svalbard-traktaten av 9 februar 1920 slik at Norge får full og uhindret adgang til å bestemme over Svalbard og utlendingenes plagsomme særrettigheter avskaffes.

Erik Håvie.

— Norges viktigste opgaver i Arktis og Antarktis er å sikre norsk næringsliv de fordeler det har krav på etter det pionérarbeide nordmenn gjennom århundrer har utført i disse egne.

Sigurd Skavn.

— Å beskytte og hevde vår rett til det som vi ved våre forskere og fangstfolk har annektert og underlagt oss.

O. Whist.

— Fortsatt oseanografisk utforskning av ishavene, i første rekke videreføring av de hydrografiske arbeider og fiskeriundersøkelser som er den første betingelse for en økning av vår fangst- og fiskerbefolknings erhvervsmuligheter i disse strøk.

E. Kjær.

— For Arktis: Anskaffelse av isbryter.

For Antarktis: Hvalbestandens bevarelse.

Adolf Hoel.

— Det er våre videnskapelige, økonomiske og nasjonale interesser som må varetas for å hevde våre interesser i Arktis og Antarktis.

Trygve Guldberg.

— Ved effektive statsinngrep å bevare og styrke våre næringsinteresser.

Motto: Fellesinteressen — nasjonalinteressen — foran personinteressen.

Sverke Baldersheim.

— I Arktis: Anskaffelse av en kraftig isbryter til bruk for Svalbard. I Antarktis effektiv regulering av hvalfangsten.

J. Giæver-Krogh.

— Større kullutvinning på Svalbard, og stor isbryter for å forlenge skibningen.

Sig. Foss.

— I en overskuelig fremtid å få kartlagt landet og hydrografert farvannet innen våre interesseområder. Midlene har man i luftfotogrammetrien og ekkoloddet.

Bernhard Luncke.

— Å utnytte de særlige forutsetninger nordmenn har for virksomhet i polarstrøkene ved 1. praktisk næringsdrift, 2. forskningsarbeide.

Olaf Holtedahl.

— Å hevde territorium likeoverfor Russland og England. Å utføre mest mulig forskningsarbeid på land og sjø, til gagn for fangst og fiske og for å tilfredsstille nasjonens ideelle virkestrang.

Å beskytte naturen (f. eks. hvalene, renen) av praktiske og ideelle grunner.

Oscar Sund.

— Å få et stormrikt fond, som uten knussel kan make de videnskapelige oppgavene i Arktis og Antarktis, oppgaver som vil være til gagn for næringslivet og derigjennom for oss alle.

Kortbølgesenderen som skal sette «det flytende Norge» i nord og syd og på alle verdenshav i forbindelse med «det faste Norge».

Polar-Årbokens redaktør.

— Ved *utforskning* å nyttiggjøre oss rikdommene i havet og på land mest mulig rasjonelt. Og inndra under kronen de i Antarktis for Norge opdagede land.

J. K. Eggvin.

— Av de mange viktige oppgaver vil jeg nevne den som for mig ligger nærmest, *telefonforbindelsen* med Svalbard.

Frithjof Bathen.

— At Norge får beholde det nye land som nordmenn brøiter sig frem til i Arktis og Antarktis.

K. B. Olsen.

— *I Arktis:* En isbryter så sterk at den går Isfjorden midtvinters.

I Antarktis: En landstrime — fotfeste.

P. Ristvedt.

— For begge: Først og fremst grundige videnskapelige og praktiske undersøkelser av mulighetene for landsdelenes mest hensiktsmessige utnyttelse.

I. Asvall.

— Turisthotell i Kongsfjorden.

Dagfinn Steinskog.

— At vi snart må få offentlig telefonforbindelse (kortbølge) først og fremst til Svalbard og derefter til våre øvrige kolonisamfund.

Brynjubø Fauske.

— Målbevisst arbeide på å utforske og derigjennem sikre land under norsk flagg i nord og syd, så kommer de andre oppgaver av sig selv.

Sigurd Westby.

— Videre gransking av det enno rike arktiske og antarktiske dyreliv og planteliv som vel snart kann trengja noko hegning og hegding.

Johannes Lid.

— Utvid vårt kullkammer på Svalbard, og skaff der-ved arbeide for ledige hender.

A. Mikkelsen.

— En sund basis for sel- og hvalfangsten — gode fangst-havner.

Albert Andersen.

— Norge må snarest bygge en isbryter for Svalbard, bygge et opsynsskib for Grønland og skaffe sig suverenitet over mest mulig land i Antarktis.

Per Wendelbo.

— Vennskapelig forståelse med Danmark om Øst-Grønland; internasjonal forståelse av Frans Josefs Land som et «Alle-manns-land», den eneste *noitrale* mellemstasjon i luft-

linjen Storbritannia—Japan, hvor Norge har de samme rettigheter som russerne idag har på Spitsbergen.

Carl S. Sæther.

— Full og hel suverenitet over norsk land i nord og syd.

Fortsatt og utvidet utforskning av land og hav — gjerne luften med — i forbindelse med en forsiktig og våken realpolitikk.

Fast flyvestasjon på Svalbard og en kraftig isbryter naturligvis.

Fast radioforbindelse også med Antarktis hele året.

Widding Danielsen.



HVAD SOM HENDTE I POLARVERDENEN 1934—35



SVALBARDS BEFOLKNING. Ved slutten av 1934 var Svalbards befolkning som følger:

Statsfunksjonærer, innbefattet husstand	9
Longyearbyen	551
Fangstfolk	34
Barentsburg	1474
Grumantbyen	347
	----- 1821

	2415

Sesongen 1933—34 hadde Svalbard ialt 2076 innbyggere.

NY SYSSELMANN FOR SVALBARD. I statsråd den 23. august blev statsgeolog Wolmer Marlow utnevnt til sysselmann for Svalbard. Det var i alt 13 ansøkere til stillingen. Hr. Marlow har vært kst. sysselmann tidligere, nemlig fra høsten 1932 til våren 1933.

LIGNINGSRÅD FOR SVALBARD. Som medlemmer av ligningsrådet for Svalbard for årene 1934—37 er opnevnt: Ligningssjef *C. Lund*, gullsmed *M. Nilssen* og bergmester *C. C. Riiber* med ligningssjef *G. Frost*, statsråd *A. Indrebø* og Dr.ing. *O. Falkenberg* som varamenn for hver av de opnevnte.

NY SVALBARDPREST. Cand. theol. *J. S. K. Kruse* er meddelt ordinasjonstillatelse for å virke som prest på Svalbard. Som bekjent ligger kirken i Longyearbyen.

BUDGETTET FOR SVALBARD. Dette blev vedtatt av Stortinget 4. mai med sum utgifter kr. 121 500 og sum inntekter det samme. Der blev ytterligere bevilget kr. 32 000 til opførelse av et posthus m. v. i Longyearbyen.

VÅRE ARKTISKE METEOROLOGISKE STASJONER.

Svalbard. De meteorologiske observasjoner blev avsluttet ved Svalbard Radio i Longyearbyen i slutten av august 1934, og Isfjord Radio på Kapp Linné overtok dette arbeide fra 1. september s. å. Personalet ved sistnevnte stasjon var vinteren 1934—35: Otto Olsen Bruness, bestyrer og Robert L. K. Jacobsen, assistent. Vinteren 1935—36 er personalet: Robert L. K. Jacobsen, bestyrer, Reidar Holm, assistent og Kristian Hansen, kokk. Stasjonen bestyres av Telegrafstyret. Til drift av stasjonen bevilget Stortinget i møte den 4. mai kr. 35 900 for terminen 1935—36.

Bjørnøya og Jan Mayen. Personalet ved Bjørnøya Radio var vinteren 1934—35: Leonhard Nicolaisen, bestyrer, Ewald Øien, assistent og Helge Nordahl Hansen, kokk. Avløsning fant sted i juli med m.k. «Blue Jacket» av Tromsø. Personalet kommende vinter er: Egil Lindberg, bestyrer, Henry Johnsen, assistent og Sverre Andersen, kokk.

Personalet ved Jan Mayen Radio var vinteren 1934—35: Leif Brox, bestyrer, Fritz Øien, assistent og Otto Bottolfson, kokk. Avløsning fant sted i juli med m.k. «Blue Jacket» av Tromsø. Personalet kommende vinter er: G. N. Olonkin, bestyrer, Bjørn Western, assistent og Arne Jakobsen, kokk. Bjørnøya og Jan Mayen Radio bestyres av Værvarslingen for Nord-Norge, Tromsø. Til drift av stasjonene bevilget Stortinget i møte den 28. mars kr. 62 250 for terminen 1935—36.

Øst-Grønland. Ved Torgilsbu Radio på Sydøst-Grønland var personalet vinteren 1934—35: John Thorstensen, bestyrer, Arne Doubloug, kokk og Sigvald S. Brandal, altmuligmann. Personalet i kommende vinter er Sverre Aaseth, bestyrer, Leif Hals, kokk og Sigvald S. Brandal. Om avløsningen se under Svalbardkontorets ekspedisjoner.

Myggbukta Radio på Nordøst-Grønland har vinteren 1934—35 vært bestyrt av Henry Haug. Fangstpartiet har bestått av Eiliv Herdal, leder, Johan Listhaug, Magne Råum, Ole Klokset, Walter Molt og Gerhard Antonsen. Stasjonen blir kommende vinter bestyrt av Johan Holm, og det nye fangstpartiet er: Ingeniør Framnes Hansen, leder, Søren Richter, Ole Sivertsen, Johan Johansen, Levin Winther og Gerhard Antonsen. Om avløsningen se under Svalbardkontorets ekspedisjoner. Til drift av de to stasjonene på Øst-Grønland bevilget Stortinget i møte den 2. april kr. 37 700 for terminen 1935—36. Stasjonene bestyres av Svalbardkontoret.

I polaråret 1932—33 blev der også gjort meteorologiske observasjoner og sendt «metter» fra Finsbu og Storfjord Radio på Sydøst-Grønland og fra Jonsbu Radio på Nordøst-Grønland. De to første stasjonene blev demontert og tatt hjem sommeren 1933, — den sistnevnte

sommeren 1934. En gniststasjon som kst. sysselmann Helge Ingstad satte op i Antarticchamna i Kong Oscars fjord sommeren 1932 står der fremdeles.

SVALBARDKONTORET'S EKSPEDISJONER 1935.

Hydrografisk ekspedisjon til Davisstredet. D.s «Korsvik» av Oslo — utrustet for fiske i Davisstredet — gikk fra Ålesund 7. mai. Om-bord var også en hydrografisk ekspedisjon utsendt av Svalbardkon-toret og ledet av kommandørkaptein Rolf von Krogh. Skibet har ekko-lodd og lodninger og andre hydrografiske observasjoner blev utført. Meteorologiske observasjoner blev også foretatt.

Hydrografisk ekspedisjon til Svalbard. Den hydrografiske ekspedi-sjon til Svalbard hadde til rådighet S.s «Veslekari» av Ålesund, skipper Johan Olsen. Fartøiet, som har ekkolodd, utgikk fra Ålesund 3. juni og ekspedisjonens leder var i første del av sesongen marinekaptein Er-ling Kjær og Bostrom fra Fiskeristyret i Bergen blev 9. juli avløst av kommandørkaptein A. Hermansen. Ekspedisjonen arbeidsfelt var uten- for vestkysten av Spitsbergen.

Avløsningsekspedisjonen til Sydøst-Grønland. M.s «Signalhorn» av Åle-sund, skipper Johs. Aksnes, gikk fra Ålesund 12. juli til Torgilsbu. Signalhorn kom til Torgilsbu 25. juli og gikk den 27.

Avløsningsekspedisjon til Nordøst-Grønland. D.s «Buskø» av Åle-sund, skipper Johan Myklebust, gikk fra Ålesund 27. juli for å bringe nytt mannskap og forsyninger til Myggbukta og Arktisk Næringsdrifts øvrige stasjoner i Nordøst-Grønland. Isforholdene her var meget van-skelige. Ingen danske fartøier kom inn til kysten nord for Scoresby-sund. Den 18. august blev «Veslekari» beordret til å gå fra Svalbard for å assistere «Buskø» som heller ikke var kommet inn. «Buskø» kom imidlertid senere inn til Herschel. Efter anmodning fra danskene sendte man en motorbåt-ekspedisjon nordover mot Kapp Berlin for å undsette fire dansker som var blitt fast i isen på tur sørover fra Hoch-stetter Forland. Danskene blev reddet. I undsetningsekspedisjonen del-tok de tre fangstmenn Finn Framnes Hansen, Herman Andresen og Johan Johansen, videre Sverre Moldskred fra «Buskø». Isen lå kloss i land ved Hold with Hope. «Veslekari» var i en kritisk situasjon utenfor Hold with Hope, men kom sig løs og gikk ut av isen. Senere gikk den inn til Claveringfjorden. Myggbukta var totalt blokkert, og folk og varer til stasjonene ved Frans Josefs Fjord og Kong Oscars Fjord måtte settes på land ved Claveringfjorden. Begge skib forlot Grønland den 6. september.

Leder av fangsten for Arktisk Næringsdrift blir Finn Framnes Hansen.



Svalbard-flyet.

Der vil til vinteren bli i alt 11 mann ved de norske stasjoner i Nordøst-Grønland.

SVALBARDFLYVNINGEN 1935. Denne blev meget vellykket og gjennomførtes helt efter programmet. Ekspedisjonens leder og maskinens fører var premierløytnant Finn *Lambrechts* med premierløytnant Haakon *Jørgensen* som navigatør og som radiotelegrafist Gunnar *Sanner*. Flyet (marinens «308») forlot Horten 29. mai kl. 7 og kom til Tromsø kl. 17,25. Ved 1-tiden den følgende natt startet man igjen, men midt imellem Bjørnøya og Norge kom maskinen inn i stiv kuling og snetykke. Man fant det best å snu, og kom tilbake til Tromsø ved 6 tiden. På grunn av dårlige værforhold kom flyverne først av gårde 3. juni kl. 11,10 og kom til Longyearbyen kl. 18,30. Tidlig om morgenen 4. juni, kl. 5 bar det sydover igjen for å utnytte den gode vær-situasjon, og kl. 13,25 landet maskinen i Tromsø. Kl. 17,30 startet man på ny og kom til Ålesund kl. 23,45. Den følgende dag var Svalbard flyverne tilbake på Horten.

FISKERIDIREKTORATETS EKSPEDISJON. Fiskeridirektoratet i Bergen har i sommer sendt ut en ekspedisjon ledet av fiskerikonsulent Thor *Iversen* for å gjøre fiskeforsøk og drive hydrografiske arbeider på



Da Svalbard blev norsk for alvor.

bankene utenfor vestkysten av Spitsbergen. Ekspedisjonen har leid M.k. «Huseland» fra Haram på Møre.

JELSTRUPS SVALBARDEKSPEDISJON. Astronom Hans S. *Jelstrup* reiste til Svalbard med «Ingerseks» fra Oslo den 15. juli. Han ledsages av radiotelegrafist Arne *Øverby*. Jelstrup skal utføre en astronomisk stedsbestemmelse ved Raudfjorden og også foreta tyngdemålinger.

ASSISTENT FLOVIK ved Forsøksgården på Holt har i en måneds tid drevet botaniske undersøkelser på Svalbard. Hans hovedoppgave var å samle hårdføre gressarter, som kan egne sig til kultivering i Nord-Norge.

«STAVANGERFJORD»S SVALBARDTUR. «Stavangerfjord» gikk 19. juli fra Oslo på turisttur til Svalbard og kom til Longyearbyen den 28. Med skibet, som hadde fullt belegg, fulgte også statsminister *Nygaardsvold* og handelsminister, statsråd *Madsen*, foruten følgende medlemmer av utenrikskomitéen: nestformannen *Støstad*, sekretæren *Anderssen-Rysst*, *Job. Ludv. Mowinckel*, *Sven Nielsen*, *Andraa*,

Vegheim og *EGGEN*. Komitéens formann, stortingspresident *Hambro*, og *Handberg* hadde ikke anledning til å delta i turen. Videre deltok direktør *Batt* fra Handelsdepartementet og formannen i direksjonen i Store Norske Spitsbergen kulkompani, ingeniør *Johan Anker*. Det er i år 10 år siden Norge overtok Svalbard og statsmyndighetene har ved selvsyn ønsket å sette sig inn i forholdene.

«LYNGEN»s RUTE PÅ SVALBARD. Troms fylkes dampskibsselskap har sommeren 1935 fortsatt med sin dampskibsroute på Svalbard. Ruten er 14-daglig med avgang fra Narvik 21. juni første tur. På op-tur anløpes Harstad, Tromsø og Hammerfest. Ruten trafikkeres med d.s. «Lyngen» på ca. 500 br.reg.tonn som er bygget med isforsterkninger og dessuten er komfortabelt innrettet. Utenlandske ekspedisjoner, turister og fangstfolk benytter den i stigende utstrekning for å komme til Svalbard. Med denne rute er den lenge tiltrenge regelmessige skibsforbindelse med Svalbard endelig etablert.

GEISTLIG BESØK PÅ SVALBARD. Biskop *Berggrav* har i sommer vært på Svalbard for å holde visitas og studere skoleforholdene. Opholdet strakte sig over en 14 dagers tid. Det er første gang i Svalbards historie at en biskop fra den norske statskirke har besøkt ørgruppen. Derimot har den katolske biskop tidligere besøkt landet; nemlig i 1926 da biskop *Smit* en kort tid opholdt sig ved det daværende hollandske grubeanlegg Barentsburg hvor der den gangen var noen få katolikker. Siden 1913 har øene hørt til det norske apostoliske vikariats territorium.

KULLSKIBNINGEN FRA SVALBARD. Store Norske sendte den første kullast sydover 18. mai. Ialt venter man å få skibet en del mer enn ifjor da skibningen var 300 000 tonn. Årsproduksjonen pr. 30. juni 1935 utgjorde 320 000 tonn hvilket er rekord hittil. Russerne i Barentsburg og Grumantbyen venter også å få en betydelig skibning i sommer.

MOTORBÅT TIL STORE NORSKE. Store Norske Spitsbergen kulkompani har hos ingeniør *Joh. Anker* latt bygge en stor motorbåt til bruk for farten mellom Longyearbyen og Sveagruva. Båten er 50 fot lang og gjør en fart på 12—14 mil med en motor på 75 hk.

SVEAGRUYA. Store Norske som 1934 kjøpte de svenske grube-felter på Svalbard vil i sommer igangsette forberedende arbeider i Sveagruva med 30 mann.

DIREKTØR E. SVERDRUP VINTERSJEF FOR STORE NORSKE 1935—36. Som vintersjef for Store Norske vil til vinteren fungere selskapets tekniske direktør, Einar *Sverdrup*.

ET PAR TUSEN MANN DELTAR I FISKET PÅ SVALBARD. I 1870—80-årene var det et betydelig torskefiske ved Svalbard, men dette fiske varte bare noen få år. Omkring århundreskiftet blev der fisket en del kveite ved Bjørnøya, men så var det ikke noe fiske før i 1925. Fisket i dette farvann har som bekjent nu antatt store dimensjoner. I år foregår der også for første gang på mange år et betydelig fiske utenfor kysten av Spitsbergen og det er torsk de fleste driver efter. Det er mest folk fra Troms fylke som deltar, men også fra Finnmark og fylkene sønnenfor. Ialt deltar i dette fiske i år et par tusen mann.

FISKERISTASJON I KONGSFJORDEN. En fiskeristasjon er i sommer blitt opprettet i Ny-Ålesund. Staten har stilt 20 000 kroner til disposisjon for prøvedriften.

FISKERISTASJON VED GRØNNFJORDEN. Da det viste sig at Grønnfjorden lå bekvemmere til for fiskerne enn Kongsfjorden, blev der ved Thor Iversens forsorg opprettet en fiskeristasjon ved den gamle radiostasjon i Grønnfjorden.

TALCOTT TIL SVALBARD OG ØSTGRØNLAND. Amerikane-
ren Dudley *Talcott* er i sommer atter nordover med «Nordkapp II», skipper Isak *Isaksen*. Ombord befinner sig også et følge amerikanske turister.

OXFORD UNIVERSITY EKSPEDISJON TIL SVALBARD 1935—36. Oxford University overvintringsekspedisjon til Nordaustlandet ledes av Mr. A. R. *Glen* og består ialt av 9 mann. Dessuten medfølger den norske fangstmann Karl. J. *Bengtssen*. Ekspedisjonen avreiste fra Tromsø 27. juli med selfangeren Polar av Tromsø og hovedkvarter skal opprettes ved Rjipfjorden. Ekspedisjonen vil utføre topografiske og geologiske arbeider likesom også andre spørsmål vil bli viet oppmerksomhet. Deltagerne vil vende tilbake til England ut på sommeren 1936.

TYSKE EKSPEDISJONER TIL SVALBARD. En tysk ekspedisjon ledet av Dr. Ernst *Sorge* og i alt med 5 deltagere, hvorav 2 damer, ar-

beider i sommer bl. a. i strøket øst for Billefjorden. En annen tysk ekspedisjon bestående av 2 studenter fra universitetet i Münster skal utføre forskjellige videnskapelige undersøkelser på nordsiden av Isfjorden. Begge ekspedisjoner reiste over med «Lyngen».

BELGIER TIL SPITSBERGEN. Den belgiske baron *Empain* har med sin lystyacht «Heliopolis» besøkt Svalbard og blev ledsaget av fangstfartøiet «Isbjørn» av Tromsø.

FLYTENDE HOTELLER TIL SVALBARD. «Stavangerfjord», «Stella Polaris», «Arrandora Star», «Foucauld», «Lafayette», «Milwaukee», «Monte Rosa», «Berlin», «Atlantic» og «Rotterdam» har i sommer besøkt Svalbard.

BERGNINGSFARTØI PÅ SVALBARD. Bergningsfartøiet «Sterkoder», som er stasjonert i Harstad, gikk 15. juli til Longyearbyen, hvor det lå inntil turistsesongen var forbi. Det er første sommer bergningsdamper er stasjonert der oppe.

ALKER FRA BJØRNØYA SOM REVEMAT. Til Harstad blev i juli innbragt 5 000 alker og en mengde egg tatt på Bjørnøya. Alkene blev solgt til revemat for 30 øre stykket og for eggene fikk man 10 øre.

RADIOHILSEN TIL SVALBARD. Om denne forteller Helge *Ingstad*: «Det gikk fint med forsendelse av radiohilsener ved nyttårs-tid. Det var forunderlig hvilket inntrykk den gjorde på folk her oppe i svarte mørketiden. Presten hadde montert radio i kirken og der satt arbeiderne tett pakket. De var så ivrige at det nesten var som om de vilde snappe ordene før de var kommet ut av høttaleren. Denne radiofor-sendelsen bør ubetinget bli noe fast.»

FRA SVALBARD TIL SYD-GEORGIA. Verdens nordligste og sydligste idrettsforening er begge norske. På Svalbard har man i Longyearbyen *Svalbard Turn, Grytøiken Idrettsforening* (GIF) på Syd-Georgia har siste sesong hatt stevne i Leith Harbour.

KVITSJØEN OG VESTERISEN. Fangstforholdene i Kvitsjøen var i 1935 yderst slette. I Vesterisen blev 10 selfangere fast i isen i slutten av mars. En undsetningsekspedisjon med fly blev gjort ferdig. Imidlertid kom fartøiene løs i de første dager av april. Hverken i

Kvitsjøen eller i Vesterisen var der 1935 et eneste forlis. Derimot var der 4 forlis i juli i Grønlandsstredet hvor isforholdene var særdeles vanskelige. «Kvitungen» (ex Bratvaag) sank den 9. juli, «Kviting», «Randi» og «Skansen» den 11. juli. De var alle Ålesundsskuter.

FISKE I DAVISSTREDET. Fra norsk side deltar «Korsvik»-ekspedisjonen i dette fiske. De store engelske Thorland- og Helder-ekspedisjoner med moderskibene «Thorland» og «Arctic Prince» deltar også. Fiskerne ombord i disse ekspedisjoner er imidlertid alle norske.

FÆRØYEKSPEDISJON TIL SYDØSTGRØNLAND. En færøysk ekspedisjon har i sommer undersøkt fiskerimulighetene ved Sydøstgrønland. Undersøkelsene av havneforholdene etc. inngår også i ekspedisjonens program.

OXFORDEKSPEDISJONEN TIL GRANT LAND. Denne ekspedisjon som ledes av Dr. Noel *Humphreys*, og hvori deltar en sønn av avdøde Sir Ernest Shackleton, reiste ifjor over til Nordgrønland med den norske selfanger «Signalhorn». Ekspedisjonen melder om en vellykket overvintring og om resultatrike undersøkelser i Ellesmere og Grant land.

BRITISK EKSPEDISJON TIL ØSTGRØNLAND. Denne ekspedisjon, som ledes av A. *Courtauld*, reiste 1. juli fra Aberdeen med den norske selfanger «Quest», skipper L. *Schjelderup*. Med fartøiet fulgte også et overvintringsparti ledet av L. R. *Wager*. De skal overvintre i Storfjorden og vil 1936 bli avhentet av en norsk selfanger.

SOVJETUNIONENS ISHAVSFORSKNING. Det intense russiske arbeide i Ishavet fortsetter sommeren 1935 med uforminsket kraft. Ialt vil 73 skib bringe varer, proviant og utstyr til forskjellige steder i Sovjets arktiske besiddelser. Fartøiene skal assisteres av isbrytere, men disse skal bare følge fartøiene etappevis. Isbryteren «Lenin» skal stasjoneres i den vestlige del av Karahavet, «Jermak» i dettes østlige del og i Vilkitskisundet, «Litke» i Laptevhavet og «Krassin» i Tsjukotsk-havet. Hovedkullstasjon i vest blir Dicksonøya med kull fra Spitsbergen. Usjakovs ekspedisjon med isbryteren «Sadko» skal først følge linjen Nordkapp (Norge)—Sørkapp på Spitsbergen, derfra vestover til Greenwichmeridianen, og nordover til tvers av Isfjorden; så henimot denne og nordenom Svalbard og Frans Josef Land til Novaja Semlja. Under-

søkelser over isforholdene er en av ekspedisjonens hovedoppgaver, særlig vil man søke å bringe på det rene om der kan være en nogenlunde isfri passasje på 81°—82° n. br., langs kanten av det dype polbasseng. Den russiske arktiske virksomhet er underlagt «Hovedstyret for den nordlige sjøvei» (Glavsevmorputj). Hovedstyret har sitt sete i Moskva med territoriale styrer i Leningrad, Arkhangelsk, Omsk, Krasnojarsk, Jakutsk og Vladivostok. Trusten Arktikugolj, som driver kullgruber på Spitsbergen, står direkte under hovedstyret i Moskva.

SYDHAVSSESONGEN 1934—1935. Ifølge «Norsk Hvalfangst-Tidende» er der i siste sesong produsert 1 158 435 fat hvalolje under norsk flagg, og 1 256 121 fat under utenlandsk flagg, tilsammen 2 414 556 fat. Den samlede sydhavsfangst for sesongen 1933—34 var 2 355 213 fat og for 1932—33 2 456 462 fat.

HAVFORSKNING OG HVALMERKNING I SYDISHAVET. Det engelske havforskningsfartøi «Discovery II» har siste sesong foretatt biologiske og hydrologiske undersøkelser i Sydishavet, og «William Scoresby» har fullført den største merkning av hval som nogengang er foretatt, idet over 700 dyr er blitt merket.

ELLSWORTH TRANS-ANTARKTISKE EKSPEDISJON 1934—35. Heller ikke denne sesong lyktes det for Lincoln *Ellsworth* å gjennomføre den planlagte trans-antarktiske flyvning. Ekspedisjonens flyver var Bernt *Balchen* og Sir Hubert *Wilkins* var også med. Ellsworths skib m.s. «Wyatt Earp» (ex «Fanefjord» av Ålesund) kom 2. febr. til Montevideo hvor det blev lagt op. Ellsworth drog høsten 1935 sydover på ny.

HVALFANGSTREDEREN SOM FORFATTER. Konsul Lars *Christensen* sendte i våres ut en statelig bok — «Such is the Antarctic» — på Hodder & Stoughtons forlag i London. Boken behandler forfatterens reiser til Antarktis i sesongene 1930—31, og de to følgende år. Boken vil vise hvad Norge har utrettet på hvalfangstområdet, for å bevare hvalbestanden, for å sikre dens fremtid, for å opdage nytt land. I årenes løp har konsul Lars Christensens ekspedisjoner — som alle leserne av Polar-Årboken vil vite — gjort en betydningsfull innsats for å opdage nytt land for Norge og hvalfangsten, og man kan nok si at resultatene har stått i forhold til anstrengelsene. Måtte bare våre myndigheter også være årvåkne og passe på at det nyopdagede land ikke glir oss ut av hendene.

EN DAME SOM POLARFORSKER. Den amerikanske polardame — hvis vi kan bruke et slikt ord — miss Louise A. *Boyd* har gitt ut en praktfull bok om sine reiser med norske skuter til Grønland. Boken er på hele 369 sider — trykt på tykt, blankt papir. Boken inneholder hele 360 bilder som tydelig viser polarverdenens prakt og voldsomhet, ynde og skjønnhet.

SVALBARDS BAEDEKER. Journalist Odd *Arnesen* gav i våres ut en bok som man lenge har savnet — «*Svalbardboken*». Boken er godt gjennemillustrert og blev av kritikken benevnt «Svalbards Baedeker».

PENGE GAVER TIL POLAR-ÅRBOKEN. Polar-Årboken 1935 har fått følgende pengegaver: 100 kroner av konsul Lars *Christensen*, 100 kroner fra skibsreder Jacob *Kjode* og 100 kroner av direktør Knud *Ringnes*. O.r.sakfører Anders *Jahre* har allerede bestilt 20 eksemplarer av boken, før den kom ut.

Vi takker for all støtten og hjelpen.

MINISTER GADE FORÆRER KLUBBEN GAMLE KARTER. Minister Herman F. *Gade*, som i mange år har vært polarinteressert, har forært Norsk Polarklubb en rekke gamle karter. Når vi engang får egne lokaler, skal kartene bli rammet inn og hengt op.

NY ØI OPDAGET I ISHAVET. Den russiske isbryter «Sadko», som i sommer startet på en Ishavsferd fra Svalbard, har opdaget en ny øi på 80° 51' N. og 78° 25' Ø. Øia er dekket av breer og har fått navn efter ferdens leder, *Uschakow*.

HVALKONGE MED EN FLÅTE PÅ 26 SKIB. O.r.sakfører Anders *Jahre*, som forresten var 25-årsstudent i år, disponerer for tiden en fangstflåte på 26 større og mindre skib på tilsammen 66 000 tonn. *Jahre* er også gått over til å drive almindelig skibsrederi som omfatter 4 skib på 41 000 tonn. Hr. *Jahre* sysselsetter for tiden 1 000 mann.

ROALD AMUNDSSENS HJEM blev overlevert til Staten ved en høitidelighet på «Uranienborg» (navnet på eiendommen — opkalt efter Roald Amundsens ungdomshjem i Oslo) den 2. mai i overvær av kong Håkon, en rekke av våre kjente polarfarere og andre. Der blev holdt taler av minister Herman F. *Gade*, som sammen med Don Pedro *Christophersen* har skjenket Roald Amundsen hans hjem og nu overrakte gaven til Staten. Minister *Gade*, statsminister Nygaardsvold og kongen — alle hyldet polarfarerens minne.



«Uranienborg» i sommersonne.



Fra Roald Amundsens arbeidsværelse.



Fra et festmøte i Norsk Polarklubb.

Øverste foto fra venstre: Sydpolsfarerne Olav *Bjaaland* og Helmer *Hanssen*, deltager i Roald Amundsens Nordvestpassasjerferd, Per *Ristvedt* og helt til høire *Jørgen Stubberud*.

Nederste foto fra høire: Klubbens viceformann, deltager i 2. Framferd *Gunnar Isachsen* ved bordenden, deltager i 1. Framferd, kommandørkaptein *Sig. Scott-Hansen*, kaptein *Prytz*, *Egil Eide* i samtale med et klubbmedlem. I bakgrunnen fra høire: *Dagfinn Steinskog*, ingeniør *Sigurd Westby*, dosent *Hoel* — klubbens formann — og bergmester *Merckoll*.

KLUBBEN I 1935. I 1935 er klubben gått frem i medlemstall, så vi pr. 15. september har 139 medlemmer. På årsmøtet blev kontingenten for innenbys medlemmer forhøiet til 8 kroner mens den for de utenbys blev bibeholdt (5 kr.). Alle medlemmene skal herefter få Polar-Årboken gratis. På møtet 28. februar holdt journalist *Odd Arnesen* foredrag om Zuidersjøens tørrlegning og på årsmøtet i mars fikk man et instruktivt foredrag av direktør *Einar Sverdrup* om kulldriften på Svalbard og dens fremtid. På dette møte deltok flere av mennene fra våre klassiske polarferder: generalmajor *Dietrichson*, kommandør-



Fra klubbens sommermøte i juni på Bygdø.

kaptein *Scott-Hansen*, *Helmer Hansen*, *Olav Bjaaland*, major *Isachsen*, *Per Ristvedt*, *Jørgen Stubberud* o. fl.

På klubbens sommermøte på Folkemuseets restaurant holdt *Bernt Balchen* et underholdende kåseri om sine spennende flyvninger sydpå med *Byrd* og *Ellsworth*. Der blev holdt taler for *Balchen* og *Svalbardflyverne* — *Finn Lambrechts*, *H. Jørgensen* og radiotelegrafisten *Sanner*. Kaptein *Røvig* talte for *Sjøfartsmuseet* og håpet, at det vilde få den plass i nasjonens liv som det fortjente og at myndighetene vilde se med velvilje på dets virksomhet.

SOLBERGS ATLANTERHAVSFLYVNING. Den norsk-amerikanske flyver *Thor Solberg* og hans radiotelegrafist *Paul Oscanyan* startet fra *Cartwright* i *Labrador* den 28. juli kl. 12,55 G. M. T. og kom til *Julianehaab* på *Sydvestgrønland* kl. 21,15. Han fløi fra *Julianehaab* til *Angmagssalik* den 30. juli, og den 2. aug. herfra til *Bildudal* på *Vest-Island*. Videre gikk flyvningen til *Reykjavik*, *Færøiene* og 16. august var de to flyvere i *Bergen*. *Thor Solberg* blev tildelt *Norsk Aero-klubbs gullmedalje* — *mr. Oscanyan* fikk en *minneplakett*.

NY BOK OM ROALD AMUNDSEN. *Apoteker Fritz Zapffe* i *Tromsø*, som i mange år har vært *Roald Amundsens* venn og hjelper, har skrevet en bok om *polarfareren*. Tidligere er som kjent kommet to norske bøker om *Amundsen* — *Oscar Wisting*: 16 år med *Roald Amundsen* og *Odd Arnesen*: *Roald Amundsen* som han var.

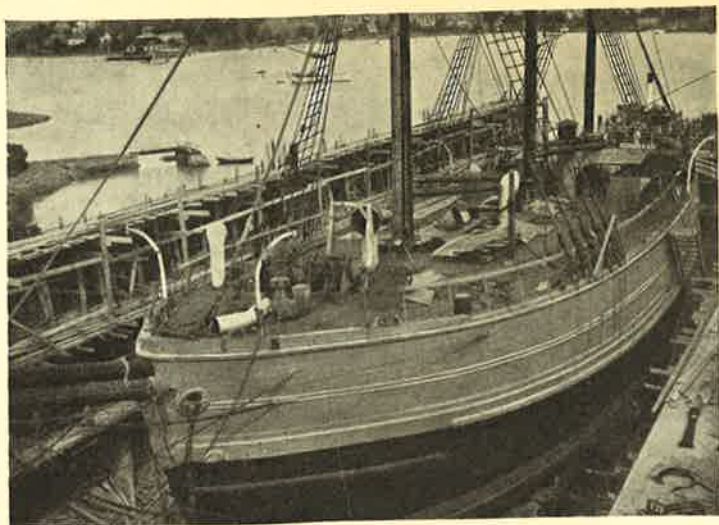
7 800 MANN TIL SYDFELTET. I hvalfangsten 1935—36 deltar der ca. 7 800 mann — en del flere enn ifjor. Den samlede produksjon ligger mellom 2 250 000 og 2 350 000 fat olje. Regner man med en pris på 16 pund, skulde man komme op i ca. 120 millioner kroner.

HVAD TJENER HVALFANGERNE? Efter en undersøkelse, som er foretatt av Tønsberg Blad for siste sesong, skulde hvalfangernes fortjeneste stille sig slik:

	For tre gode ekspedisjoner.	For en dårlig ekspedisjon.
Dekks-, messe og maskingutter	800— 900 kr.	500— 700 kr.
Unge arbeidere, smedgutter og lctt- matroser	1400—1800 »	1350—1600 »
Matroser og fyrbøtere	2500—2800 »	1900—2200 »
Almindelige arbeidere	2100—2400 »	1600—1700 »
Kjeletømmere, kjøtt- og spekk-skj.	2600—3300 »	1900—2000 »
Flensere og kokere	2500—4700 »	2200—3000 »
Båtsmenn og tømmermenn	3000—4000 »	2200—2900 »
Hvalbåtmatroser og fyrbøtere . .	2300—3300 »	1900—2200 »
Smeder, pumpe- og donkey-menn, elektrikere og altmuligmenn . .	2900—4300 »	2100—2900 »
Kokker, stuerter og bakere	2300—4100 »	2200—2700 »
Stuerter, formenn og reparatører . .	3700—5800 »	2600—4100 »
Maskinmester, styrmenn og hval- båtfører, bøieskyttere, læger, sekretærer og telegrafister	3000—9000 »	2800—6000 »
Skyttere	10000 og mer	7000—10000 »

SVALBARDISBRYTEREN. En isbryterkomité er nedsatt for å ta op spørsmålet om anskaffelse av en isbryter for Svalbardfarvannene. Medlemmer av komitéen er: havnedirektør *Scott-Hansen* (formann), ingeniør *Johan Anker* og kommandør *Østbye*. Ishavsbyene Ålesund og Tromsø har klaget over at ingen av Ishavsneringens folk er tatt med på råd.

SVALBARDTURNERNE OG SVALBARDSANGERNE DELTAR I LANDSSTEVNER. Sommeren 1934 deltok en turntropp fra Svalbard i landsstevnet i Stavanger og i pinsen 1935 var 5 sangere fra Svalbard i Oslo, hvor landssangerstevnet blev holdt.



«Fram» trukket på land på Bygdønes.

«FRAM» ENDELIG PÅ LAND OG I HUS. Sommeren 1935 blev «Fram» trukket på land på Bygdønes Bad, som har forært gratis tomt og 10 000 kroner til «Fram»-huset. Huset er tegnet av arkitekt Bjarne Tøien, og har fått formen av et moderne naust i jern og betong. I september 1935 var de siste takbjelkene av jern reist. Et «Fram»-lotteri blev startet for å skaffe de siste penger til husets utstyr og innredning. Det er meningen å plasere Fridtjof Nansens aske ombord i «Fram» når huset er helt ferdig til innvielse.

ET KJEMPEVERK. Under professor, dr. Olaf *Holtedahls* redaksjon, er der kommet ut et verk på 700 sider om Lars Christensens ferder til Antarktis. En rekke videnskapsmenn har vært medarbeidere. Under ekspedisjonene har konsul Christensens fartøier omseilet Sydpolllandet flere ganger. En del av de 14 avhandlinger verket består av, har vakt sterk opsikt ute i verden, og det er stor efterspørsel efter det sjeldne videnskapelige arbeide.

NORSK POLARKLUBBS MEDLEMMER

- Anthonsen, Rolf, telegrafist, Fornebo Radio pr. *Oslo*.
Arnesen, Odd, journalist, «Aftenposten», *Oslo*.
Askheim, Thor, ingeniør, Frognerveien 30 B, *Oslo*.
Bathen, F., telegrafbestyrer, Ingøy Radio, *Gåsøy*.
Berge, Paul, filmfotograf, Hegdehaugsveien 26, *Oslo*.
Bergquist, O. A., hovedbokholder, Store Norske Spitsbergen Kul-
kompani A/S, Tordenskjoldsgate 6, *Oslo*.
Bing, Chr. Olav, kontorchef, Store Norske Spitsbergen Kul-
kompani A/S, Tordenskjoldsgate 6, *Oslo*.
Braastad, Johan, dr. ing., Bygø Allé 70 II, *Oslo*.
Braathen, Sverre, doktor, Ullevål Sykehus, *V. Aker*.
Brende, Karl, revisor, Fjellgaten 50, *Oslo*.
Bøhm, Kristian, telegrafist, Oslo Kringkaster, *Oslo*.
Danielsen, Widding, radiobestyrer, Oslo Radio, *Tryvasshøgda*.
Døbler, Georg, direktør, Nürnberger Hof, Kr. 4des gate 9, *Oslo*.
Fauske, B., fullmektig, Oslo Kringkaster, *Oslo*.
Foltmar, Ludv., byråchef, Handelsdepartementet, *Oslo*.
Foss, Magda, fru ingeniør, Camilla Colletts vei 9, *Oslo*.
Foss, Sigurd, ingeniør, Camilla Colletts vei 9, *Oslo*.
Giæver-Krogh, I., direktør, Bennetts Reisebureau, Karl Johans-
gate 35, *Oslo*.
Hoel, Adolf, dosent, Oscarsgate 26, *Oslo*.
Holtedahll, Olaf, professor, Geologisk Institutt, *Blindern*.
Horn, Gunnar, dr. ing., Anton Schjøttsgate 13, *Oslo*.
Isachsen, Fridtjof, dosent, Geografisk Institutt, *Blindern*.
Isachsen, Gunnar, major, «Vardeborg», *Asker*.
Jacobsen, Halfdan, direktør, Store Norske Spitsbergen Kulkom-
pani A/S, Tordenskjoldsgate 6, *Oslo*.
Jacobsen, Herman, c/o E. Topp, Kirkeveien 78 e I, *Oslo*.
Jelstrup, Hans S., astronom, Norges Geografiske Opmåling, St.
Olavsgate 32, *Oslo*.

- Lage, Eistein, hovedbokholder, «Gjallarnes», *Blommenholm*.
 Lid, Johannes, konservator, Botanisk Museum, Trondhjemsveien
 23, *Oslo*.
 Lindholm, J. N. K., ingeniør, Store Norske Spitsbergen Kul-
 kompani A/S, Tordenskjoldsgate 6, *Oslo*.
 Lindquist, Leon, Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S, *Oslo*.
 Luncke, Bernhard, ingeniør, Ole Vigsgate 32, *Oslo*.
 Lützow-Holm, Finn, kaptein, *Horten*.
 Marthinsen, Johan, Vålerengsgaten 17, *Oslo*.
 Mehren, Martin, kontorchef, Ullevålsveien 60, *Oslo*.
 Merckoll, Hans, bergmester, Observatoriegaten 1, *Oslo*.
 Michelsen, A., Telegrafens Skrankeekspedisjon, Kongensgate 21,
Oslo.
 Olsen, K. B., maskinist 2den Fram-ferd, *Lysaker*.
 Petersen, Hermod, telegrafdirektør, Telegrafstyret, Kongensgate 21,
Oslo.
 Pettersen, Kristian, Wesselsgate 3 III, *Oslo*.
 Ristvedt, P., tollkontrollør, Stensgaten 10 II, *Oslo*.
 Rogne, Otto, radiotelegrafist, Munkedamsveien 3 III, *Oslo*.
 Røvig, Sverre, kaptein, Sjømannsskolen, *Ekeberg*.
 Solheim, Wilhelm, ingeniør, Industrigaten 60, *Oslo*.
 Bergh, O., Restaurant «Tony», Akersgaten 16, *Oslo*.
 Storm, Erik, løytnant, Nesbru, *Asker*.
 Storm-Johnsen, radiotelegrafist, Økernveien 3, *Oslo*.
 Steinskog, Dagfinn, ekspeditør, Oslo Kringkaster, *Oslo*.
 Svendsen, Hans, kontorchef, Store Norske Spitsbergen Kulkom-
 pani A/S, *Oslo*.
 Sverdrup, H. U., professor, Geofysisk Institutt, *Bergen*.
 Tornøe, J. Kr., sekretær, Neuberggaten 25, *Oslo*.
 Torjusen, Louis, bokholder, Store Norske Spitsbergen Kulkom-
 pani A/S, *Oslo*.
 Vaage, Jakob, Cand. mag., Riis Skole, *V. Aker*.
 Werenskiold, W., professor, Geografisk Institutt, *Blindern*.
 Westby, Sigurd, ingeniør, Store Norske Spitsbergen Kulkompani
 A/S, *Oslo*.
 Whist, O., Kapellveien 60, *Grefsen*.
 Wisting, Oscar, kaptein, *Horten*.
 Wollebæk, Alf, konservator, Zoologisk Museum, Trondhjemsveien
 23, *Oslo*.
 Øverby, Arne, radiotelegrafist, Nedre Vollgate 14, *Oslo*.

- Herdal, Eiliv, fangstmann, p. t. *Kongsvinger*.
 Aasgaard, Gunnar, direktør, *Foldals Verk p. o.*
 Eggvin, Konrad, Fiskeridirektoratet, *Bergen*.
 Hagerup, Harald, radiotekniker, Telegrafstyret, Kongensgate 21, *Oslo*.
 Johannessen, S., handelsråd, Handelsdepartementet, *Oslo*.
 Scholander, P. F., læge, Anatomisk Institutt, Universitetet, *Oslo*.
 Håvic, Erik, politimester, *Elverum*.
 Scott-Hansen, S., kom.kaptein, Prinsesscalléen, *Skoien*.
 Sæbjørnsen, Sæbjørn, ing., Håkon den Godes vei 16, *Vinderen*.
 Branæs, Halvdan, advokat, Kirkegaten 14, 16, 18, *Oslo*.
 Jacobsen, Halfdan jr., adr.: Direktør Jacobsen, Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S, Tordenskjoldsgate 6, *Oslo*.
 Hansen, Lars, forfatter, Moi Turisthotell, *Moi*.
 Sæther, Carl S., konsul, *Tromsø*.
 Eines, journalist, «Tidens Tegn», *Oslo*.
 Bergersen, Birger, professor, Norges Tannlægehøiskole, Gjetemyrsveien 69, *Oslo*.
 Koller, Alfred, ingeniør, Jaren st., *Hadeland*.
 Nannestad, Fredrik, berging., Styret for det Industrielle Rettsvern, *Oslo*.
 Asvall, Isak, telegrafbestyrer, *Drammen*.
 Doxrud, Chr., kaptein, Karl Johansgate 13, *Oslo*.
 Russeltvedt, Nils, meteorolog, Meteorologisk Institutt, *Oslo*.
 Andersen, Albert, maskinmann, Helgesensgate 10¹, *Oslo*.
 Bryde, Leif, konsul, *Sandefjord*.
 Gottwaldt, Birger, kaptein, *Oscarsborg*.
 Richter, Søren, arkeolog.
 Kjær, Erling, kaptein, Admiralstaben, Festningen, *Oslo*.
 Rabben, Leif, telegrafist, Telegrafan, *Bodø*.
 Hanssen, Helmer, tollkontrollør, *Tromsø*.
 Saltnæs, radiotekniker, *Bodø*.
 Brøgger, A. W., professor, Universitetets Oldsaksamling, Universitetsgaten 13 B, *Oslo*.
 Reiersen, Paul, radiotelegrafist, Fauske Radio, *Fauske, Selten*.
 Skaun, Sigurd, journalist, «Dagsposten», *Trondheim*.
 Sund, Oscar, fiskerikonsulent, Fiskeristyrelsen, *Bergen*.
 Wefring, Gunnar, maler, Villa Fimbu, Jernbaneveien, *Stabekk*.
 Riiser-Larsen, Hj., kaptein, St. Olavsgate 35, *Oslo*.
 Kolsrud, Oluf, professor, Krusesgate 3, *Oslo*

- Vogt, Thorolf, professor, Norges Tekniske Høiskole, *Trondheim*.
 Lund, Iver, sakfører, Norsk Hydro, Solligaten 7, *Oslo*.
 Holmboe, Gudleif, konsul, *Tromsø*.
 Guldberg, Trygve, Værvarslingen for Nord-Norge, *Tromsø*.
 Aall Flood, Erik, ingeniør, Stensgaten 7, *Oslo*.
 Aall Flood, Isabel, fru ing., Stensgaten 7, *Oslo*.
 Arneberg, Finn, ingeniør, Armauer Hansensgate 2, *Oslo*.
 Arneberg, Dora, fru ing., Armauer Hansensgate 2, *Oslo*.
 Løyning, Paul, lektor, Abbediengveien 21, *Skøyen*.
 Engstrøm, Wilhelm, rek.tegner, Waldemar Thranesgate 68, *Oslo*.
 Bogen, Hans, *Voksenlia*.
 Moberg, Arvid, redaktør, *Luleå, Sverige*.
 Høst, Per, *Stabekk*.
 Sørensen, Sverre, Langesgate 4, *Oslo*.
 Baldersheim, Sverke, infanterikaptein, Stensgaten 25 IV, *Oslo*.
 Kaarsberg Foss, Ragnar, Camilla Colletts vei 9, *Oslo*.
 Møllerstad, Ingvald, fotograf, «Aftenposten», *Oslo*.
 Mortenson, Magne, dr., *Hønefoss*.
 Mortenson, Elsa, fru dr., *Hønefoss*.
 Bassøe, J. G., fylkesmann, *Tromsø*.
 Broch, Henr. A., sekretær i Utenriksdepartementet, Solheimgaten 2 b IV, *Oslo*.
 Marstrander, Fr., konsul, Consulat de Norvège, Rue Roux de Briengnoles 42, *Marseilles, Frankrike*.
 Framnæs Hansen, ing., Myggbukta, *Østgrønland*.
 Lind Knap, Erling, Stensgaten 22 III, *Oslo*.
 Sem-Jacobsen, Wilhelm, Klosterveien 4, *Heggeli*.
 Wendelboe, Per, sekretær i Utenriksdepartementet, Bogstadveien, *Oslo*.
 Mosby, Olav, Geofysisk Institutt, *Bergen*.
 Liholt, H. B., kjøpmann, Pilestredet 68, *Oslo*.
 Nummedal, Finn A., *Harstad*.
 Westby, Astrid, fru ingeniør, Tjernesrud, *Stabekk*.
 Lambrechts, Finn, pr.løitnant, D. N. L. Fred. Olsen & Bergenske A/S, *Oslo*.
 Jacobsen, O., disponent, Nordlandslinjen, *Harstad*.
 Galschiødt, O., *Harstad*.
 Gran, Tryggve, major, *Slependen*.
 Aaaseth, Sverre, telegrafist, Torgilsbu, *Øst-Grønland*.
 Landmark, V., *Brandal pr. Ålesund*.
 Karlsen, Martin, ishavsleder, *Brandal pr. Ålesund*.

Berggrav, Eivind, biskop, *Tromsø*.
Aarseth, Elling, ishavsreder, *Ålesund*.
Marø, Kr., Ratvik, *Borgund pr. Ålesund*.
Isaksen, Isak, skipper, *Tromsø*.
Remø, Isak, D/S «Arktos», *Ålesund*.
Johansen, B., Storgaten 137, *Tromsø*.

NORSK POLARKLUBBS STYRE 1935:

Dosent Adolf *Hoel*, formann,
major Gunnar *Isachsen*, viceformann,
kaptein Oscar *Wisting*,
ingeniør Sigurd *Westby* og
journalist Odd *Arnesen*, klubbens sekretær.

Suppleanter:

Bergingeniør H. *Merckoll* og
radiotelegrafist Dagfinn *Steinskog*.

INNHold

Polar-humor	5
<i>Av H. U. Sverdrup.</i>	
Hvad man kan opleve under en kajakketur i polaregnen	15
<i>Av generalmajor O. C. Dietrichson.</i>	
Handlingens dag	19
<i>Av professor dr. A. W. Brøgger.</i>	
Hvalfangstens aristokrati	24
<i>Av Hans Bogen.</i>	
På jakt efter isfjell i Atlanteren	33
<i>Av Olav Mosby.</i>	
Svalbard-isbryteren	48
<i>Av Adolf Hoel.</i>	
Ishavsbyen Tromsø	54
<i>Av Thor Knudsen.</i>	
Hammerfest som ishavsby	58
<i>Av C. Robertson.</i>	
Ishavsfangsten fra Ålesund og Sunnmøre	61
<i>Av Elling Aarseth.</i>	
Oversikt over fiskemulighetene på Vestgrønland	66
<i>Av Oscar Sund.</i>	
På kveitefangst i Davisstredet	83
<i>Av Hans Bogen.</i>	
Hvorledes Roald Amundsens statuer blev til	88
<i>Av billedhugger Carl E. Paulsen.</i>	
St. Hans i Eirik Raudes land	94
<i>Av Knut Hofgaard.</i>	
Eskimoen Dalonakto som ikke vilde bli flådd og utstoppet	98
<i>Av Helmer Hansen.</i>	
Projekter	102
<i>Av kommandørkaptein Sigurd Scott-Hansen.</i>	
Jordbruksvilkårene på Vestgrønland	107
<i>Av sekretær A. Lidtveit.</i>	
De fossile planter på Svalbard	125
<i>Av Ove Arbo Høeg.</i>	
Nytt norsk land i Antarktis	131
Polar-Årboken 1933	133
<i>Av Peter Freuchen.</i>	
Hvilke oppgaver er de viktigste for Norge i Arktis og Antarktis	135
<i>«Polar-årboken 1935» intervjuer klubbens medlemmer.</i>	
Hvad som hendte i polarverdenen 1934—1935	142
Norsk Polarklubs medlemmer	158



STOMATOL
"SPLENDID WINTER
QUARTERS"

ROALD AMUNDSEN



ROALD AMUNDSEN
var begeistret for Stomatol
og førte den med sig på sine
ekspedisjoner i nord og syd.

Stomatol[™] munnvann og tanncreme bør
på grunn av sine gode egenskaper og
allsidige anvendelighet ikke savnes i
noen ekspedisjons utstyr.

CARL A. HØYERS STOMATOLFABRIKK A.s

A/S MOSS VÆRFT & DOKK

MOSS

NYBYGNINGER

REPARASJONER

3 FLYTEDOKKER

Våre Spitsbergenkull

er ifølge Statsbanenes
analyser av høiere kvalitet
enn beste polske og
engelske østkystkull.

**Store Norske Spitsbergen
Kullkompani A/S — Oslo**

Telegramadresse: Spitsbergkull — Telefon 10589

NORSK TELEFUNKEN



RADIOAKTIESELSKAP

Øvre Voll gate 11 · Oslo

**Vi har levert følgende
radiostasjoner i Nordishavet:**

Kvitøy (ex Norvegia)
Polarbjørn
Signalhorn
Michael Sars
Jonsbu, Torgilsbu og
Storfjord på Grønland
Isfjord, Svalbard

Storis
Värliv
Brandal
Holmen
Nyegg
Brategg
Sele

Sardinien
Terningen
Koralen
Korsvik
Lesseps
Fryser I
Borgenæs

Bennett's Reisebureau A/S

arrangerer arktiske jaktspesj-
sjoner. Forlang prospekt.
Mangeårig erfaring.

Byrået selger billetter for reiser over
hele verden med jernbane, damp-
skib, automobil og flyvemaskin.

Reiseforslag utarbeides.

Oplysninger gratis.

Skal De ut å reise, henvend Dem
derfor alltid til:

Bennetts Reisebureau A/S

Hovedkontor: Karl Johansgate 35 — OSLO



Riiser-Larsen uttaler:

«Det gleder mig å kunne meddele at Skanckes Lærimpregnering, som jeg hadde med på siste Norvegiaekspedisjon til Antarktis, i enhver henseende viste sig glimrende. Den holdt støvlene vanntette og myke og hadde ved siden av disse egenskaper den fordel sammenlignet med mange andre at den var renslig.»

SKANCKES LÆRIMPREGNERING

Norsk A.s. Barnengens Tekniske Fabrik.



Bokser til 0.90 og 1.50
Intet er „like godt“.

W. HOLMBOE

TROMSØ

ETABLERT 1865

Ishavsrederi

Eksport av alle sorter
arktiske produkter

Fangststasjoner på Svalbard
og Øst-Grønland

Arrangør av arktiske eks-
pedisjoner

M/S «Isbjørn» - M/S «Polar»

M/S «Vesteris»

TELEGRAMADRESSE: POLAR

BOLINDERS

motorer pålideligste drivkraft
for fartøi og lysanlegg.

BOLINDERS

OSLO

Vi har erfaringen når det gjelder utstyret
til polarekspedisjoner!

Vi vet hvad som kreves av *Hundesleder*
— *Skikjelker* — *Søveposer* — *Telter* —
Ryggsekker — *Skibindinger etc.*, og hos
oss fåes utstyret som tåler påkjenningen.
Vi har utstyrt Roald Amundsens pol-
ferder, Nobiles — Riiser Larsens — Høy-
gaard og Mehrens samt dosent Hoels
ekspedisjoner.



Det er en garanti at utstyret er fra



KOLBJØRN KNUTSEN & CO.

BENTSEBROGATEN 15—17 — OSLO

Landets største fabrikk for sportsartikler og lærvarer

ELLING AARSETH & CO.
AALESUND

TELEGRAMS „AARSETHCO“.

OWNERS OF FISHING
VESSELS AND SEALERS


EXPORTERS OF ARC-
TIC PRODUCTS, SEAL-
SKINS, SEAL-OIL AND
FISH PRODUCTS

ARRANGING ARCTIC
EXPEDITIONS IN SEA-
LERS. S/S «VESLEKARI»
SPECIALLY EQUIPPED
FOR THIS PURPOSE
WITH *ECHO-SOUN-
DER*

CORRESPONDENCE SOLICITED

MARCONI — Lengst Nord og lengst Syd. Alltid i første rekke.

Våre radiostasjoner blev benyttet på Maud-ekspedisjonen, og var de første på Nordpolen med luftskibet «Norge». I syd åpnet vi den første kortbølge-tjeneste mellem våre hvalfangere og Bergen Radio.

<p>Bløkkett nr 25 Siemens</p> <p>1.09.35</p> <p>Optatt fra <i>Rv</i> den 11/2 1927 kl <i>7.45</i> av <i>Ulv</i></p>	<p style="text-align: center;">TELEGRAM</p> <p style="text-align: center;">= marconi oslo =</p> <p style="text-align: center;">DRAMMENSVEIEN 42/5, NORSK MARCONI COMPANY. MARCONI.</p> <p style="text-align: center;">DEN NORSKE RIKSTELEGRAF</p> 	<p>L. 5. 99. 50</p> <p>Bend U</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> <p>KL 11 FEB 1927</p> </div> <p>Tjenstlige bemærkninger</p> <p><i>pl</i></p>
<p><small>Tegnet — benyttes som stiftetegn efter adresse, indretning og tæket. Tegnet i avslutter telegrammet i blandede telt adskillede telt alle telt og brydes ved en apostrof. Understrøking angir ved at ordet er aperret. De i telegrammet forekommende telt gjenntas på foten av telegrammet mellem to — (kor).</small></p>		
<p>Telegram fra 26 radio sir james clark ross bergenradio 54 10 11/2 8.45</p>		
<p>direkte forbindelse bergen radio idag alt vel = westergaard +</p>		
<p>Herved bekræftes, at ovenstaaende telegram er det første radiotelegram mottatt paa korte bølger ved Bergen Radio fra et norsk fartoi.</p>		
<p>Bergen Radio, 25. november 1927</p> <p><i>Trigge Star</i> 12/2-27 JK</p> <p>Bestyrer,</p>		

Vi bygger på eget verksted i Oslo radio-telegraf-telefon og kortbølgeanlegg under licens fra Marconiselskapet i London, og har levert flere anlegg til norske skib enn noget annet firma. Støtt norsk foretagsomhet og benytt vår erfaring. Æresdiplom Landsutstillingen Bergen 1928.

NORSK MARCONIKOMPANI-OSLO-BERGEN
Landets største og eldste specialfirma i bransjen.



Selv om det er koldt

resikeres ikke at redskapen
brister når det kun anvendes

NORGE - REDSKAP

KVALITETSSPADER
SKUFFER — GREP

Tilsalgs hos jernvarehandlerne.

CHRISTIANIA SPIGERVERK
OG JERN-OG STÅLVERK

SANDEFJORDS BLAD



Det ledende organ i hvalfangstens centrum.

PEMMIKAN

og allslags kjøtt- og grønnsakhermetikk



Kvalitetsvarer som Thornes er
vel det eneste som duer på
ekspedisjoner?

^{2/3} Chr. Aug. Thorne

hvori optat Moss Preserving Co.

Moss

Forretningsmenn

Tidens løsen er samling —
og næringslivets menn må
som aldri før også samles
om sine spesielle talerør i
dagens brennende spørsmål.
Disse spørsmål angår Dem
og Deres forretning i særlig
grad. - Deres beste talerør er

**NORGES HANDELS
og SJØFARTSTIDENDE**

Abonnementspris kr. 6.50 pr. kvartal,
kr. 26.00 pr. år.



Troms Fylkes Dampskibsselskap

TELEGRAMADRESSE
Dampskibsskontor, Tromsø
TELEFONER: 78 og 360

Underholder den statsunderstøttede lokaltrafikk i Troms fylke og tilstøtende distrikter i Nordland fylke.

Hurtigrute Lødingen-Tromsø i korrespondanse med D/S "Nordnorge".

Eget kjølelager i Tromsø.

14-daglig rute på Svalbard om sommeren med det nye, prektige skib «Lyngen», som er moderne innredet og forsynt med isbryterbaug.



NYLANDS VERKSTED OSLO

SPELIALITET:

HVALBÅTER og
FLYTENDE KOKERIER

NYBYGNINGER

..... REPARASJONER

ETABLERT 1854 — TELEGRAMADRESSE: «NYLANDS»

Tønsbergs Blad

VESTFOLD FYLKES STØRSTE
OG MEST UTBREDETE AVIS

SIKRESTE OG FYLDIGSTE MEDDELELSER
OM ALT SOM VEDRØRER HVALFANGST

ROALD AMUNDSSENS OPDAGELSEGREISER

4 bind med skinnrygg
og-hjørner for kr. 54.50

ODD ARNESEN

ROALD AMUNDSEN SOM HAN VAR

Rikt illustrert
Kr. 5.80, innb. kr. 8.00



GYLDENDAL NORSK FORLAG

Gjør som Høygaard og Mehren!



La oss ta ut et par ekstra forarbeidede

H O V D E - S K I

for Dem

Støvler, skjorter, anoraker, brynjer etc.

A.s Sport Co. - Einar Bergsland

Skibsutstyr

Aktieselskabet Navigator

Oslo